

B
810.09 XI B₃

ANDREJA UPISCHA STUDIJAŠŪN KRITIKAS

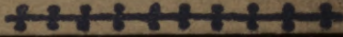

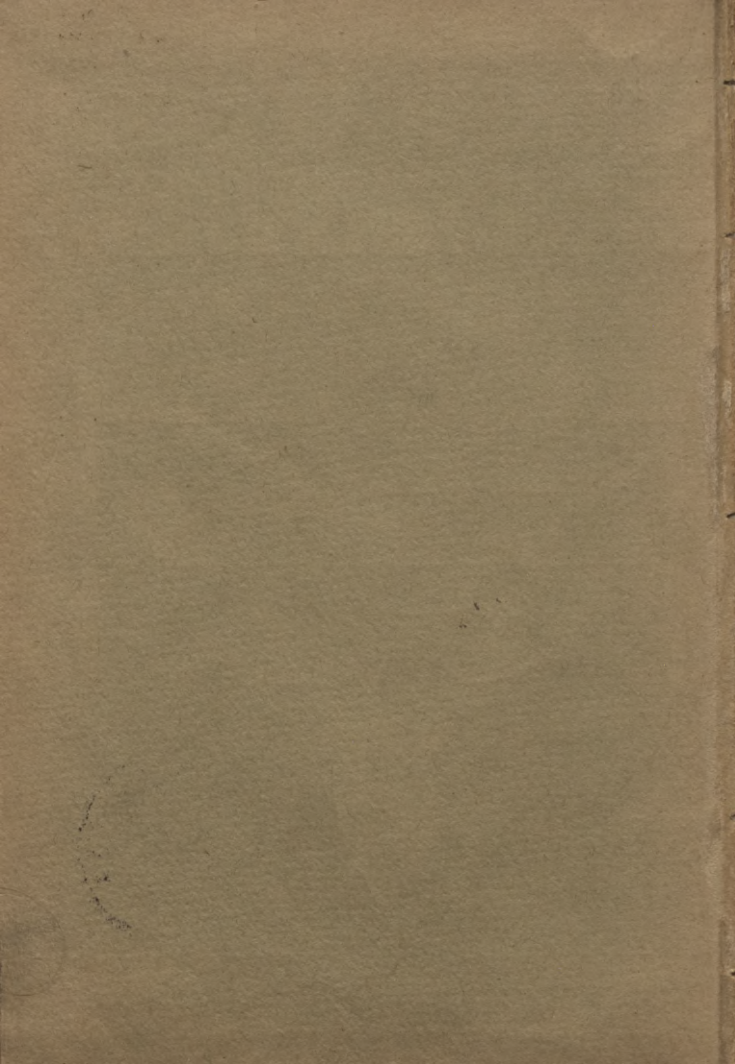
Livnais Lejums

SWAIGSNES
INDEWUMS

RIGA 1910 G.
MAKSA 45 K.

B

810.09

A. 133.
33.

Andreja Upišča

Studijas un kritikas

Pirmais sējums

M. nu. # 301.

Rigā, 1910.

„Swaigšes” izdevums.

L. V. B.

a № _____ la. 6637.

810.09

60
57
28
✓

Drukats pēc B. Baumana Rīgā, Suworova ceļā Nr. 14. — 3585

Rakstneezibas kulturelā nosīhme.

Garīgā kultura wispirms ir indivīda, atsevišķas personas kultura, jeb, tā paplašchinats jēhdzeens — atsevišķas tautas kultura. Jo tikai tas zilwekam paleef par garīgu ihpaščumu, ko wīnšč ušnem ņawa pašča atsewiščkeem, ihpatnejeem dwehseles ņpehkeem. Tā tad garīgo kulturu waretum ņaukt ari par mahtšlas kulturu. Jo ušnemt un dwehšelē paturet zilweks ņpehji tikai mahtšlas ijuhtas, peedņihwojumu un paħrdņihwojumu zelā. Garīga kultura ar augsti attihstitū, dņihwibas preeka ņpehjiigu, laimīgu atsewiščku zilweku tā zentralo punktu, tā wīšas zenščhanās un attihstibas gala meħrki — uš to, tā leefas, ņawiršas wīšai ņaimneezīškai, tehnīškai un politīškai kulturai. Maņajām tautinam, kas paščas par ņewi nosīhmē maņ zilwezes ņaimneezīškās un ņabeedriškās attihstibas waras gaitā, atleef wīnu indiuiduelā, mahtšlas kultura. Beidsamā laikā arweenu ņpilgtak redņama briħniščkā parahdiba: taiņni tās maņās tautas, kas dņihwo politīškā aišwehĶā, kas ņawus materielos un garīgos ņpehkus neiščkeesč plaščā paņaules politikā, ņawu mahtšlas kulturu pazehluščas leelā augstumā (DaniĶa, NorwegiĶa, SweedriĶa). WaĶ ņche nereďsam it tā atbildi uš ņautajumu: tā mums, maņakai tautinai ņtarp maņajām, eemantot redņamu weetu kulturās tautu widū? Kā peelikt ņawu datu zilwezes wišpaħriĶai garīĶai kulturai? — Rakstneezibas un mahtšlas pazehchanā un iņkop-

īchanā muhju tautas nahkotne. Bet kamehr ūchi atšina nebuhs palikufe wispahreja, atšewiūchke rakstneefi un mahūslineefi ween daudi nepaūpehs. Kamehr pate tauta nebuhs atsinufe un ūahkufe zeenit ūewi un ūawas ihpatnejās wehrtibas, tamehr weli gaidit zeeniūchanu no ziteem.

Kā latweetiū ūewi daūchbrihd zeena, par to der palaiūit „Приб. Эхо“ 1907. g. 3. numura rakstu: „Грядущая судьба латышской литературы“, kurā starp zitu teiktis: „Latweeūchu literaturas jaunakee raūchovumi leezina, ka wina maū pa maūam iūwirūt, pawiūam ūaudē tās ihpatnejās raksturiūkās paūihmes, kas winu atūchir no zitu tautu rakūneezibam. Iūwirūt ari latweeūchu waloda. Turwajājā nahkotnē tai jaūapluhūt kopā ar kaūdas leelas kulturās tautas walodu. Un loti war buht, ka ūchi waloda buhs kreemu waloda. Paūchu latweeūchu aūimilajija, uūsuhūūchana no zitas tautas naw nowehreūchama aiū ūchis tautas ūabeedriūti-ūaimneezijkā ūahwofka. Latweeūchu tautas iūniūūchanas prozeūu paweeġlina it ūewiūchki tās apūahklis, ka wisleelakais wairums latweeūchu ir ūtrahdneefi, kureem latweeūchu waloda pate par ūewi naw ūaudūeūchanas zeeniga wehrtiba, ja jau wina nenoder par ihūtas un wiūplafchakās iġlihtibas eeguūchanas eerozi... Tautas walodas uūglabaūchana wiūds apūahklōs war wehletees tiūai etnografi, filologi un ūchis tautas burūchuafija, kurai wajadūiga „Kommandesprache“. Wiūai latweeūchu tautai, proletariatam tautas waloda ir tiūai neiūbehgams ūaunums, kas winam jazeeūch aiū tiūri ahrejeem techniūkeem cemeūleem, ko ūchini gadijumā ūauz par tautu.“

Tas te grib buht apġaiūmotais koūmopolitiūms, bet ihūtenibā ir koūmopolitiūū ūchowiniūms, kas tiū leelajām tautam atūiūst ekūstenzes teeūibas. Tas leezina par kulturelas ūajeūgas iūwirtibu. Taūchu nopeetni nemama naw taūda tautas paūchūlepkawibas propaganda. Tautas dabi-

īķee, nemaldinamēe dšihwibas instinkti ir pret to. Leekas, ari latweešchu strahdneeku starpā tautiškās pašchijnihzinašchanās mahziba nešpehs laišt dšikas šatnes. To apstiprina ahrjemju strahdneeki, kuru ideologi un rakstneeki šawas tautas rakstneezibas un mahšlas pazelšchanas labā nedara majak, kà zitas šķkiras. Un tã jabuht wišur, kur tikai pamodusēs atšina, ka ne techniškās un arodneezišķās šinašchanas ir išglihtiba un kultura, bet eekšēji, mahšlineezišķi peedšihwojumi un pahršihwojumi. Št šewiškī latweešchu rakstneekam jatiz šawas tautas ihpatnejam ušdewumam un nošihmei zilwezes garigās kulturās gaitā. Tam jašaprot, ka pušotra miljona latweešchu par šewi, kà atšewiškā tauta, war peenešt daudj eewehrojamu wehrtibu zilwezes kopešām garigām mantam, turpretim 130 miljonu tautai peeweenoti šchee pušotra miljona paleek pilnigi bej nošihmes un wehrtibas.

Kà latweešchu rakstneeks strahdajis, kà strahdās šawu šwarigo kulturās darbu? Uš kašdeem pamateem wišch štahw? pehz kašdeem idealeem teezas?

Nevar šazit, ka latweešchu rakstneekam nebuhtu zeeta pamata, uš ka noštahtees, tahtak radot un išweidojot tautas ihpatnejo, garigo kulturu. Emografisķee, wehšturišķee un walodneezišķee pehtijumi, bagatee tautas gara mantu krahjumi dod latweešchu rakstneekam štipru atbalstu šem kašjam. No wiša ta, kas šawahkts un iipehtits, latweetis war šanemt kopā šawas tautas un šawu wehšturišķo raksturn, un kas no šewis grib ko radit, tam nepezeekšami wišpirms pašiht šewi. Šai tažadnes latweešchu rakstneeks gaišchi apjaustu šawu wehšturišķo ušdewumu un šawu kulturelo peenahkumu, winam jaškatas uš šaweem preekšchetišķeem, jaatrod ta robešchu linija, aiš kuras nobeidšas wezās rakstneezibas gaita un no kuras šakts jaunā laikmeta darbs un ušdewums.

Peemehram nemfim faut — Apfijchu Zehkaba. Tas peeder wehl tepat wakarejās deenas rakstneezibai. Wina mahkšlineeka perjoniba ir weenkahrjcha. Ta redjama neween mahkšlas darba warawihkšnes atspulgā, ta nepahrprotami ūkaidri isteizas wina teoretiskajōs rakstōs. Wina prinzipi ijsakas diwōs wahrōs: tautas dseesmas un bihbele. Tee ir kà diwi pihlari, uš kureem atbalstas Apfijchu Zehkaba ehka. „Ir teizami“ — wijsch ūaka — „ka jau ari muhsu rakstneezibā ūahk ajsrahdit uš bihbeli un tautas dseesmam, kà uš abeem bagatafajeem awoteem, no kureem rakstneeki lai ūmeltoš ūaweem darbeem preekūchūihmi, ūpehku un dūihwibu... Tautas dseesmas tehleem tiif bagatas, ka tur, jaūaka, katrs panehmums pantinā stahda preekūch gara azim jaunū tehlu, — ūchos tehluš lai tiif ūafopo dsejneeks — buhs dseja, stahstitajs — buhs stahsts.“ (ū tautas bijschu galerijas IV.) Bet it ūewiūki bihbele ir ta, uš to Apfits nerimst ajsrahdit. „Kas domā tautisku rakstneezibu patstahwigu un ūpehzigu, pastahwet beš stipruma un ūpehka ūmelūchanas iif bihbeles, tee maldas un peewikas... Ari no kritika japrāsa, lai wijsch ar wijsu ūawu pahrlēezinaūchanos, ar wijsam ūawām kritikam neūchaubigi stahw uš ta pamata, kas ir pastahwejis gadu ūimtenus un tuhftōūchus.“ (Wehst. iif tehwijās 1892.) — Tā tad pilnigu nodoschanos tautas dseesmu tradizijai un dogmai Apfijchu Zehkabs leef rakstneekam par weenigo ušdewumu. Winā pašchā tās bij wairak nekā tradizija un dogma — tas bij wina eekūejais ūaturš. Wijsu to raksturigato, kas cemihl latweeūchu ihstajam pagahtnes tihpam, Apfijcha Zehkabs iizehlis un eelizis dūihwōs, nemirūtigōs mahkšlas tehloš. Wina mihsakais tihps ir zilweks, kureūch tepat jau aišneedūis kriūtigas ūewisaišleegūchanas beidsamo robeūchu liniju. ūcho tihpu war atūiht par wijsas paūwitates perjonifikaziju. ūaaisrahda uš Apfijcha Zehkaba leelato, ūkaidrato raksturu,

weenu no skaitakajeem, plastifikajeem mahkšlas tehleem latweešchu rakstneezibā — uj Andra tehwu „Bagatōs radōs“. — „Par tirdauds gruhtuma pašaulē wiašch nemaš nešuhdsejās, bet wiju to neša ar pazeetibu... Ne wiašch kurneja, ne šchehlojās par šawu likteni, lai gan nebuht naw jadomā, ka wiašch neatšfahrta waj nenoswehra, ka hds juhgš winam pašaulē. Radi, kas winam jaunibā deesgan ruhgtuma darijušchi, winam bij mihi. Nekad wiašch ne-eenehma firdi škaudibas, ka tee turigafi, labaf pahrtikušchi nekā wiašch, ka teem drošchs pamats un winam ne weetinaš, kur nolikt galwu šem šawas pašpahrnes...“

Seewa Andra tehwu raksturo loti šihmigi: „Tu kaušees, lai otrs tew kreflu nowelk no muguras!... Pliks šfreeši pa pašauli!... Lai tik nem ween, tew jau šelta kalni!... Lai šuhz, lai špeesch temi!... Pats tu lej ašins šweedrus par welti... preekšch otra!... Lai temi min kašjam... tu nepihksti!...“ — Apšičhu Žehkabs Andra tehwu naw domajis kā latweešcha šimbolu, bet kā raksturu ij tautas dšihwes, kā wišas šludinatās tuwaku mihleštibas koncentraziju, kā paraugu un idealu. „Šwešchōs laudis“ Apšičhu Žehkabs eet šoli wehl tašla. Šhajā plaišā pšichologiškais pawedeens wehrpjas ij plaišas, ko Grihwgata dehla indiwiduelās teekšmes radijušchas tuhštōšch gadu wezajōs pamatōs. Weens šolis šahnus no šcheem pamateem, un dehls paleef par grehzineeku pret zeturto baušli, par šawa tehwa eenaidneeku. Par šewi protams, ka mihleštiba ta, kas Grihwgata dehlu šazel pret tehwu. Mušicha eenaidš un, kā leekas, nepahrtašpama plaiša atweras štarp tehwu un zilweka dabīškajām, indiwiduelajām teekšmem. Nekas par to, jo jaunajam neišbegami jāatščekelas no wezā, jaet tašla nekā wezee gahja. Tikai zihnā war rastees jaunās wehrtibas. Bet dehla pahrlēeziba un eekšhejā dšina naw

stipra un dšihwibas špehjiga, pehž azumirkļa aifrauščanās to nomahž gurdenums un rešignazija. Andra tehvs aijleedš ņewi ņawu tuwako dehl, Grihwgali šper ņoli wehl tahlak un atteizas no ņewis dogmas labā. Pašchi wini wairš neredš, preekš ņa lai dšihwotu, ņanatišms teem iipostijis wišu, ņas dšihwē jauks un mihsšch, bet tomehr wini noleež galwu dogmas preekšchā un domā: gan wina ņinās! Un zaur wišu tehlojumu dširdama rakstneeka pašcha morale: tas labi, tā wajaž. Te šludina pašchaisleegšchanās ņanatišmu, ņura warā žilweki paleek par lekkeem bej maņakās gribas špehjas un galu galā ari bej subjektīwa dwehjeles dšiluma, no ņura weenigi war dšimt jaunās kulturās wehrtibas. Noleegdamš žilwekam un rakstneekam brihwu pašchnoteišchanās teešibu, Apšišchu Žehkabs paleek šchaurš, šihš, peleks, reakzionars mahtslas un kulturās ņinā. Meers un duja wisaptahrt — ta winam leekas wišu zenteenu peepildišchana. Bet garigs meers ir tikai tur, kur nahwe; kur dšihwiba, tur nemitiga meklešchana, nerimstoscha žihna. Dogmai akli kalpodams Apšišchu Žehkabs winai daščfahrt wairak faitē nekā to pabalsta. Jo waj tad peem. tuwaku mihslestibas haušlis weenmehhr peepildams akli padodotees šcho tuwaku eedomibai, mukšibai un mantkahrībai? Waj gadijumā zeeta uštahšchanās un ņewisapleezināšchana šchem pašchem tuwakeem neatneestu daudž wairak labuma? Apšišchu Žehkabs redž tikai weenu zeku, atšihst tikai weenu, wišchem peenemamu pahrlēezību — ņas to atmet, teem wišch šludina bojā eejchanu. Wišch newar eedomatees, ņa neweena pateešiba newar palikt nepahrgrosijūšēs, ņa dšihwei un žilwekam paštahwigi kustotees pa attihstibas zeku, wezās wehrtibas šagrūht un uš winu drupam usseļ jaunās. Apšišchu Žehkaba mihtakee tihpi ir tehwa un maħminas. Wakarejās, ne šchis un rihtdeenās žilweki, tee, ņinams, naw bej ņawas

kulturelas wehrtības. Ar tautas dīsejnam un pašam teem teejcham ihstā weeta plašča tautas mušēja bilšču galerejā, pehž teem war studet latweešču pagahnes wehsturiško, patriarchalo tihpu. Hedsot, kà jaunās kulturās gaita wiršas pa daščadeem, wina nihsteem zekeem, Apšišču Šehkabs pamajam šaihgā un apkluša. Wina dšēja nespehja buht par jaunās kulturās jauzeja balsi — ta iwehrtās par Šeremiasa dšecjmu uš wezās Ķerusalemes drupam.

Paluhšojim, kà R e e d r a redj un atrišina problemu starp jauno un wežo zilweku, starp wežo un jauno etiku, starp wezajām un jaunajām wehrtībām, — zif daudj kulturelas wehrtības wina pašča rakstneeka darbām. Nemšim ij wina raksteem peemehru, lihdsigu Ķrihwgalu tehwmam un dehlam „Šweščōš laudis“ — Strautmatu tehwu un dehlus „Lihduma duhmōš“.

Naw noleedjams: winšč redj dšitak nekā Apšišču Šehkabs. Wina konfliktis naw mešglš, kas šeets no weenas paščas dšijās. Desmit pawedeenu šasitas un šaresčgijas Strautmatu dšihwē. No weenas pušes tee, kas wehrpjas no wezās etikas. Bezais Strautmalis ir iidewees patriarchala šemneeka tihps. Winšč turas pee šawa parahdeem aprauta šemes gabala tik zeeščji, kà atmenis turas purwā, lihdsj pušei duhnās eegrimis. „Zilwekam neder pazeltees pahraf augstu pahr šemi“ — winšč prahto. — „Tur augščā naw laimes, tur naw širdsmeera. Tur zilweks tā kà šweščumā. Jo tuwat pee šemes, jo tuwat mahtes flehpim.“ Wina tikumiskai pahrleezibai neišbegami jāsajkan ar wina dšihwes weidu. Winšč turas pee ta, kas parasts, pašihštams, kas winam leekas zeets un nekustinams, kà šeme. Taišni eet, uš augšču raudšitees winšč naw radis — tas ir atkal tas pats wezais, wehsturiškais šemneeka tihps, dšihws un raksturijks. Bet otrā

pušē wina dehlī — jeb, šazīm labat — wina dehlīs, teologijas kandidats. Tas ir pazehlees no jemes, atrahwees no mahtes flehpja. Jaunības šajuhšmas špahrnu nests, winšch trauzas preti šawam idealam. Kas wezajeem ir gods un tiškiba, tas winam negods un nešchihstiba. Un preešch ka winšch gataws šawu dšihwibu atdot, to tehws nosauz par mullibu un neprahtibu. Reij tehws pat ar paštagu rokā tuwojas dehslam. Šanemšim ihšumā: te ir mešglš, kurā neweens weenigš pawedeens naw atšeenams, teem wišeem japahrtruhst reišē. Diwām naidigām pajaulēm janošchīras katrai par šewi. Šo jauns weenmehr ir wezā eenaidneeks. Šamehr tehws, wezās wehrtibas glahbdams un šargadams, lih pē jemes, dehlš, pret šchim wehrtibam šahju atšperdams, zelas šawu jauno idealu augstumōs. Plašai starp wineem jatop arweenu leelakai un leelakai, kas tā atrahwuschees, teem naw wairš eepšehjams šapraštees. Tad naktij ar deenu ari waretu buht eepšehjams šatiktees. Un tomehr — Needram neeepšehjamais paleek eepšehjams. Romana beigās redjam tehwu ar dehleem apkampjamees, šaprotamees un iškigstam, redjam winus wišus wišna glahšem rokās brahlibas kopā šadšeram, redjam idili, kur wiši wilki pēehdušchees un wišas fajās palikuščas dšihwas. Brihnišchi weikleem pirkšteem rakstneeks muššu azu preešchā atšeen šarešchgito mešglu, tiš weikleem, ka tišai pašchi azigakee no štatitajeem pamana, ka tā riškwojas tišai burwjmahššlineeki. Ne nopeetna drama te teek rahdita, bet melodrama ar jauku apoteošu beigās, kur tehws ar dehleem wišna glahšem rokās parahdas štatuwes bengališkā apgaišmojumā. Pašchīrstot romanā, atrodām paškaidrojumu, kā eepšehjams kompromišus flehgt, wišu iškihšinat un nodibinat wišpahreju, oportunistiškā meera walstibu. Ar wezā mahžitaja muti Needra runā tā: „Šedomatees šchahdā pašaulē ne-

war, bet gan eedfihwotees. Ta jau taisni ir to starpiba starp mums: weens mehš gribam domat, otrs dšihwot. Našks laiks, kandidata funks, kur ari juhs dšihwofat. Un tad juhs šapratifat wezo mahzitaju tāpat, kā winšch tagad juhs šaprot.“ — Ja, ari mehš tagad šaprotam wezo mahzitaju un rakstneeku. Nedomat tik daudj — škan wianu morale — bet tik dšihwot. Ne dšihwi lozit pehž idejam, bet idejas iswehletees un peemehrot šawai dšihwei. Nešneegtees pehž leetam, kas winpus praktiskās, mehrenās, omuligās eespehjamibas — katrs kurpneeks pee šaweem leestem, katrs škroders pee šawas adatas — ta te ir wišu gudribu gudriba un wišas morales morale. Kur ta walda, tur teescham ari deenu un nakti eespehjamš šaweenot. Un kapehž gan nē! Tas eespehjamš pat loti weenfahrschi. Waj tad starp deenu un nakti naw krehšlas laikmets? Waj krehšla naw tas idealakais kompromišs starp deenu un nakti? Waj krehšlā ar matematišku pareisibu newar šaweenot diwas zeturtdalas gaišmas ar diwām zeturtdalam tumšas? No Hegela laikeem tatschu jau šinams, ka krehšlā wiši laki isšlatas melni. Tadeht atinest wišus ekstremus, wišu pahraf štrauju zenschanos un nojškiršchanos, lai walda krehšla, praktiskais, parastais widus mehrs! Ne pa daudj laba, ne pa daudj launa, no wiša pa drufzinai un pats lehrnam pa widianu.

Waj tas rakstneezibas kulturelās nošihmes pazeljchanā ir šolis tahlak no Apšišchu Zehkaba? Leekas drihsch atpakaļ, ne tahlat. Apšišchu Zehkaba Grihwogali majakais ir tā pahrnemti no hernhuteeschu tizibas gara, ka fanatiskā padewibas šajuhsmā upurē šchim garam šawu peršonigo laini un dšihwibu. Te parahdas idejas dšilums, leelums un špehks, kas, lai ari ne-eerosina un neaištrauj, bet tatschu špehji aiskustinat. Turpreti Needras melodramatiskee Strautmali pehž wianu wehjainā ušleesmojuma

leefas falkani un şahji, nenofihmigi un garigi fekli. Tos neşawed kopâ kahda augstata dfina, bet parastâ, itdeenişkâ zilweta teefşanâş pehz fatizibas, meera un fîltâş omulibas. Waj muşşu dşihwe un tautâş rakşturs ir tahdi, ka mahşlâ wjadşiga işlihdşinasşanâş, şamecrinasşanâş un garigâş nivelazijaş propaganda? Eş domaju tâ: waj mums ta wjadşiga par wişâm leetam? Domaju, paşşam leelakam şteptikim jaatşihst, ka şchimbrihşam mums wehl it nemaş naw ko baiditees no indiwiduelâş pahrmeşribâş, no pahrakas garigâş droşmes. Dşihwe pate wişur un wişu welk atpakal wişpahribâ, nolihdşina. Einamş, newaram rakştneekam uştahdit kahduş noteikumus waj paroli — ari mişklâis meers, gariga omuliba un filisteru morale war dşejneeku şajuhşminat. Bet tâ kâ şchi morale ari ir wehşturişks un archeologişks produktş, tomehr ne tahdş, kaş labprahtigi eweetojaş tautâş muşjeja wezleetu galerijâ, bet kaş wehl weenmehr dşihwê zihuaş par şawu paştahweşşanu, zenşşas işplehştees un nomahkt jaunos, naidigos preşşpehşus, tad ari mahşşlineekş, wişu aiştahwedamş, zihuaş ne par, bet pret garigo kulturu. Wişş zihuaş par to, kam jatop pahrşpehtam un ko garigâ kultura agrak waj wehlaş teeşşam pahrşpehş. Wişş aiştahw wafarejo un aişwafarejo pateefibu, un wişu darbam tahdâ şinâ kulturela wehrtiba, ka işaizina un eeroşina toş, kaş zihuaş par şchis un rihtdeemaş pateefibu.

Ne afmeneem dşihweş ştraumes widû peeder muşşu firdş, bet wişneem, kaş bej miteşşanâş dşenas uş preeşşchu. Ne ta rakştneeziba şpehş eşşildit uş idealu, paşşaişleedşigu zenşşanoş, kaş aiştahw wişu paştahwoşcho, bet gan ta, kaş zihuaş par jaunâm kulturaş wehrtibam dşihwê, şabeedribâ, dşimtâ un indiwidâ. Te jaşargas no pahrpratumeem. Naw jadomâ, ka rakştneezibai tadehl wişur jarahda poşitiwi zenteeni poşitiwôş tehloş, weşromantişkâ,

jeb, kà pee mums parasts aplam fazit, idealisma gaumē. Frantīcha Hofmana stahsti un Gartenlaubes romani weenmeh'r ir tee positifafek, tee lihdsinas hipodromai, štreešchanas fazihfstei, kur beigās pats Deews ijdala godalgas jeb algu pehž nopelna — launajam karatawas, godigajam — kutscheera weetu pili. Un tomehr neweens nezemsees apgalwot, ka šcheem raschojumeem jel majakā kulturela wehrtiba. Ne melodrama, bet tragijums ir imanents kulturās dabai. Wišu kulturās wehrtibu isteikmes weids dsihwē ir — tragika. Jo it nefas jauns newar parahditees dsihwē, nesalaušdams ko wezu, waj pats nezaluhšdamees pret šcho wezo. Bet kulturās attihstibas gahjeenā pat nahwe war buht uswara — apmehram tā, kà weena Leonida nahwe šwer wairaf, nekā desmit perseešču uswaras. Tapehž, prašidami kulturelu nošihmi rakstneezibā, neprasišim tuwredsiņu optimizmu un wezromantiško idealizmu. Optimistiškee waj pesimistiškee šlehdseeni te atkarigi weenigi no rakstneeka pašča dabas. Wairaf kulturelas nošihmes tam, kas isteizas ar dsihaku, pahrleeziņošču pahrleezibu, plastiškakā mahšklas isteikmes weidā.

Uri augščā peewestee peemehri no muhsu wezakās rakstneezibas isbeidsas atrišinajumā, ideālā harmonijā un meerā, bet ihstas kulturelas wehrtibas winds atrodam maf. Leekas, ir laiks, ka šawelkam kopā un formulejam wišu augščā ijsazito, lai tittu pilnigā škaidribā par to, kas tad galu galā ir ihsta kulturās wehrtiba rakstneezibā, un kur to meklet. Pa dakai jaatkarto. Ne sinatne, ne etika naw wairs kulturās wehrtibas, lihds ko winas nonahš pilniga meera un nefustibas stahwokli. Tās pahrwehriščas par dogmam, un dogmas ir atmeni kulturās zelā. Nweena pateesiba naw tii pilniga, ka tai nefa wairs newaretu peelikt, ne atnemt. Kulturās jehdseens ir muhschigs tahlak-

attihstibas, muhšchigas kustibas jehdseens. Neapmeerina-
 ſchanās ar pastahtojoſho, efoſho, wiſu wehrtibu nemitiga
 pahrewehrtſchana, nenogurſtoſcha mekleſchana pehž tahtakā,
 leclakā un dſikakā — taſ zilwezes peenahkums un laime,
 ta dſihwes un rakſtineezibas weenigā kulturelā wehrtiba.

Paraugōs ij wezās rakſtneezibas gan ari nowehro-
 jams it kā nemeers ar pastahtojoſho, it kā mekleſchana
 pehž ka jauna, bet tur ta parahdijās tiſ kā pamahžoſchs
 uſpluhdums, kā azumirkla ſajuhſma, pehž kuras tuhliu nahf
 atkritums un reſignazija. Ta bij azumirkla romantiſka, kaſ
 pahriſkreen pahr ahrejeem juhtekeem, aiſ kureem zilweka
 dſikakā buhtiba war palift pawiſam neaiſkustinata. Bet
 wiſpahrejās, wehl dſihwibas ſpehžigās wezās kultureas
 wehrtibas tiſkai taſ war ſakustinat uſ jaunu attihstibu, kaſ
 ſpehks ſakustinat atſewiſchka zilweka dſikako buhtibu —
 wina dwehſeli. Wezee rakſtneeki weenai wiſpahrejai dog-
 mai ſtahdija preti otru, tiſpat wiſpahreju — dogmatiſko
 razionele indiuidualiſmu raudſija iſdſiht ar dogmatiſko tu-
 waku, familijas un dſimtenes mihleſtibas mahžibu, natu-
 raliſma wirſeenu ar tautiſko. Jaunā rakſtneeziba atſiht,
 ka tiſkai tam ihſta kulturela wehrtiba, kaſ iſžetaſ no at-
 ſewiſchka zilweka indiuiduelās dwehſeles. Jaunās rakſt-
 neezibas un kultureas zenteenu widuſ punktiſ ir — par
 ſewi noſchkirta, ſpehžiga, mahſſlineezijiſki juhtiga indiwi-
 duela perſona. Eſche naw weetaſ tuwak apluhkot indiwi-
 dualiſma buhtibu, bet tiſk daudi war ſažit: kulturelaiſ in-
 diuidualiſmſ naw Stirnera abſolutaiſ, bet gan relatiwaiſ
 indiuidualiſmſ. Kā tahtō wiſch iſaudſiſ no dabiktaſ,
 wehſturiſkaſ un tautiſkaſ ſakneſ.

Manſ noluhks no ſahtuma ir: pehž eeſpehjaſ uſ-
 ſtatamā kahtā un ar dſihweem peemehreem iluſtret ſawuſ
 ſlehdſeenuſ. Tapehž ſche wehl weenſ paraugſ — no

Jaunjudrabina „Tragedijas“. Ne tapehž, ka es šcho lirisko dsejojumu, kas aij pahrpratuma dabujis lugas ectehrpu, eefatitu par deefin zif eewehrojumu starp jaunās rakstneezibas darbeem. Bet tapehž, ka winā ir konfliktis starp wezakeem un behrneem, kas apbrihnojami fakriht ar peewesteem paraugeem no Apfijchu Zehkaba un Needras raksteem. Un tapehž, ka Jaunjudrabina glefnotajā Zahni jau wahji atplaisnijas tās jaunās kulturas wehrtibas, par kurām zihnisees jaunā laikmeta indiwiduelā rakstneeziba. Šcho wehrtibu wehl nemana tur, kur Zahnis nahf šawstarpejās nešaprašchanās šadurjmē ar mahiti un frusttehwi. Jo tās nawa nefas jaunš, ka tehwi un mahtes un frusttehwi nešaprot jauno dšihšchanos pehž tihri mahšlineezijka ideala, waj zitām tikpat abstraktām leetam, kurām ar wehdera un patriarchalas omulibas idealu naw neka kopiga. Sinams, ari te jaunai kulturelai rakstneezibai wisplaischafajās tautas aprindās atweras darba laufs: modinat idealismu un idealisma pilnu zenšchanos uš augšchu, laukā no rupja materialisma un wehdera kalpibas. Bet Jaunjudrabina ideja un winas ectehrpa te lihgo šaldeni šehra, needriški šentimentala romantijma pluhdōš. Un taišni šchi glehwā juhteliba ir weenš no kaitigakeem šahdeem, ko jaunai rakstneezibai maš pa majam nahšfees iřrawet no tautas rakstura. Bet jaunās wehrtibas pamirdj „Tragedijas“ beigās, kur Zahnis atšwabinas no eekarišuchas šeewectes apkampeeneem. Winšch ušwar to, kas muhšcham wišu ušwarejuje — šeeweeti un mihleštibu, mihlakās un mahtes mihleštibu. Wina ušwara toteef leelaka, ka winam zihnā naw zita pamata, zitas gatawas pateefibas uš ko atbalstitees, kā ween wina pašcha indiwiduelā atšina, warbuht pat wehl tik nojanda, bet špehžiga un špehžiga iššchirt par zilweka dšihwibu un nahwi. Kur tik leels wihrišchkišs špehšs, tur ari dihgli

jaunām kulturas wehrtibam, tur no dihgteem iſaug ſalo-
joiči ſtahdi. Elpu aiſturrejuſchi klaufamees — juhtam,
ka no zilweka buhtibas dſikumeem iſdſimufe jauna dſihwiba
puhſch ſawu pirmo elpu mums wirſū.

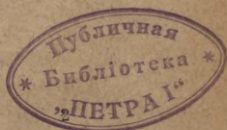
Wehl atleef — tiſ ſawilft kopā un ſlehgt.

Alſ nenowehrſchameem dabiſkeem eemeſleem muhſu kul-
turai wajag buht wairaf eeſſchejai, tautiſki indiuiduelai,
mahſſilineeziſkai. Un wina kkuhs tahda, jo tautas weſelige
inſtinkti weenmehr teežas ne uſ paſchijnihzinaschanos, bet uſ
attihtibu, uſ dſihwibu. Tee arweenu dſirdamati aizinās
rakſtneezibu pee winas ſwarigā uſdewuma — nowahft
pee malas wežās, miruſchās wehrtibas, dſihwibas ſpehji-
gās iſweidot lihdi eeſſpehjamai pilnibai un radit jaunās.
Bet no eeprēſchejeem peemehreem newajag ſlehgt, it ka
praſijums peh3 jaunu kulturas wehrtibu radſchanas no-
ſihmetu norobeſchoſchanos rakſtneezibā uſ ſinameem ſabeed-
riſkeem, etiſkeem waj religioſkeem jautajumeem — noſihmetu
atkal ſchahdu waj zitadu tendenzi. Nē — uſ Romu wed
tuhſtoſch zelu. Jaunās rakſtneezibas laufs ir tiſpat
plajchs, bagats un neaprehkinams, ziſ bagata un dſika ir
zilweka un it ſewiſchki raditaja zilweka dwehſele. Wina
iſleetos wiſu, kaſ ſpeh3 zilwekā pamodināt jaunu domu,
jaunu, dſikatu ſajuhtu waj ſajuhſmu. Jaunā rakſtneeziba
nebehgs un newarēs iſbehgt no tendenzes, tapeh3 ka katra
attihtita, noteikta rakſtneeka indiuidualitate par ſewi ir
weena weſela tendenze un tā — ziſ rakſtneeku, tiſ buhs
daſchadu tendentiſchu. Tiſ weens pamata wilzeens wiſām
tendenzem buhs kopigs — zenſchanās tiſt tahlaf un aug-
ſtaf, par paſtahwojcho. Tā nahkotnes rakſtneeziba eeneſis
jaunās wehrtibas garigas kulturas eelofā. Ta buhs kā
raugs tautas dſihwā rakſtura elementu maiſijumā, ta neklus
norimtees, un ſaſtingt meerā, bet muhſcham dſihs uſ ga-

rigu pašdarbību, uš tahtakšweidošānu un pašweidošānu, jo nemitigā meklešānā pehz tahtakā un labakā ir arī tautas nahtome un dšihwiba.

Pee šāwa laikmeta lahtas stahw tautas rakstneeks...
Lai uguns kwehlo. Lai dširkstes wehrpjas. Drošči ah-
muru žilat! Žskalt jaunas kulturas wehrtibas, šposčas
un škanosčas tā tehrauda ašminis!

Katweefchu taufkolotajs kà rakstneeks.

Ja mahkslu atsihtam par pilnigi patstahwigu un swabadu no tuhkstojchejadeem eespaideem, sem kuru smaguma norifinas itweens zits zilweka garigais darbs, tad ari pate mahkslineeka persona jauiskata waj nu par absoluti brihwu, kuras wisunolehmeja griba ijaug un atbalstas weenigi us kahdeem swejcheem, neisdibinameem indiwidueleem spehkeem, waj ari par nejaujchu meteorijku parahdibu, kas tikpat swejchu un noslehpumainu ahreju spehku trenkta us azumirkli leesmodama parahdas zilweziskas dsihwes apwahrkfni. Bet ja peelaijcham ka zilweka un ahrpus zilweka wis, majakais sinama mehrâ, sinatnijski pamatojams, isprotams un isfkaidrojams, tad ari us mahkslineeku, rakstneeku jaskatas ka us buhtni, kas newar buht glujchi swabada no rahjas, audsinajchanas, sabeiidribas un zitu ahreenes apstahllu eespaideem, kas gan eedsimtibas, gan apsinigas usnehmibas zelâ peekluhst itweena zilweka garigâs perjonibas weidojchanas prozesam. Tad ari sinama mehrâ waram jchirt rakstneeku-aristokratu no rakstneeka-semneeka dehla, rakstneekumahzitaju no rakstneeka-skolotaja. Sinams, naw jadomâ, ka rakstneezibâ scee atjewischkee rakstneeku tihpi noschirjees tikpat asi un nepahrprotami, ka dsihwe tos jchirwinu mantas apstahlli, sabeiidrijkais stahwoklis un zitas jadsihwes kahrtu spezifiskâs sawadibas. Mahkslineeziskâs eejuhsmas weids un mahkslas darba embriologiskâ buhtiba weena un tapate wiseem rakstneekeem. Bei mahkslas darba stila un isweidojumâ, wisâ kas winâ twerams un swerams, isjuhtams un usnemams, wiszaur dsirdas rakstneeka simpatijas un reebums, wina positifâ teekme un wina ne-

gatiwais protests — ar weenu wahrdu safot, wija wina organiskâ buhtne. Un ja leelaks un pilnigaks kahds mahkflas darbs, jo skaidrakâ un dsirdamakâ kopstanâ tur ijsfan rakstneeka mahkflineezijfâ un zilwezijfâ personiba. Echi beidsamâ it sewijchki ir ta, kam sawa laika un sawu apstahktu tahli redsamas pasihmes. Tadehl runajot par tautskolotaju=rakstneeku, wina literariskâ darbiba ar wina rajchojumu sawadibam jaapluhko zeeschâ jakarâ ar wina praktisko iddeenas darbu un apstahklem, kahdôs tas noteek. Wispirms jaiisrahda, kâ wisâs tautas garigâs darbibas nosarês, tâ ari rakstneezibâ latweeschu tautskolotajs lihds pascham beidjamajam laikam ir bijis ipehzigakais, isturigakais, paschaisleedfigakais strahdneeks. Gandrihj waretu fazit, ka ij wisâs muhsu rakstneezibas runâ latweeschu tautskolotaja tihpijskais gars. Tautskolotajs=rakstneeks kâ atsewischks mahkflineeka tihps, arweenu parahdas tif weegli atichkiramâs un tif sihmigs, ka man jabrihnas, kapeh3 ne-weens no maneem kolegeem, wezakeem kritikeem un literaturas wehsturneekem, naw mehginajis ispehit un apgaij-mot wina biologisko un psichologisko buhtibu. Mans majais mehginajums, protams, jau sawa apmehra dehl ween nespehs aptwert tematu wijâ wina plaschibâ. Man jaerobeschojas uj to, kas peh3 mana eeskata tas swarigakais un tihpijskafais. Un tâ kâ tihpijskais isweidojas tif pa gareem noslehgteem laikmeteem un teek redsams un twerams tifai no sinama atstatuma, tad peemehri un paraugi janem no wezakâs rakstneezibas un no rakstneekem, kuru darbiba noslehgta, waj tikpat kâ noslehgta. Eho peemehru kopsawilkums bei schaubam rahdis skolotaju=rakstneeku tifai no weenas pujes. Bet tas jau ir mans noluhks. Es negribu wispujigi ap-luhlot skolotaja=rakstneeka darbus, it sewijchki ne tos, kur win3ch parahdas kâ ihstis, nesajstis mahkflineeks, — par tautskolotaja=rakstneeka nenoleedsameem nopelneem tautas

mahfslâ stahsta iffatra rakstneezibas wehsture. Mans us-
 dewums — izzelt un apgaišmot aišmirsto, tihpišfi školota-
 jiško elementu latweešchu tautškolotaja-rakstneeka rajcho-
 jumds.

Wišs wairakums tautškolotaju-rakstneeku ir semneeku,
 kalpu un šihšjaimneeku behrni. Šchis, kâ sinams, ir
 šchkiras ar wiššihštatao išturibu pat gruhtakajâ, majapso-
 loščâ darbâ. Naw weenigais tahds peemehrs sinams, kur
 tehws mahte eet klupdami, šweedreem un afinim pehrf
 kaut stuhriti, kaut pehdu semes, bet dehls pa karšteem
 wafaras deenwideem un melnâm rudens naktim lihšt pahr
 grahmatu, ar meegu un nogurumu zihnidamees gatawojas
 uš seminaru waj školotaja ekšamenu. Šr wezaki, ir dehls
 šajneegs nodomato. Wini šawâ semes stuhriti eetaižis šew
 ligšdu, warbuht dšihwos un mitinašees šliktaki, nekâ otra
 eebuhweetis, bet tomehr ne-ees projam, nageem un šobeem
 turešees un nenogeedis, ka seme šawu ihpašchneeku un
 fungu padarijuše šew par kalpu. Un winšč tiks pee ško-
 lotaja teesibam; peežus gadus ees par pagaišškolotaja pa-
 lihgu ar šints rubkeem algas un ušturu šemâ, tad war-
 buht dabūs pirmâ školotaja weetu ar drušku beesaku mai-
 šes reezeenu, no rihta lihdi wakaram strahdâs behrnu
 pahrpilditâ klajê, reišem išmišis zihnišees ar šawa liktena
 lehmejâm warâm, riškos teatra israhdes, wadis dšeedataju
 fori un pa ihšin ihšeeem walas brihšcheem nodošees šawai
 rakstneezibai, kurai tik labpraht buhtu atdewis wišu šawu
 laifu un špeklus. — No nupat šajitâ redšams, ka tahdam
 zensonim tautškolotajam peemiht wišas wina tehwa šihmi-
 gafâs rakstura ihpašchibas, kapehž winšč šawâ dšihwê
 un darbâ ir un paleel ari semneekš. Wišpirms, kas
 jau katram redšams, winam eedšimufe tehwa šihštâ, lee-
 zamâ, bet nešalauschamâ energija teekšmê pehž reiž eedo-
 matâ. Šchi energija winu nepamet ari wina darbibas

laukâ, fur reisem jadara tif daudj juhra, newajadsiga, pat aplama. Latwijas skolu wehsture sin stahstitt, ka latweeschu tautskolotajs pahrdshwojis laikmetu, kad katram skolotajam wajadsjeja buht garigi tuwu rada kesteram, lai ari patstahwibas un neatfaribas sinâ winsch netifa blakus pat mahzitaja kutscheeram. Pahrdshwojis winsch ari to laikmetu, kad par katru mahtes walodâ isrunatu wahrdu bij jamauz skolenam plihis rinkis katlâ. Pahrdshwo ari tagadejo, kad winsch teef mehtats un spaidits wisneeespehjamakâs un neisprotamâs pretrunâs, un kad pahr wina galwu kâ smags sasmazis gais gul nesina un druhma gaida. Sinams, newar fazit, ka latweeschu tautskolotajs arween ar meerigu firdi padewees jawam sskaudigajamschaudigajam littenim. Ar kluju eefschkigu protestu winsch laweerejis pret wehju un apfahrt teem afeem klintsblukeem, kas wisur gul dshwes straumes widuzi. Pa ihseem atpuhtas brihscheem un starpstundu peezmanutem zentees ispildit to pateesa audsinataja lomu, kam preeksch azim dshws, individuels zilwefk ar jawas atjewischkâs zilwezifkâs dabas teefmem, ne bars mechaniisku atminas wingrinataju, galwas gabalu kaleju un jubritaju. Daudj zee-tis un zihnijees latweeschu tautskolotajs — naw ko leegt. Un tomehr — atskaitot retos, jawâ wairakumâ tautskolotaji peeslehjâs un peemehrojâs ikreijejeem apstahkteem. Winos atkal isteizâs no tehweem mantotais, eedsimtais semneeku konserwatiwism s. Tas atkauj zilwefkam wina idealus eerobeschot, sashaurinat, ja wajadsigs, ari sadrupinat un isbahrstitt. Ja wajadsigs, kertees pee oportunisma, slehgt kompromisus starp jawu dsilako atsiaw, starp jawu dshwo, runajoscho un praktisko ahreenes waja dsibu. So dshwaks, pehz dabas patstahwigaks un intensiwaks zilwefk, jo wairak wina schahda dshwe un apstahkli djen teefchi leefulibâ un warisejismâ. Ja schahdi

apstahki ilgjt ilgaku laiku, tad wešelai ļaušhu ķahrtai, kas winšs dšihwo, individuēlas drošmes un inziatiwes truhkums, ļawada gariga nošpeestiba un šlapstišchanās, wišpahreja un ļawštarpeja neuštriziba, dšihwes šihkuliba un idejišks šarukums paleek it ķā par tradizionelu pšichišku šlimibu, par tihpišku rakštura pašihmi.

Šhi pašihme jau pa gabalu špihd mums preti iš latweešhu tautškolotaja-rakštneeka darbeem. To wišpirms išmanam gandrihš pilnigā mahššlineeziški radošķas pirmatneķas inziatiwes truhkumā. Latweešhu rakštneeziba ir gahjuše pa dašchadeem laikme-teem, un winā ir pahrgahjušchi dašchadi wiršeeni — wiššs tajšs štrahdajis, daudz un dašchadi štrahdajis tautškolotajš-rakštneekš. Bet eešahķis, idejiški eewadijis wiņšķ naw ne weena weeniģā no teem. Ļa ir bijuše zitu eero-finata un pazelta ideja, ķurai ķalpot wiņšķ nahķis ar ļaweem darbeem, zitu štipri meti, ķuršs wiņšķ eeaudis ļawuš auduš. Tautškolotajš-rakštneekš reišem ir šmeħlis no deešgan dšila awota, bet teķa uš tureeni bijuše eemihta jau preešķ wina. Tautškolotajš-rakštneekš ir weidojis šķaištuš, nemirštiguš mahššlas tehluš, bet preešķ azim winam gandrihš arweenu ir šahwejušchi zitu paraugi. Individueeli nedrošhu, konserwatiwu, etiški un eštetiški konwenzionelu un muhšķam didaktišku muhšu rakštneeziba rahda latweešhu tautškolotaja-rakštneeka tihpu.

Par pastoralo rakštneezibu un pastoralo školotaju naw ķo runat. Ļur tiķķo šķazitais parahdas tiķ atķlahri brutalā ķahrtā, ķa naw weħrts uš to weħl atšauķtees. Bet paluħķošimees tajā laikmetā, ķur latweetišs pirmo reiķ nahza ķā galwenais štrahdneekš ļawā rakštneezibas druwā — tautišķas atmodyš laikmetā. Ļur runā par tautu un tautišķu kuštibu, Ļur tatsķhu tautškolotajam, ķā zilweķam, ķam wištuwakee un wišzeešķakee ļaķari ar tā ļauzamo tautu, wa-

jadsetu buht pirmajam un beidsamam, eekustinatajam, waditajam un noteizejam. Taijnibu šakot, šcha laikmeta rakstneezibā tautškolotajam ir peekrituše leelaka loma, kà jebkad. Nà weens no wišškakakeem zaur wišas tautiškas atmodas laikmetu škan šauzeens pehž tautas išglihtibas, un pee ta pašihstam taišni tautškolotaju. Waj wiša šchi kustiiba beigu beigās nowehrjās tihrā didaktikā — zihnā un ruhpēs par wišpahreju elementarijglihtibu, kas ne šawā dešmitā dašinā naw domajama beš tautškolotaja. Un tomehr, ja labi eekštamees tautiškās atmodas laikmeta wehšturē, tad redšam, ka šchis leelās kustibas idejiškee eerošinataji naw tautškolo-taji, bet ziti inteligenti (starp kureem tikai weens otrs zeh-lās ij tautškolo-taju kahrtas), kà peem. Krišchjahnis Waldemars, Krišchjahnis Barons, Juris Allunans, ari Frijis Brihwsenneeks. Tautškolo-tajeem peeder gods, ka wini pirmee ušnehma leelo garigas atšwabinaschanās ideju, ijneh-šaja un išplahitja to pa wišām šchaurām dšintenes noma-lem, un tā wišplahšakos un tumššakos tautas šlahnus ša-kustinataja tautiškas pašchapsinas jaušmā. Un tautškolo-tajš-rakstneeks pa leelakai teejai bij tas, kas tautiškās atšwabi-naschanās idejas išteiza škalakā un krahšchakā dšejas eetehrpā un leelakajōš, plahstiškōš mahššlas tehloš. Taut-školo-tajš Aujellis wiša krahšchakō dšejas wainagu šchim tautas iwehtku laikam. Bet winā ari wišgaišchak tika redšama atmodas laika ideju un idejiškās dšejas leelā wah-jiba un nespehks. Wehšakee rakstneezibas laikmeti apštip-rina, kà tihpiški školotajiška bija šchi pirmā laika dšejas ideju negatiwā puše. Ta wišgaišchak parahdijās kaunā par šawas tautas druhmo, wehrdšifko pagahtni, un teekš-mēs wiltot šcho pagahtni un wišu, kas no winas mantots. Ar dšeesmam un škalu ahrišku trokšni Aujellis klahja teikšmu šelta wišukus pahr wišu, ari par to, kas tautas rakš-turā bij šapuwis un išwirts. Wiššch un wina laika beedri

bij romantiški sapnotaji un šajuhšmas djejneeki, beš tehraudzeetas gribas un nelokama reformatoriska fanatizma. Wini nezentās uš to, kas wišōs laikōs tautiško zenšonu wecnigais ušdewums: notihrit tautas dwehšeli no wehrdšibas jahrneem. Wincem nebij ne drošmes, ne špehka pazilat ari tautas šajmakušcho morali un šastingušchās dogmas — wišu pastoralā laikmeta šabeebriško un individuēlo etiku. Aujeklis ar wišu šawu šajuhšmas karstumu un šawu štanōšcho djeju palika mantoto tradizionēlo tikumiško dogmu warā. Bet tautiškolotaja-rakstneeka tikumiškās atkaribas un kalpibas ainu wislabaki rahda wehšakee rakstneezibas laikmeti.

Daudj un škali ir šlaweti šaudšišchu „Mehrneeku laiki“. Un teešcham, Keina šairiškee-negatiwee tihpi un kulturwehšturiškā šadsihwes aina, kas winōs un zaur wi-neem atklahjas, šawā mahšlineezijkā apštrahdajumā atšihštams kā leels un cewešrojams darbs. Bet gandrihš pawišam aismiršis aijrahdit uš „Mehrneeku laiku“ otro, leelako puši, kurā tee parahdas kā tihpišti epigoniškš rakšojums. Wišs pozitīwais „Mehrneeku laikōs“ ir tautiškolotaja Matiša darbs. Tur no šahšuma lihds beigam, peenendamās, nollušdama un atkal peenendamās škan pašihštamā pastoralā meldija. Šit ašā oposizijā „Mehrneeku laiki“ uštahjas pret tautiškā laikmeta pahršpihšleteem zenteeneem, titpat naiwā šajuhšmā un uštizibā šludina pastoralās dogmas. Tehli, kam janes šchis dogmas un jahahda wiņu peepildišchanās, ir šchabloniški un nedšihwi. Mahššlās dšihwibu winōs nomahz elementarās tradizionēlās morales balastis, ko pastoralais laikmetis ar kara leelkungeem Eistakijeem un grahša leelmahtem Genowewam atšahja jaweem pehznahzejeem augumeem. Draugu beedribas godalga ir loti rakšturiga atšaukšme par „Mehrneeku laiku“ pozitīwas etikas wehrtibu. (Šo titai to, ne „Mehrneeku

laifu" mahkšlas wehrtibu, minetâ cestahde wareja apjpreest, šaprašt un godalgot.)

Bet te mehš nejauschi esam usgahjuschi špilgtu ilustraziju tam, ko šazijis tautskolotaju školotajs Zimse (štat. „Šglišhtibas“ 1. burm. 1909., 49. l. p.) — tam, kas teešham wisraksturigakais wilzeens tautskolotaja = rakstneeka mahkšlineeka šejâ: „Mehš negribam nebuht šagatawot jemi . . . radikaleem prinzipecem. Radikali mehš esam — bet zitadâ šinâ . . . Tikpat maj mehš gribam nahšt tuwumâ šawai mihtai tizibai, wehl majak to noleegt un wiaw šapiht ar nazonelâm idejam . . . Mehš gribam weenfahrschi tikai šawai latweeschu tautai kalpot. Kalpot mehš gribam, ne waldit.“ It šewiškli šchis beidsamais teikums ir šihmigs preekšč tautskolotaja un tautskolotaja = rakstneeka. Ne jaunus žekus meklet, malditees un, warbuht, žitus maldinat — ar wišcem eet pa gludi nomihsto, drošcho tafu, ta wina dšihwes gudriba. Un pahri lapu rakstneezibas wehšturê uj preekšču paščkirot, atrodam wehl špilgtakus un šihmigakus tautskolotaja = rakstneeka tradizioneli epigoniskâs morales paraugus. Nonahštam pee Apšišchu Žehkaba, ušščkiram wina „wehštules ij tehwijas“. Wiswijadâs wariacijâs un atfahrtojumôs lašam weenu weenigu domu, weenu weenigu prinzipu, uj kura, kâ uj milšu kolonnas, Apšišchu Žehkabs gribetu atbalstīt wišu rakstneezibas mahkšlineezibas kritikas ehku. Ir pateescham apbrihnajama tahda eedomaschanâs, eejušchanâs un eedšihwošchanâs špehja konwenzionelu dogmu šaturâ un garâ, tahdu redšam pee tautskolotaja Apšišchu Žehkaba, kursch tatschu tâ kâ tâ peeder wairak jaunajam, nekâ wezajam šadšihwes laikmetam. Te ta ir wairak nekâ titai dogma un tradizija, ta ir wina mahkšlas dšihwais šaturš. Tas isteizas wišôs wina stahštôs un wišôs wina mahkšlas tehlos. Tee šawâ apbrihnajami plastiskâ škaištumâ ir wispilmigakais wežâ latweeschu

wehturiskā, normatīvā tihpa attehlš. Beš miteschanās tee šludina to pašču sewis aisleegšchanu, kalpošchanu zitam, nedsihšchanos pehz šhis pašauls neekeem un kahribam, tā šakot, filosofisku pašiwitati (Andra tehws), bet leef tif zelt azis uš augšču un šaliktām rokam gauštees pehz tahlās, augstās pilšehtas (Grihwgali). Beš šchehlastibas Apšišču Zehkabs pašudina katru, kas tif par matu atkahpijas no tradizionelās semneeziskās waj semneeziski tikumiskās normās. Bahrgā teešā winiš eet ar pašudušcheem dehleem. Pehz šawas wehturiskās buhtnes Apšišču Zehkabs ir paštoralā un tautiskā laikmeta ideju teeššs mantineeks. Pehz šawas mahšlineeka dabas un špehkeem moralists, šawōs noluhkōs wistihpiškakais didaktikis-školotajs. Wina mišija weenmehh bijuše: mahžit, audšinat, norahht, labot, atpakašgreesht uš wezā zela, pee weza=jeem eešlateem un wezās pateesibas. Wišī Apšišču Zehkaba epigoni, tautiski=realistiškās školās špehzigakee rakstneeki=tautiskolotaji ušmanigi turās eemihštās pehdās. Weens no leelakajeem starp teem, Sauleetis, wišōs šawōs darbōs beš miteschanas atkahrtu un warijē pašišstamo širdsšchēhstibas motiwu. Tā no gabala luhkojotees un pašaujotees Sauleescha weikla tehlotaja špehjam, leekas, it kā te teešham buhtu kas jauns, indiwidu=eli ihpatnejs, paštahwigs šawā idejiskā uštwehrumā un mahšlineeziskā išweidojumā. Bet dšikati papehtot atklahjas ari Sauleescha tihpiški školotajiska daba, kas gan war apbrihnojami dšiki eejustees tradizionelās tikumiskās un šabee driškās normās, attehlot tās, loti labās, preekšchihmigi pagatarwotās mahšlas reprodukzijās, bet nefad nešpehji iš dšihwes un iš šawas dabas iželt un formulēt jaunās, paštahwigas, indiwidu=eli pateejas. Šo kas tad galu galā ir šchi muhšu rakstneezibā tif nowalkatā par leijer=kastēs gabalu banalijetā „nešpehzigas dwehseles“, „širds=

schichtstibas" ašaraini sentimentalà melbija? Ne no zita wina zelas — no tās paščas wezu wezās grehka ap-
 jinas. Ta isauguse zelà no wezās uš jaunò etiku, no dog-
 matiskās morales uš individueli sozjalu taisnibu. Modernās
 kulturdšihwes prasijumi ar waru dšen zilweku šweščòs, ne-
 pašihòs apstahkòs un konfliktòs, daudšreij dšen winu tai-
 šni preti lihdišchinejai pateesibas un tikumibas šajehgai.
 Garà gaušakeem zilwekeem wispašr gruhti apjaust wezà,
 pašrdšihwotà nederibu un dabiski isaugušà jaunà teešibas
 un pateesibu. Nà grehku, kà noseegumu, kà širdsnešchih-
 stibu wini apšinas wisu to, uš ko winus nenowešrchšami
 dšen wišas dšihwes progresà špaids. Ne stipràm rokam
 turet un weidot — wineem atleek tik eewilltees šawà dweh-
 jeles weentulibà, šliht škumjās, gurdenās, resigneješchās
 refleššijās. Tautškolotajam=raštneekam nu galwenà wiššè
 peekritis tas neapškaušchamais ušdewums tehlot ne to, kas
 maldidamees un zelu mekledams lauščas uš preekšchu, pašri
 bijušcham un pastahwošcham, bet to, kas šen nobibinajees
 un isweidojees, un to, kas nowezojees un pašrstahwejees
 ijmifis zihnas pret jauneem usmahzošchamees špehkeem.
 Tautškolotaja=raštneeka tehlotà un mahšflas tehlòs wei-
 dotà dšihwe gandrihš beš isnehmuma weenmehr ir bijuse
 patriarchali=semneeziškà. Tautškolotajam=rašt-
 neekam ir peekritis gods semneeziško, jeb, pareijati šakot,
 semneeziški=mašgruntneeziško dšihwi attehlot winas positi-
 wajòs zenteenòs un šchheetami idiliškajà pilnibà un meerà.
 Šò daudšajòs un loti daudšjòs gabijumòs pašcha tautškolo-
 taja=raštneeka dšihwes ideals nešneedsas pašri tihri maš-
 gruntneeziškajam. Gegahtnòs eeprezetees, waj eepirkt par
 dšimtu semneeka mahju — tas daudšreij ir bijis wina zen-
 teenu tašlakais mehrkis un wina dšihwes grosibu widus
 punkts. Nemas newajaga buht politiskam domatajam un
 itnemas priwatihpašchuma pretineekam, lai tomehr redšetu,

ka pahraf peeterdamees „šawam stuhritim, šawam faktinam
 jemes“ rakstneeks šaišta šawus špehkus, apgreešch špahrnus
 šaweem baltajeem ilgu putneem, kas tikai pehž šwaigšnem
 wehroja zetu. Es pašinu tautškolotaju=rakstneeku, kas, di-
 lona šlims, eewilkās šawās nulē eepirktajās mahjās un
 šazija: nu man ir jarašta, mašakais peezi rubli deenā man
 ir janopelna, zitadi es šawas mahjās newaru išmakšat.
 Un winšch šehdeja, rakštija garus šahstus un pelnija pee-
 zus rublus deenā — kahdu pušgadu waj wairaf, tad
 nahza nahwe, panehma winu, un mahjās tomehr neišmak-
 šatas palika mantineeleem. Mašgruntneezištais ideals un
 mašgruntneeziškā dšihwe rinki apkahrt tautškolotaju-
 rakstneeku wisbeesčak pādara par ruhpiгу, waretu šazit,
 par entušišmetu lokālpatriotu. Gruhsti Latwijā at-
 rašt kahdu leelaku frogu, kahdu rešnafu pagastwezi, kahdu
 ahšigaku štrihwerjaunkungu, ko tautškolotajš=rakstneeks ne-
 buhš notehlojis waj nu pateesā zilweziškā škumju juhšmā,
 waj kodiģā, dšehliģā šatirā. It šewiščki atšanziga taut-
 školotaju=rakstneeku mahššla pret šcho pagasta dšihwes li-
 tena lehmaju atteezibam uš školu un školotaju. Nr lokā-
 patriotišmu un wišu zitu, kas augšchā minets, išfkaidrojania
 ari tautškolotaju=rakstneeku šazerejumu anekdotiškā daba.
 Dšihwes garigi šmajejošča šchauriba un inteligentas, eero-
 šinoščas, mahššlineekam nepeezeesčamās šabeedribas truh-
 kums daudšreis dšen školotaju=rakstneeku apšinigi waj neap-
 šinigi prostituet šawu talantu, rakštit humoreskas un anek-
 dotes ar ko šmihdinat pašištamās jaunkundšes un šawus
 tuwakos kaiminus. Tā darba eerošinajumōs un noluhkā
 išmanama šawada rakšturiška šchauriba un aprobešchotiba,
 kas nekād naw atrodama ihsti leelā un brihwā mahššlā.
 (Teesčhais ikdeenās darbs tautškolotaju=rakstneeku dabiški
 eeinteresē preešch behrna dabas un psihologijas,
 tadehš šaprotami, ka gandrihš wiši labatee latweeschu

behrnu stahsti tautskolotaja-rafstneeka šazereti. No tejeenes konjekvents šolis nowed pee pašča behrnibas atminam; un naw waj neweena eewehrojamafa tautskolotaja-rafstneeka, kas nebuhtu mehginajis kaut ko pastahstit par šawas behrnibas rihtu. Pee tam wajag tif labas atminas, drušku šantafijas, liriski reflektivās šajuhjmas un noglesnotaja špehjas — un tās, kà redšejām, tautskolotajam-rafstneekam bagatigi.)

Ja ari es uj azumirkli noleeku šahkumā mineto „weenpušigo“ mehraulku, lai ušstahditu tautskolotaja-rafstneeka darbibas wišpahreju gala bilanzi, ari tad šče atrodu wairaf pašwa, nekā aktiwa, wairaf pelama, nekā šlawejama. Pa dalai atfahrtojot, pa dalai kopā šawelkot, par latweešču tautskolotaju-rafstneeku šakams šekoščais: Wišč ir wišlabakais latweešču semneezisti-patriarchalās dšihwes un wezās paaudšes latweešča tehlotajs. Ščo dšihwi wišč notehlojis tās jen nodibinatās, nostiprinatās, ščkeetami nekustinamās tradizionelās normās, un ščo latweeti wina wezās tikumibas šiprumā. Te tautskolotajš-rafstneekš weetam šneedšis waj klasiški plastiškus tehlojumus un tišpus. Wišč, tā šakot, dewis to labako, kas wišpahr atrodams mušsu nowehrotajā un attehlotajā rafstneezibā. Bet — un ta ir wina tišpiški školotajiškā ihpaščiba — ščo wezo dšihwi kritišet, pahrwehriet winas pamatus, warbuht teektees no winas laukā, winai pahri, pehz tahtakā, šabeedriški un tikumiški pilniगतā, winam naw bijis ne špehka, ne gribas. Wišč daudšreis naw pamanijis tos jaunos špehkus, kas pamajam irdinaja un drupinaja šadšihwes pamatus. Wišč pat naw eeklausijees to jauno dšeesmu, ko winejā lauku klušumā duhz kulamā maščina un ko škandina tišetrlemešču arklš — dšeesmu par ruhpnenezibas un kapitališma

gaitu, kas pamāsam, bet nenowehrīchami šneedšas pahri wišam, kas šawās metala ķetnās šagrahbj un šadrupina ari wezo patriarchalo jemneezibu ar winas rahmo, flušo dšihwes weidu un idiliško firdsmeeru. Tautškolotajs-raftstneeks lihbj šchim pa leelakai daļai kopojees ar šaimneezīfki un garīgi nowezojuščos šabee-dribas daļu, kas ari winu pašču padarijuše rahtnu un mašu. Tautškolotajs-raftstneeks ar šawas mahtšlas leelako (šawâ finâ ari labako) daļu peeder wezai mirejai pašaulei, ne jaunajai, kam rokâs špehks un zilwezes nahtotne.

Das ir wišpahrejais špreedums par tautškolotajeem-raftstneekeem, kâ atšewiščķu mahtšlineeku grupu. Par išnehmumeem runat man iče nebij eespehjamš. Naw daubj šcho išnehmumu (kas tikai apstiprina wišpahrejo), un latweešču mahtšlas kritikâ wairak, nekâ paščâ radoščâ mahtšlâ. Un tomehr man šawôs beigu šlehdšeenôs jaišcet no šchâm atšewiščķâm, simptomatiškâm išnehmuma parahdibam. Šo uš tām atbalstas mans optimišms, kas galu galâ pahršwer pešimišmu — išredšē uš latweešču nahtotneš tautškolotaju-raftstneeku. No tām išmanams, ka ari jaunâs paaudžes tautškolotajs-raftstneeks nojaušch, ka winam tagadnē išpildama zita loma, kas ne ikreiz šabee-driška un tikumiška simplizišma garâ. Na ne tikai attehlot dšihwi, kašda wina ir, bet ka winam dots ari išprašt dšihwes dšilakos pamatus un kustiņataja zehlonuš, mahtšlas lihbjekleem nowaht malâ to, kas nowezojees, lai buhtu kur selt jaunai dšihwibai. Un ne tikai notahlem škatitees un preezatees, kâ jauni brušni ašni leen no jemes, plaufti un aug un augtus neš. Nē, winam pašcham jabuht ari šehjejam, kas šaujiam kaiša išlašitas dihgstojčas šehklas. Winam jabuht droščam, radoščam mahtšlineekam, kam ašrpus wina atšinas un pahrtleezibas

naw nekahdu autoritatu, dogmu un tradiziju beedefku. Seekas, taijui tautskolotajam-raftneekam peekritis eewehrojama loma nahkotnes radoscho mahkslineeku pulka. Wijsa kulturdshwes attihstiba (pilshehta un uj laukeem) ir ta nojwehrufes, ka radoscha nahkotnes dshiwiba dshimst un aug taijui tajos laudis, kuru starpā tautskolotajam ifdeenas jastrahda. Un tikai tai mahkslai ir ihsta kulturela wehrtiba un nosihme, kas dshimst un aug lihds ar wiju leelo, plascho, wilnojoschos dshwi. Raftneeks newar augt un tapt leels, ja wina balsij jaijskan bej atbals, ja naw lauschu, kas lihds ar winau skumst un preezajas, kas wehriigi raugas, ka wina japni ka balti baloschi skreen jaulei preti un ilgās teezas uj to paschu pusi. Ja tautskolotajis-raftneeks, bej miteschanas mahzidamees, stude-dams, dshwi un zilwekus pehtidams pareiwi isplatis pasauli kustinoschos spehtus, ja winisch jawos darbos arweenu zentisees no pelekas tagadnes uj mirdsojcho nahkotni un wiju ap jemi zels few lihds uj augschu, tad japrateju un pabalstitaju winam netruhks. Tautskolotajam-raftneekam ir wisdroshaki tee jabeedristee jakari starp mahkslineezisku indiwidu un wispahribu, bej kureem nahkotnes leela mahksla naw ne domajama, ne eespehjama. Winam tik wajag apsinatees un ismantot tos rashigā darbā. Un ja ari winisch ais jawam indiwiduelajam jawadibam buhtu tik weentulis japrotajis, nesaprastis un pahrprafts, wina pahrliezibai jabuht tik stiprai, ka ta wiju panej, un wina mihlestibai tik labai, ka ta wiju peedod. Sinams, tikai tas, kas garigi pilnigi atmodees, japratis dshiwes un mahkslas jawstarpejos jakarus un jawstarpeju atkaribu. Sapratis, ka nahkotnes mahksla newares buht tik rahma ahrupešes notehloshana, ne ari rotalošchanas, laika kaweklis un akrobatika, bet isteikme wijam, kas pasaulē un zilwekā tas dshikais un augsta-

fais — škalšč širds-pufsteens, kas atbalšo viņas dšihwes neapturamo kustību, un šawufahrt dšen karstas asinis pa viņām šihkafajām dšihwes zihpšlinām. Kauzošchās wehtras ir usmodinajušchās daudzus. Waj tautškolotajs=raštneekš weenigais nebuhtu neka dširdejis un mahzijeēs? Waj ari winām nebuhs rotā tās leelās tagadnes mihklas usminejums, kam jaispaušchās drošmes un špehka pilnā nahkotnes mahšlā? —

Bej šchaubam!

Quo vadis?

Mehs dsihwojam schaurà spraugà starp leelām kulturās tantam. Muhju lihdsenā seme no wišām pušem brihwi peesneedsjama wišeem wehjeem, muhsu kulturās attihstiba wišeem leeleem ahreenes eespaideem. Latweescha ihpatnejais raksturs naw tā ņewi noslehgts, eerobesčots, weentulibā audjets, kà wišpahri domā. Atklahts raksturs un ņstiziba pretim kulturās eespaideem ir stiprakais balsis, kas maju tautinu leelo mišenu starpā notura wirspus šadsihwes lihmena. Kas paleel stahwam, to šamin, kas paleel atpakaļ, tam min uļ kahjam. Mehš newaram palikt kà apsuņnojis akminis dsihwas straumes widū. Muhju glahbinsch — muhsu gribā un špehja, peemehrot šawus šolus wišpahrejai kulturās attihstibas gaitai. Beš aišspreeduma pahrbaudit, beš kautrešchanās peekemt un iļleetot, kas jauns un labs leelo tautu techniškā un šadsihwes šinatnē. Uļ materiēlas labklahjibas pamateem štipri ween atbalstas garigā attihstiba. Šcho pamatu nostiprinašchana lai ir weens no muhsu galwenafajeem ņderwumeem. Darba riškus tam mums ņneeds šinatne. Šinatne ir starptautiškā. Tā tad šche newar buht jautajums: quo vadis — kurp eet? Dabiškā nenowehršchamiba muhs welk pa starptautiškās kulturās attihstibas un progresa zelu. Mehš ejam, un jo braščakeem šoleem, jo tuwak noturamees pirmajām rindam, jo labak.

Bet mahšklā? Bet rakstneezibā? Mahšklas attihstiba naw stingri šchkirama no šinatnes. Šinatnes pagrimschanas laikmei beeschi šakriht ar mahšklas iļwirtibu,

sinatnes ņeeđu laiks ar mahkņlas atdsimņshanu. Bet tahda ņagadiņshanās drihņaf nejanņņcha nekā normala, nelokameem likumeem noteikta. Rahds ņafars starp sinatni un mahkņslu, kahds eespaids sinatnei us mahkņslu waj mahkņslai us sinatni — tee ir strihdus jautajumi, pee kureem ņ choreiņ neus- kaweņimees. Pee greesim wiņu wehribu faktam: sinatre strahdā ar prahtu un logiku, kas wiņeem zilwekeem weenada, mahkņla galwenā wiņņe iņaug no juhtām un instinkteem, kas katrai tautai, katram atņewiņņkām zilwekam ņawadi. Mahkņlas raditajs faktors ir atņewiņņkņs zilweks. Jo ihpatnejaks ņchis zilweks, jo ihpatnejakas wiņa juhtas un instinkti, jo eewehrojamaņs wiņa raditais mahkņlas darbs. Rakstneezibā newar buht zitu noluhku, zitas programas, kā ween indiwiduelee. Rakstneezibā newar panemt kuru katru modē nahkuschu ideju waj iņteikņmes weidu un rihkotees ar teem kā ar ņawejeem. Rakstneezibā newar beņ atņkatiņchanās ņkreet us to puņi, kur eet wairums. ņkatram rakstneekam jaapstahņas kruzņzelā un jaleek ņew preekņchā muhņņigais jautajums:

Quo vadis — kurp eji?

Atbildem us ņcho jautajumu wajadsetu buht tik daschadām un daudjām, zik daudņ atņewiņņku rakstneeku.

Bet muhņu rakstneezibas wehsture rahda, ka pee mums nejanņchais, masswarigais daudņreiņ zelts par wispahrejo, par likumu, bet tas nepeezeeschamakais palaiņts nowahrtā un parahdijees tik kā atņewiņņkais, nejanņchais. Muhņu rakstneeki aiņween kalpojuschu wispahrejām doktrinam, dogmam un aiņminuschu duhnam to awotu, no kura weenigā war pluhst ihsta dseja: indiwiduelo mahkņlneezikņas radischanas dsinu. Tee reti usstahdijuschu ņew jautajumu: quo vadis, bet gahjuschi, kurp wilka patlaban modē eņoņchais wirseens. Tapehņ mums tikdaudņ rakstitaju un tik maņ rakstneeku. Tapehņ tikdaudņ wirseenu, grupu,

tirdaudj weenpusības, naida un aklas neaprašāšanas un tik pahrak maj atšewiškū, patstahwigi raščotaju mahkšlineeku. Jaunakās rakstneezības wehsture tam ņneeds pahrpilnam paraugu. Atzerešimees tikai nairwo ņajuhjmu preekšch nekaitigā, wezpilsoniškā Sudermana, waj komiškā „jaunnazijongliškma“ zildinataja, tautiškū lahdu un durwju klinkū zeenitaja! Waj wispehdeja laika muhščības kofletaju deklarazijas un ņapihtwihto išteiškmes weidu! Nekur neredj atšewiškū rakstneekuš ejam mahkšlineeka weentulo ehrtiškū zeku. Gandrihj wišur ņajuhjma weena un ta pate, išteiškmes weids tas patš. It ņewiškū ņpilgti tas parahdas wisjaunakajā wirņeenā, dekadentiškajā ņimbolišmā. Nekad wehl muhšu rakstneeki naw tahdā ņkaitā un leelumā noštahjuščees uš weenas un tās paščas platformas, lai ņlehgātās rindās un ar wehl nepeeredsetu kopibu aištahwetu weenus un toš paščus eestatus. Kas grib, lai ņaprot ņchis rindas kā ušbrukumu jaunajeem eestateem. Tahdas winas naw. Winas grib tikai rahdit ņcho eestatu aištahwetaju indiwiduelo nešpehku un winu metodes ņchauribu. Winas grib stahtees kruztežē teem jaunajeem mekletajeem, kas jaunības ņpirgtuma un ņajuhjmas pilni trauzas uš preekšču, atgahdinat teem, neklaufitees uš ziteem, weenigi ņewi pašču jautat, ņewi paščā meklet atbildi, ņew paščam klaufit. Bet wispirms un par wišām leetam jautajums:

Quo vadis...?

Muhšu tagadnes un tuwakās nahfotnes mahkšlas ušdewumu taijni waretu ņaukt par indiwiduališkma prinzipa peepildišchanos. Winas galwenais ņaturs buhtu zihna par perņonas, ņewiškū mahkšlineeziškās perņonas atšwabinaščanu. Perņonas atšwabinaščana ir romantiškma galwenais ņaturs. Tapehž tagadejā laikmeta rakstneezības wirņeenam dots noņaukums: jaunromantiškms. Pehž ņawas

buhribas gan tas ir ļoti lihdfigs tam pašam wezajam wezromantismam. Pa daļai dabiski iļaudsis no ļadsihwes apstahleem, pa daļai prahtotaju mahkslineku mahksligi radits, ruhguma, nekaidribas un pretruau pilns — ļajukuscha pahrejas laikmeta behrns winšch aishwehrpj domas un ļautajumus, ko galigi isdomas un atbildes tikai pehzuahkojchais klasiskais laikmets.

Romantika eet zihnā par atšewišchkas personas teesibam. Zitadu teesibu wina negrib atsiht. Bet tā schkirot un atšawinot zilweku no zilweka beigu beigās ļatruhtu wiļas ļabeedriļķās ļaites un dsihwē eestahtos ļajukums, uniwersala tragedija. Bet romantika nemihl tragisma. Pehz ļawas ihstās buhribas wina ir ļuhteligi ļuhļniga, melodramatiska. Winas pehrkonu un sibenu ir wairak tik teatraliļķs troļķnis un bengaliļķa uguns. Winai reibst no pašchas raditām plaiļam un steigichus wina meklē pehz ka, kas zilwekus atfal kopotu un weenotu. Tās tā ļauļķās muļšchigās wehrtibas, kam ar azumirļķlgo, pahrejoļķo naw nekahdas daļas. Kaut arī winas ļauz pašihstamās wahrds, tatiļķu eetwer ļewi lihdj tam nepasihstamus, ļweichus jehdscenus. Nemeenens wahrds naw muļšu ļaunakajā rakstneezibā tik neleetigi welti walfats, tā ļehi pate muļschiba. It sķizitē, it pantā wina teek bahsta eekschā un rakstitajš ķairā siņā domajas ļau ar ļcho weenu wahrdu isteizis ko miļsum swardigu, miļtistku, noslehpumainu. Dsihwē, pehz muļšu prahtneezijko bardu domam, naw it neta muļschiga, nepahrejoļķa. Muļschigais ļastopams weenigi greeku waj sķandinaweeshu teikās. Dsihwe naw tik wehrta, ka tajā nogremdē ļawu mahkslineka sķatu. Tik zitu tautu teikās un mitologijā ir mahkslas glahbiņšch un dsihwiba. Te ir pats galwenais pahrpratums, uļ kuru sķis rindas grib wehrst eesahzeju rakstneeku uļmanibu. Wispirms: wahrds „muļ-

schiba" pats par ſewi ir tikpat tukſcha ſkara, tā katrs zits wahrds. Un ſaturš, ko winā eelej muhju defadentiſkee ſymboliſti, ir weenpuſigs un nenofiſhigš. Teikāš un mitologiā ir kriſtaliſejuſchāš zilwezeš muhſchigāš wehrtibaš — taš taiſniba. Bet ne tik ween teikāš! Ne tik ween no tām war ſmelt rakſtneeziba. Dſihwe — mainigā, groſigā azumirkla dſihwe ir ſimtreiſ bagataks awotš. Tapehž ka aiſ pluhſtoſchā, pahrejoſchā dſihweš dſilumōš ſlehpiāš tāš paſchāš nepahrejoſchāš muhſchigāš wehrtibaš. Škdeenišchka zilweka ažš tāš warbuht nemana, bet mahſſlineekš, iſhtš mahſſlineekš, lai winſch buhtu ſchiš dſihweš lihđſeedſihwotajš, waj weentuliš nomaluš ſapro-tajš, weenmehr ir tahdš, kaš ſwejo muhſchibaš pehrleš no dſihweš duhnam. Pateci leelš rakſtneekš weenmehr ir ſawa laiſmeta dſihweš teeſneſiš, waj nahkotneš praweetiš. Šo tikai taš mahſſlā teek dſihwš, kaš waj nu teeſchi waj aplinkuš peedſihwotš un iđſihwotš. Šweſchāš tautāš teikāš un miti un wiāu attehli rakſtneezibā weenmehr palikš til puſiſjuſti, puſiweichi laſitajam un paſcham rakſtneekam, tapehž ka wiāu pilnigu uſnemſchanu kawē ta wehſturiſkā, fiſiologiſkā un pſichologiſkā organiſazija, ko ſauzam par ſawu tautu. Šo ari bagatigi peerahda muhju jaunakā rakſtneeziba, kaš ſawaš tapinatāš muhſchibaš idejaš ſpehji eetehrpt tikai puſđſihwōš literariſkiwehſturiſkōš ſchablonāš tihpōš. Nē! Lai neweens nebaidāš no ſawa laiſmeta ahtri pahrejoſchāš dſihweš. Šai preekſch katra rakſtneeka ſenomenala noſihme. Šo ſawa laiſmeta dſihweš rakſtneezibai paſchai jarada miti ar muhſchigu waronu tehleem. Mahſſla eſot religija — apgalwo muhju defadentiſkee ſymboliſti. Taš pa daļai pareiſi. Šchehl tikai, ka wiāu paſchu mahſſlai naw it neka no religijaš paſihmem. Kaš ir katraš religijaš redſamaſāš paſihmeš? Wiſpirmeš — mitologiſkee tehli, pla-

stīftee, nemirstīgeee tehli, redjami, tizami, legendās tīhti, augstaku gaismu starojochi, kas nenodseest pa gadu šintencem. Schee tehli ir katras religijas dšihwā uguns un spēhks. Dšihweem, nemirstīgeem jahuht ari rakstneezibas raditeem tehleem. Kur ir muhsu jaunromantijsma tehli? Warbuht šchis pašchas Signes, Koras, Haraldī... buhs mahkslas mitu glabataji uš laiku laikeem? Ja, kahdi tad iškatas tee tehli, ko apšihmē šcheem škanigajeem wahrdeem? Nekahdi. Dširdam škanu, bet šatura nejauscham, dširdam wehju puhšcham, bet nefinam, no kureenes winjch nahk un kurp eet. Muhsu dekadentištee simbolisti tehlo šawu „waronu“ dwehjeles, urbjas dšitak, arweenu dšitak. Tā wajag, tas nepeezeešchami. Bet ar to ween nepeeteef. Dwehjele beš meešas naw nekas, tīf meešā un uš ahreeni kustočhās dšihwes parahdibās dwehjele kluhšt redsama un japrotama. Wahrdam mahkslā jatop par meesu, lai tīktu dšihws un pateesibas pilns. Mahkslai wajaga plaštīki weido tu tehlu. Plastikai nepeezeešchami wīfi trihs ismehrojumi: garums, plaščhums, dšitums. Dekadentištee simbolisti grib īstīkt ar weenu pašchu: ar dšitumu. Kotam wīnu bešatura gaudas un gawiles, frahsu šchwirkstona, duhmi un migla. Un tad wehl gauščhas, ka wīnus nešaprotot! Kā juhs lai šaprot ziti, kad juhs pašchi šewis nešaprotat, kad juhs ešat kā migla un duhmi, kas klišht un juhd pate aīš šawa weegluma. Wejelu, dšihwu tehlu — to zilweks aīšween praša no mahkslas, zīktahl winjch uš mahkslu škatas kā uš religiju. Tahdu tehlu, kas pahrlēezina un aīšrauj.

Bet dekadentištee simbolisti nizinot ari dšihwi, ziteem wahrdeem — publiku, leelo puhli, tapat kā dšihwi! Wīni nemaš nēwehlotees tīft no leelā puhla šapraštī. Ta ir weena no tām frahsem, kurām wīni pašchi tīz wīšmajak. Wīšpīrms: ar kahdu teešību tad mahkslu šaukt

par reliģiju? Reliģija viņš laicīgs bijuše leelā publika apveעותaja, šaturetāja, reliģija viņš sauž, viņš aizina. Kas domā zītadi, tam švešča reliģijas ihšā buhtiba. Za dekadentiskee simbolisti raksta tikai preekš atšewišķeem iřredseteem, waj pat, kà to beešchi dšird, pašchi preekš jewis, tad naw šaprotams, kamdeht drukat grahmatu divi tuhtstojš eķsemplarōs un wišadi ņuhditees par winas iřpahrdošchanu! Bet nepataujatees uř winu frahsem. Mehginat iřlobit leetas ihšo kodolu. Tas šchoreij šchahds: Pats mahķšneezijķas radiķchanas darbs pilnigi instinktiwōs, popularaki iřķatotees: rakstneekam šawu darbu radot no šwara tikai pats darbs, zitu noluhķu winam nekahdu naw, wiņš nedomā ne par publiku, ne par to zitu ahrpus jewis. Bet lihds ko tas notizis, wina instinktiwā griba it kà atraijas, teek plaščaka, dšihwaka, wiņu to, ko celita šawā darbā, šawōs tihpōs un tehļōs, wiņš wehļas redjet peepildamees un topam dšihwu šawōs lařitajōs, leelajā publi. Lai wiņš jewi šauktos par deefin kahdu gara aristokratu, dšihwes un zilweķu naidneeku — iķkatra rakstneeka ņtīratā wehļeķchanās ir peķz eeķpeķjās daudņus pahrleezinat un šajuķšminat preekš šaweem idealeem. Tikai te atrodams iřķaidrojūms rakstneeka pšichologiķai miķķlai un mahķšneezijķas radiķchanas problemam. Rakstneeka praweēšča uřdewums šaprotams tā, ka teekime tikt šaprařtam, wehļeķchanās pahrleezinat un aiřraut, neapřinami miht jau paščōs pīrmatneķakōs mahķšneeka instinktōs, darbojas lihds jau pee mahķšlas darba radiķchanas. Mahķšlas darba plařtīstais weids iřaug pa leelakai daļai no šchis teekimes peķz popularitates. Nebaiditees no šchis augligās popularitates — uř to grib šķubināt ari šchis rindas. Bet ja prařam no rakstneeka, lai wiņš neatraijitos no šawa laikmeta kulturās dšihwes, lai wiņš rakstītu ne miglainus murgojumus un duh-

mainas frahjes, bet šaprotamus, wejelus tehlojumus — waj tas lihdi ar šcho naw prasijums pehz tendenzes? Saka tatichu, ka wispahšaprotamais, popularais weenmeh'r esot tendenziošais. Un tendenze ir tihrās mahkšlas leelakais eenaidneeks. Tā tad ari pee šchi jautajuma japahrdomā — kurr eet?

Šafaka: runas par l'art pour l'art, mahkšlu bej tendenzes, ir pašaka. Naw mahkšlas bej tendenzes. No tendenzes naw eespehjamš isbehgt un naw no winas ja-behg. Katra šajuhšma ir zeeniga isteiktees mahkšlas weidā. Un tā kà katru zilweku, toteef jo wairak rakstneeku, aij-nem un šawilno apkahrteja iddeenās dšihwe un notikumi, tad šaprotamš, zif daudi teef nolauptis rakstneezibai ar wiltus mahzibu, ka dšihwe nepelna mahkšlineeka cewehribas. Nē, wina ir ta, kas pelna wispirmo un wisleelako cewehribu. Katrs lai šmek no ta, kas winam wistuwaki. Domehr šinamu norobešchošchanos praša jehdšeens tendenze. Kur beidšas tihrā mahkšla un kur šahklas tendenze? Tas ihšeem wahrdeem pašakamš. Te neišškir weela, šišchets waj šajuhšma, bet weids, kahdā to eelej. Tihrā mahkšla praša mahkšlas weidu — dšihwu, plastišku, pahrlceezinošchu un tizamu tehlu, wineem peemehrotas, dabiskās šituazijas, indiividuališetu walodu, ar wahrdu šatot, mahkšlas darbs buhs ihšts titai tad, ja mahkšlineeka dwehšele šafujušchee un iškristališejušchees eespaidi un šajuhšmas ar instinktiwu špehku išlauschas un išlauschamees pašchi rada šew formu. Bet ja darbs patš nepahrleezina un neišrauj, ja rakstneeks tajā mehgina ištirjat, apfaret, peerahdit kahda eeskata pareišibu waj nepareišibu, tad winsch ir šchurnalists, ne mahkšlineeks. Tā štatotees par wistendenziošako jajauz dekadentiškais šimbolišms, kas muhšcham širdas un pole-miše un bej apniškšanas atfahrto šewi neišjusto un nepahrdsihwoto. Un ja kur redšat dewinus, dešmit rakstne-

fus zihnâ par weeneem un teem pašcheem eeskateem, par weenu un to pašchu programu, tad sinat, ka tee ir gan warbuht zeenami idealisti karotaji, bet ne mahkslineeki. Tee ir ſchurnalisti, kas ſtrahdâ ſchurnalistu lihdsjekteem. Teem ir kopeja programa, un fur programa, tur tendenze leelumâ. Tâ tab glahbinsch no konwenzionalisma un tendenzes rakstneekam atkal atrodams weenigi pee ſewis pašcha, pee ſawa pašcha nemaldinameem impulsiweem mahkslineeka inkstinkteem. No teem un zaur teem katrs eespaids, katra ſajuhſma iſteikſees iſtâ, dſihwâ un dſihwu daroſchâ mahkslas formâ.

Tilbaudi par rakstneeka perſonu. Weenmehr atgreesamees pee tās, kâ leekas, tagad laiks padomat tuwat par to, kahdu jehdſeenu eetwer ſewi noſaukums rakstneeka individualitate. Katrs ſinās, ka ari ſchis jehdſeens ſajaukts, tâ ka ari te noſkaidroſchanās un norobeſchoſchanās nepeezeeſchama. Welki buhtu te meklet pehz wiſpahrejas tehſes, pehz kopeja iſtkaidrojuma. Katra iſtâ rakstneeka individualitate ſtahw par ſewi, weena ſawâ dſifikâ buhtibâ. Tikai no winas darbeem waram ſpreeſt par winas ſaturu. Atleek tikai wehl reiſ aiſrahdit, ka tee rakstneeki drihjat ſpehs mahkslu pazelt lihdsj religijas noſihmei, kas ſmekl no dſihwes dſilâ awota, nekâ tee, kas peekalās pahrakmenojuumeem un ſaſtinguſchâm parahdibam. Ari tee, peem. muhju dekadenti, tik wahrda un modes pehz atſakas no dſihwes, jo neweens, kas pats dſihwo, neſpehſj dſihwot ahrpus dſihwes. Ari wini nem par objektu to pašchu dſihwo zilweku, bet lai tas tomehr nebuhtu tas pats, lai tas iſſkatitōs kâ kas jauns, leeliſks, brehzoſchs, tad ignorē winâ wiſu zitu un iſzel weenigi tikai wina ſekſuelās teekſmes, wina ſiſiologiſko mihleſtibu. Wiſz zits ir tikai peedewas un peekaras ap ſcho galweno jautajumu. Plaſtiſkōs, dſihwōs mahkslas

tehlōs ne-eetehrpta, wina ſchuhpojaš frahju un ſaju-
fuſcho gleſnu wiruli, kà purwja rahwa wirš uhdens.
Jaunee zela mekletaji lai netiz dekadentem, ka tikai wina
ſeſſuelāš dekadenzes tihpš ir weenigais iſta individualiſma
neſejs. Jaunee laudiš lai nedomā, ka weenigi dšimumu
kopdšihwe ir taš paſaulšwarigats jautajums, gar ko ja-
lauša galwa jau uš ſkolas ſola. Šilweka dabiftee, weſe-
lige inſtinkti te rahda wišpareiſako zeku. Šo maſak ſcha-
jāš leetāš mahkſligu fairinajumu un roſchaina apmiglo-
juma, jo labak. Dšihwe — p!aſchā, dšilā dšihwe ir pilna
ruhguma, aſnu, ſeedu un auglu. Št ſtuhritiš pilnš bree-
ſtoſchāš dšihwibaš. Tapehž peeſleeteš teem ſpehkeem, kaš
nepoſta dšihwibu, bet pabalſta un wairo dšihwibaš ſpehkuš.
Št ſewiſchki muhju jaunajeem rakſtneekem wajadſetu meh-
ginat atraifiteeš no fiziologiškāš romantikaš ſirnekla tihk-
leem un kaut pluhšt ſawā dwehſelē tuhkſtoſchajeadeem dših-
weš eeſpaideem. Šr tuhkſtoſchāš wehrtibaš, preekſch kurām
eeſilt, ko weidot un tehlot mahkſlaš darbōš. Kam kaut
ſawai dwehſelei ſagrudēt nebeidſamāš ilgāš pehž ſeewe-
teš meeſaš! Kam nogrint glehwuligā ſeminiſmā, ſardana-
paſiſmā!

Stabam kruſtzekā ir diwaš rolaš ar diweem uſrak-
ſteem. Weenš: prom no dšihweš! otrs: meklē ſeeweeti!
Eš winuš gribetu pahrmainit tā: prom no ſeewe-
teš! meklē dšihwi! Un ſawuš jaunōš drauguš eš
luhdju apſtahteš un pahrdomat, waj ir wehl zitiš zekſch,
pa kuru rakſtneeziba waretu atkal tiſt par ſpehžigāš, wi-
riſchkaš kulturāš augſtako wehrtibu. Un atkal par wiſām
leetam: nelauteeš aiſrauteeš barā, — paſcham meklet un
ſwehrt, ſwehrt un meklet.

Daudi runā par to ehmoto parahdibu: muhju jau-
nakai rakſtneezibai eſot daudi ſkaiſtu gleſnu, tikai ſakara
un ſatura winām truhkſtot. Augſchā teiktaiš maſakaiš pa

daļai išķaidro šo parahdibu. Kur, kā redzējam, truhsti zeeta jatura, tur nepar buht eewehrojamas, šķaistas formas. Jo neezigaka uguntina, jo leeliskaf kuhp. Muhsu defadentiskā uguntina taisni grib imponet ar to, ka leeliski kuhp. Ta šawā šinā ir tahda azu apmahniščhana. Tizige lai šķatas duhmu mutukōs, lai brihnas un nemaf nepraša, no fureenes tee zelaš. Defadentisms ir palizis par modes leetu. Wisjaunakai modei wiswairaf peekriteju. Un ka reišem par modes gekcem paleef gluschi prahtigi zilwefi, to wiši šinam. Beens, otrs warbuht gribetu un špehtu ari gluschi prahtigi rakstīt, bet kahre pehz lehtas originalitates un „ihsta“ individualista šlawas džen tihšchi ehmotees. Mahšlineeka weetā juhs redjat akrobatu, tihras, šaprotamas mahššlas weetā — chaoju bej gala un malas. Defadentismam progresa naw. Wina pašča konjekwenzes to wed arween dšilaf nešķaidribā un miglā.

Bet mehš teekšmces no nešķaidribas gaimā, no nepilnibas aišween uš leelaku pilnibu. Autoritates, naiwa ušpuhtiba, filiisteriski-defadentiskā pašchampeerinaščhanās — tas wijs ir kaut kas, kam jatop pahršpehtam. Progresa naw bej kritikas. Kritika ir rakstneezibas attihštibas galwenais weizinatajš. Dairakstneezibas seedu laikōs ari kritika weenmehr šahwejuse augstu. Kritika naw jafaprotikai kā noahrditajš, leedšoššs špehts — šinams, ari kā tahdam winai miššiga nošihme. Kā naidigs jauzeja špehts wina ijahrda pelnuš un grušchus un nošlauka tur, kur weeta pelneem un grušcheem, kamehr ihstas mahššlas uguns no winas brahšeeneem uškwehlo augstakās, baltakās leejmās. Mahššlneeziskš radišchanas darbs naw domajams bej kritikas, šewiščki bej pašchkritikas. Dšejet tatschu esot taisni turet bahrgu teesu par šewi pašchu. Un tā — kā ari nemtu kritiku, wina ir nepezeesčhama rakstneeku un

rakstneezibas attihstibai. Muhju defadentu naidš pret kritiku ir šaprotams. Ta nelauj katram eejahzejam bej atskatijchanās škreet uš tureeni, kur wisleelakais trofijnis. Ta aptura katru, katram leel preekščā jautajumu: Quo vadis?

Tā tad defadentijsmā naw atrodams muhju rakstneezibas glahbinšch. Kur tad? Kā mehš eedomasimees muhju rakstneezibas turpmako tuwako attihstibu? Jēh, man jafaka, kà es wīnu redšu un šaprotu. Te buhš konturas manai nahkamās rakstneezibas bildei.

Muhju turpmakās dšihwes un rakstneezibas wadoščhais wirjeens buhš romantišms. Par to stahw muhju ruhguma pilnā šabeedriškā dšihwe, par to stahw wispehoejā prahtneeziskā atšina. Romantišms — kà zihna par peršonas atšwabinaščhanu dšihwē un mahkšlā. Daudšinatais jaunromantišms naw wehl tas, ko es domaju. Tas, kà jau teikts, ir tas pats wezais romantišms, druškū modernijets, ar Niečščhi papildinats. Kā wezee romantiki nošlihka katolu bašnizas apkampeenōš, tā tagadejee grimst dogmu un autoritatu kalpibā. Ja jaunā mahkšla buhš religija, tad bej dogmas un kulta. Wina majak šaištisees pee pahrakmenojumeem un museja preekščhmeteem ne kà pee dšihwes. Ši dšihwes tuhštōšchejadām grošibam wina ižzels muhščhigo, negrošigo, celees to dšihwōš, nemirštigōš, plaštiskōš teh-lōš. Kā wīnu šauks: romantiškais reališms, realais romantišms, jaunreališms... tas naw no šwara. Warbuht toreij buhšim jau tiktahlu tikušchi, ka ar lepnumu watešim šazit: zif rakstneeku, tik wirjeenu...

Tās ir manas domas, manš šapnis. Lai ne-weens to neušnem par absolutu pateešibu. Lai katrs pats šwer un meklē un pahrdomā — kury eet.

Wirseeni un wiau taifitaji.

Mahkšlas jeebu laiki ir ari produktiwas kritikas laiki. Ižita mahkšlas darba radišchanā arweenu lihdšdarbojas kritika. Mahkšlineezikšas radišchanas špehš ir tikpat sugestiwā intuizijā, zif analisejošchā un sintesejošchā škaidra prahta kritikā. Tā mahkšlas leelajōš laikmetōš kritika arweenu ir mahkšlineeka juhtu pluhšmas lihdšstrahwa un lihdšdarbineeze, nešchīrams, nepeezešchams pawadoniš un palihgš. Mahkšlas atpluhdeem eejahkoteeš, kritika pamajam atšchekelas, zenšchas aijsleht jawn lihdšdarbineezes un palihga dabu, zenšchas pehz pilnigas autonomijas. Pamajam eejaknojas eedomā, ka špreešchana par mahkšlas darbu ir tikpat šwariga waj wehl šwarigaka, nekā pats darbs (sal. ar Dškara Uailda „Kritika kà mahkšla“). Wehl wairaf: rodas zilweki, kas tij, ka ar kritiku ween, ka ar kailu estetisku teoretisešchanu eespehjams radit ari mahkšlas darbus un nodibinat atšewišchēus wirseenuš. Šchahdas autonomas kritikas nepamatota eedomiba raksturo wišus mahkšlas pagrimišchanas laikmetus. Kad wairs naw nodomā darbs, kas mahkšlā buhtu „epochemachend“, tad rodas weens un otrs un trejšs kritikiš — „Epochemacher“. Tad rodas atšewišchēki zilweki, dibinas wejelas grupas ar noluhku „wirseenu taifit“. Mahkšlas un rakstneezibas wehštore šchajā sinā loti pawedinošchās. Ikkatra wirseena mahkšlineeku plejadē ir weena waj diwas zentralas šwaigšnes, ap ko pahrejās greešchas, kas wijai grupai peešchir jawn raksturigo špošchumu. Tā ka wirseenu raditaji-mahkšlineeki pa leelakai dalai bej mahkšlas dar-

beem rakstijuschi ari mahkšlas teoretiskus apzerejumus, tad weegli šaprotama mahkšlineeziski impotentu kritiku maldu eedoma, ka mahkšlas teorijas rada mahkšlas wirseenus. Tā rodas wirseenu taistitaji un winau komedija. Ar peemehreem no mahkšlas wehstures mehš waretum peerakstit beesus sehjumus. Bet atstahjot wispahrigo mahkšlas wehsturi, paluhkofimees šawu pašchu rakstneezibu jaunakā un wisjaunakā laimeta. Ar šaweem pirmajeem, špirgta-jeem mahkšlas darbeem („Bej pašcha pagahtnes“, „Rešpeh-ziga dwehsele“, „Lihduma duhmi“, „Semneeka dehls“) Needra nodibinaja muhsu rakstneezibā „jaunnazijonališma“ wirseenu, kuream gan bij ihšs muhsšs, bet kas tomehr fā atšewišchks wirseens paleef atšihmets rakstneezibas wehsture. Wina „Rešpehzigā dwehsele“ un „Skaidra širds“ ilgi figurē Škalbes, Akuratera, Šaulcešcha u. z. darbōs. Bet kad Needra nolika mahkšlineeka erotšchus un palika weenigi par teorišejoschu kritiki-publizistu, ištita wina dšihwais špehks dšihwē un mahkšlā, Needra lehnām nomira, wina wirseens išbeidsās. Ar šewišchku šajuhšmi un škaru trošni nodibinajās wehsturiskā „Dielmes“ deminwihru korporazija. Šolijās štrahdat preeksch mahkšlas un mahkšlineeku atšwabinašchanas, wešt tautu pee pateesās škaištuma un mahkšlas atšihšchanas, dibinat individualištiki mahkšlai pamattš. Šinām jau, par kašdu mahkšlineeku šajaištichanas un mahkšlas profanazijas sistemu išwehrtās šchi „individualištiskā“ programa, par kašdu diletantišma štaignaju palika „Dielme“. Apstahjās, neka neatšwabinajuse, neka nenodibinajuse. Ne tapehž, ka winaš programa bij pahraf naiwa, gaišigi frasāina, tukšcha, diletantiškās nešaprašchanas un pretruku pilna. Beenigi tapehž, ka wiši „mahkšlineeki“ bij weeglu lirišku škitschu un wehl weeglaku lirišku dšejoku rakšotaji, un nebij neweena, kas špehjis radit leelu, špehzigu mahkšlas darbu. Ar „Dielmes“

bankrota atšwabināteem labāteem špekceem eejahka „Salktis“. Wina šolijumōs ari bij deejigan frajchu un nesagre-mota, šagrahbštita mahkšlas teoriju balasta. Neškaidribas ļoti daudz. No wahžu kritikas šchurnateem ijsmanito teekšmi pehž modernas sintetiškas kulturās, ka nahkamā leelā mahkšlas laimeta apakšštrahwas „Salkiša“ pro-gramneeki šaprata kā teekšmi uš atjaunoti-archeologišku kul-turās tradiziju wahkšchanu un krahkšchanu. Tam projek-teja dibinat mahkšlineezijšku šalonu un „akademišku“ zentru. Nepabeigušchi pamata, ķehrās pee paščas wirsbuhwes, „dibinaja“ klasizizmu ar wišceem klasikeem — šauza, rekla-mejās, leelijās ne šlittati par dšelmineekeem. Aļi kahres radit, wadit, toni peedot ec. nopeetns pašakums ijswehr-tās komedijā, gandrihš balaganā. Pehž tšchetreem alma-nacheem un septinām šchurnala burtnizam „Salktis“ ap-štahjās. Tas ween, šinams, wehl neta nesata, jo tajā laikā bij jaapštahjas wišceem un wišadu wiršeenu šchurna-leem. Bet palika nenodibinatas kulturās tradizijas, mahk-šlineeku šalons un latweešchu klasizizims; palika tik smalks, škaišti apdrukats papirs. Un tas šata daudz. Tas atkal šata, ka ne klasizizmu, ne kahdu zitu mahkšlas wiršeenu narw eespehjams mahkšligi radit. Warbuht nu reiš ari pee mums buhš škaidri, ka ne no leeleem projekteem, bet no leeleem mahkšlineekeem išaug leela mahkšla un mahkšlas wiršeeni. Un leeli mahkšlineeki išaug dšihwē — ne literariškā romantikā un šalonu šiltumnizās.

Indiwiđualisma dekadence.

Mahſſlas weenigais raditajs faktors ir indiwiđs. Mahſſlā tikai tas ir dſihws un leels, kas elpo atſewiſchka indiwiđa ihpatnejo dſihwibu.

Bet indiwiđs pats naw meteorisks klejotajs ķermenis. Wina ihpatneja dſihwiba naw nejauſcha, absurda parahdiba: no indiwiđu raditajeem faktoreem zehluschās wiſas winas ſawabibas, lihds paſchai ſihkakai.

Kā ſwarigakos no indiwiđa raditajeem faktoreem war minet ſen paſihſtamos, wezo un jaunv naturalistu uſtahditos, neapſtrihdejami pareiſos: klimatu, raſju, apfahrtni, ſchķiras inſtinktuſ. Tee weido zilweka ihpatnejo dabu gan eedſimtibas, gan neapſinigas eenehmibas zekā. Kopā ar audſinaſchanu un daſcheem ziteem, maſak ſwarigeem, tee nodibina indiwiđa ſimpatijas un antipatijas, wiſpahrejōs wilzeendōs noſaka indiwiđa wehlaķās, apſinigās iſkopſchanās un papildinaſchanās weidu.

Muſju rakſtneeki gandrihji wiſi ir apmehram weenas un tās paſchas ſchķiras: ſtrahdneeku, kalpu un ſihķaimneeku behrni. (Latweeſchu ariſtokratiĶa pagaidam wehl tiſ produzē kraſhneſchuſ tautiſkām korporacijām.) Iſkopta prahta un ſinatneſ gaiſmā redſams, ka te naw leelu ſaimneeziku un zitu intereſchu ſtarpibas. Tad dabiſki newajadsetu buht leelai ſtarpibai atſewiſchko rakſtneeku indiwiđualitatu pamata wilzeendōs. Bet peedſihwojumi rahda pawiſam pretejo. Starp muſju rakſtneekēem neatradim neweena, kas atſihtos, ka wiſch naw indiwiđualiſts. Un tomehr ſtarp atſewiſchkeem indiwiđualiſteem un indiwiđualiſtiſkajeem rakſtneezibas wirſceneem ſaſihmeĶama tahda prinziĶiela daſchadiba, nenoteiktiba un pretrunas, ka gruhiti leekas atraſt zetaku atbalſta un pahriſkata punktu ſchajā wiſpahrigā ſajukumā.

Tomehr: mehginasim orientetees. Pameklesim augstafu redses stahwokli, no kura pahrstatit masafais diwas no muhsu jaunakas rakstneezibas raksturigakajam, spehzigakajam parahdibam: kulturelo un defadentiško individualismu. Wilksim gaischi sarebjamu striphu starp teem.

Kulturelais individualisms ir wiszaur sozjalas dabas. Ari winam par isejas punktu un gala mehrki ir atjewischkais, indiwuelais zilweks. Bet winsch to newar eedomatees ka meteorisku parahdibu ahrpus kulturdsihwes sakareem, ahrpus zilweku sabedribas. Tahds ari buhtu bej nosihmes dsihwe un mahkila. Ka kahdam organam ir nosihme un wehriba tif ka weena wesela nedalama kermenena lozeklim un jastahwdaikai, ka sars tifai tif ilgi war palikt dsihws un jaksch, kamehr peeaudsis kokam, ta atjewischkais indiwids ir wijas zilwezes un zilweku sabedribas neatraujama dala. Kas pazel atjewischko zilweku, pazel wiju zilwezi; kas nomahz zilwezi, nomahz ari atjewischko zilweku. Tahda sozjala kopibas sajuchta ir kulturela indiwidualisma pamats un apatschstrahwa. Ta zilwekam atwer plaschi walâ wahrtus us neaprobešojamu pajchattihstichanos un paschdarbibu. Zaur to dabiska fahrita jastanojas zilweka egoistigas teekimes ar wispahrejâs labklahjibas prasijumeem. Ta kulturelais indiwidualisms ir atjewischka indiwida dabisko teefibu un wispahribas peenahkumu pilnigaka finteje, zilwezes attihstibas gahjeena gadu simtenos dabiski isauguschâ augstaka dsihwes filofosija. Tâs realisechana weeniga wairo un krahi zilwezes dsihwibas spehkus un dsihwo, darbigo energiju. Ta weeniga mahkilas darbu estetiku pilda ar swarigu etisku jaturu. Kulturelais indiwidualisms ir scholaitu augstakais dsihwes un mahkilas weids.

Defadentiskais (absolutais) indiwidualisms ir kultu-

velā pretstats. Tas ir tairni antiizjialas dabas. Nā kulturelais nekad neislaišch ij azim to, kas atšewišchajam zilwekam kopigs ar pahrejeem, lai uš ta nodibinatu šaška-nigu kopdšihwi, tā dekadentiskais weenmehr zensčas uš ūwehrt atšewišchko, nešafkanigo katrā zilwekā, lai uš ta zeltu neaprobeshota egoišma kultu, lai apstiprinatu katram zilwekam teesibu, šewi eeskatit par mehrki un wišus pah-rejos tif par lihdsjekli šawu eegribu apmeerinašchanai. Dekadentiskais individuališms rodas no šeedu laikus pahrdšihwojušchām, kultureli moriturām tautam un šabeedriškām šchīram. Škreiš, kad šahda tauta waj šchīra šaudejuše wišpahrejus, kopigus, kulturelus idealus, kad wina pamašam miršt šabeedriškā un garigā nahwē, atšewišchkais zilweks nošchīras par šewi, ar naidu un nenoleezibu pret šaweem lihdszilwekeem, ar šlimigu nodšitinašchanos šewi, kas beigās išwehrišchas par šewišdeewinašchanu, šewišpecluhgšchanu, šawu baudu un šawas dšihwneeziščās dabas kultu. Šchee laikmeti daudš runā par dwehšeles išmalzinašchanu, par religiju un žitām idejiškām leetam, bet pateesibā miršt rupjākā, ziniškā materiališmā. Tahds dekadentiskā individuališma pamats un apakšstrahwa. Uš ta atbalstas dekadentiskais rakstneezibas wiršeens, šura kardinalais motiws ir dšimuma kaišlibu romantiška dašchadōs weidōs un wariacijās. Šapehž tad dšimuma kaišliba? Šapehž ta ween? Ir tatšchu wehl šimts žitu: dšimumu ašletišma kaišliba, pašchusupurešchanās, tuwaku mišlestibas, finatnes, brihwibas kaišliba — katra zilweziška juhta, šašarfeta lihdsj sinamam mehram, war buht kaišliba. Bet wišas šchis juhtas atrodas zeešchakā waj weeglakā šakarā ar zilweka šozialo apšinu. Beš šchis apšinas dabigā dšimumu teekšme išwiršt par tukšchu, bešnoluška baudas kultu. Nešpehžigās ašinis, pahrtairinatee juhtekki, išwirtuše šantafija pahrwehrišch par noluhku reflešijas baudu, šo zil-

wes sajuht fatrai kaislibai islauschotees kustiibâ. Bet kas lihdselki pahrwehrsĉ par noluhku, tas eet preti dabas likumeem. Un tee naw grosami, ne nobihdami pee malas. Daba eet nenowehrsĉamu gaitu un šamin to, kas zelâ. Sawas pašchas dsifakâs dabas konjekwenzes peepildot, defadenzei jagrimst arweenu wairaf uš leju, jaiswirst arweenu tahlaf un tahlaf, tapehĉ ka no pat dsimsĉanas wina ir moritura soziologiſki, biologiſki un pſichologiſki.

Saprotama dsihwes un mahkslas defadenze Romas jagruhĉanas laitmetâ. Saprotama ari dsihwneezijâs baudâs iswirtuſcho Anglijas lordu un Franzijas markiju defadenze. Bet muhsu defadenze ar winas „dekadenteem“? Kats, kas negrib ſtatitees aiſwehrtâm azim, reds, ka latweeſchu defadenze naw ijaugufe dabigi, ka fatra leelafa un ihsta mahkslas parahdiba, soziologiſkais un biologiſkais mantojumis, ko latweeſchu rakstneeks cedſimtibas un neapſinigas eenehmibas zelâ dabu no ſawas ſĉkiras un no wezateem, newar buht par dsinekli uš aristokratiſti=defadentiſku ijdſihwes un bandu kultu. Tajâs ſĉkiras wiſur mana pimatneju, dsihwu, impulſiwu teekſmi uš zihnu dehl teeſibam, dehl plaſĉafas dsihwes normas, kur buhtu eeſpehjama paſchu primitiwako, bagati krahto dsihwibas ſpehku attihstiba. Te wiſur manami inſtinkti uš kopoſĉanos, uš ſakarigu, ſĉirgtu ewoluziju, uš dsihwibu, ne uš noſĉirĉanos, uš degeneraziju. Tâ tad latweeſchu defadenze neatbalſtas uš rakstneeku organiſkâs dabas ſawadibam. Ta naw nepeezeſĉama, nenoleedsama kulturela parahdiba. Mehs ſinam: ta iſgudrota pee ſalâ galba, iſtudeta no Wafar=Ciropas literaturas (ihſtenibâ gan no winas freemiſkâs reprodukzijas), eeſĉmuguleta kontrabandes zelâ kâ Briſeles ſpizes un Ehenewas pulkſteni. Winai naw ne maſakâ ſakara ar ſawas tautas un ſawa laika ſabeedriſtajeem apſtahkeem, tapehĉ winas trokſnis iſſan

tufchâ gaijâ bej atbalis. Latweeſchu dekadentiſtais indi-
 widualijs ir indiwida ſakropojums, iſķehmojums, ir in-
 diwidualijsma dekadenze. Wiſlabakâ gadījumâ ta ir weikla
 rotatoſčanâs ar ahrjemês noluhkoteem iſteiksmes weideem,
 tihra artiſtika, bet leelako teeſu tikai mahſſlineeziſka afro-
 batika. Ahrejo juhteſku futinajums, iſwirtibas, ne kultu-
 relas attihſtibas weizinatajs.

Zilwekeem, kas ſaudejuſchi kulturelo lihdiſwary, kuru
 dabigee inſtinkti iſwirtuſchi, dſimuma teeksmes parahdas
 ſakropotôs, reebigôs weidôs. Mahſſlai teeſiba ari ſchis
 teeksmes atspogulot ſawâ ſudraba ſpoguli. Bet mahſſla
 teek par mahſſlu tikai ar to, ka winâ wiſzauri mana zil-
 weka dſihwos, kaut ari nomaldinatos, dwehjeles puſteenus.
 Meesâ wcen, — dſihwneeziſks organiſms, tikai ar ahrejo
 iſſkatu zilwekam lihdiſigs, mahſſlai newehrtigs un nederigs
 objekts. Bet indiwiduela dwehjele atklahjas tikai indwi-
 duelam mahſſlineekam. Antiindiwiduelai latweeſchu deka-
 denzei pee-ejams tikai zilweka dſihwneeziſkais organiſms.
 Te wina ſawôs pehtijumôs maſ pa maſam, bet konſekwenti
 aiſſkuwuſe lihdi tai robeſchu ſtrihpai, aiſ kuras ſekſual-
 dſihwe juhd iſſchkiriba ſtarp diw' un tſchetrahjaineem.
 Tur, peemehram, kahdas ſekſuelâs epiſodes waroniſ
 („Djelme“ Nr. 11.) wijâ wakibâ kopojas ar ſehwem.
 Siſchets naw bej ſawas intereſes — preekſch piſchopatu
 pehtneekem un kulturwehſturneekem. Bet kapehž mahſſlas
 meſletajam laſitajam jaſeko ſcheem lopineem winu dublai-
 nâs telâs? Warbuht, lai ſawâm azim ſkatitu indiwidu-
 alijsma un paſchas dekadenzes dekadenzi?

Tahdas ſekſuelâs epiſodes ir ſimptomatiſka parah-
 diba. Dekadenze konſekwenti grimſt lejâ, dubkôs, nekâs
 winu nenoturês wirs dſihwes un kulturâs lihmena.

Tradizijas un saloni.

Nā wezās reliģijās, tā wezā mahkflā arween bijuse
 ņawa mitologija, ņawi deewi un winu tradizionelais kults.
 Mahkflas deewu ehna reiseem ņaredņama pahr weņeleem
 gadu ņinteneem. Leelo tautu kulturdsiħwē ņchahda mahk-
 flas elkkalpiba dabiņki iħaug tajās ņchirās, kas mitinas
 dsiħwes aiņweħjā un naw ņpeestās aņinat wiņas ņawas
 gara ņpeħjas modernajā ziħnā deħt ekņistenzes. Tās ween-
 mehr naidigas pret wiņu, kas naw meerā ar wezo, kon-
 wenzionelo, bet zenņchas wiņu pahrweħrtet, radit jaunās
 weħrtibas ņaņkañā ar jauno dsiħwi. Reakzija pret ņawa
 laika ņipraņeem kulturās zenteeneem augstu attiħstas pa-
 gahnes rakņtneeku un winu mahkflas prinzipu kults.
 Schahda kulta weħsturisko ņormu mehds deħwet par tradi-
 zijam. Bet — atkal kā wiņās wezās reliģijās — tradizi-
 jam, ahrejai ņormai, peekriht ņwarigafais uņderums: iħwei-
 dot wiņu zilweka garigo dsiħwi. Tradizijas ir kruti, uņ
 kureem balņstās wiņas pahrņahwejuņchās, nowezojuņchās
 weħrtibas. Tradizijas ir zeeta iħchaula, kur weħsturiski
 un pņiħologiņki ņaņtinguņchas dogmas konņerwetās un ne-
 pahrgrofitas waj maņ pahrgrofitas uņglabajas pa ilgeem
 laikeem. Tradizijas ir tumņchs reakzionars, meligs ņpeħņs,
 jo atbalņta maldigo eedomu, ka ir kaħdas nepahrejoņchas,
 nekufņtinamas, absolutas weħrtibas. Tuwak papeħtot tra-
 diziju biologiju redņams, ka tās iħaug no zilweziņkas dabas
 gleħwuma, neattiħstibas un neņpeħjas aptwert katras pa-
 rahdbibas weħsturisko, ewoluzionelo gaitu, kur katrs poņms
 ir tikai ņiħņs lozeħlis wiņpahreajā kēhdē ar relativu, pahr-

ejošču nošihmi. Tadehl tad ari tradiziju šihkafās šafnes meklē tos šmagoš, gara kuhtrōš zilwezes šlahnuš, kas arweenu šleezas šahnuš no šawa laifa aktuēlas kulturdišweš, kas weenmehr likwidē garigo šhodeenu wafardeenas preeššā, eet negribot, atpakalpagreestām azim, lauj mironeem un mirušchām wehrtibam waldit par šawu dšihwi. Protams, nekās pašaulē naw tiš stiprš, ka tam nebuhtu jaatkahpjās pret wispahrejo ewoluzijas likumu. Tā tradizijas, ari religiošās un mahššlineezijās, špeestas progreset, bet tas, šamechrā ar pahrejās kulturās attihštibas tempu, noteel loti lehnām un ikreij pehž ilgās šihwas zihnas. Saprotams, tradizijās twertais stingums šinamā mehrā ir ari progresa išaižinatajš un raditajš. Sem wina špaida eekustās protests, nemeers, pamajām attihštās jauni špehki un jauna dšihwiba. Taišču tapehž peeškaitit tradizijas kulturās raditajeem faktoreem, drušku riškanti. Apsiniņa tradiziju dibinašhana, krajšchana un nostiprinašhana peeder pee kulturai naidigakeem darbeem. Modernā etika un estetika par šawu galweno ušderwumu taišni eekšlata dšihwē un mahššlā štiprinat indiwidueloš garigas dšihwibas špehkus zihnā pret šastingumu konfešionelās dogmās un tradizijās.

Ja kahdas tautas aristrokatiņa ir pazehlušes lihdi šinamam attihštibas pakahpeenam, tad blakus gastronomiškai un zitam tamlihdšigām mahššlam teel nepezeeschams ari estetišks šports, estetiška akrobatika, rotulošchanās ar pahrafmenoteem, waj ari ar wehl dšihweem mahššlas prinzipeem. Aristokratiško akrobatu turnhalles mehdi dehwet par šaloneem. Sedomajotees šcha wahrda wehšturiškajā šaturā, nahš prahtā šchajā šinā rakšturiškais Ludwiška XIV. laikmets. Tad katra karaku un markiņu miškakā dibinaja šawu mahššlineezijšu šalonu. Prostituetās te „peedewa toni“ un mahššlu un mahššlineekfus išeetoja kā krajšjainu

deforaziju šavā netiklibas orgiju pahrpluhdinatā dšihwē. Tahdu šalonu mums, latweescheem, sinams, wehl ilgi ne-
buhš. Mušju aristokratija preefšch ta wehl arween par
maj bagata — namu hipotekas nepatihkami špeešch, rewiz-
šijas komišijas jaužas kašu direktoru rehškinōš, nekauj glu-
šchi aišmirštees ijdšihwes reiboni un šwehtlaimibā iššauf-
tees: pehž mums lai uahš pluhdi! Bej tam, winas
garigās wajasfibas šchimbriššcham wehl pilnigi apmeerina
šchacha nodala un ratu braukšchanas mahšfla. Bet
daščas šihmes jau rahda, ka pamajam ari latweešchu
aristokratija wiršas uš augšchu, un ka lihdi ar to tuwojas
mahšflineeziškās rotulošchanās un mahšflas bada gadu
laimets.

Šcha laimeta pirmais zihrulis ir Wiktors Eglits.
Šā weens no wina špehšigateem un škalakeem epigoneem
minams A. Š. (šewišchki „Šalkšcha“ almanacha IV. krah-
jumā). Tā šā epigonōš palaitam destiletā weidā atšpogu-
lojas meistarū pamaimahzibas, tad ar A. Š. nodomeem
der eepašihtees tuwat, jo winu reališešchanai tika išdots
ari šchurnals „Šalktis“. Tas mehginaja šistematiški iš-
kopt to, kas tik šašihmejams A. Š. propagandas pamat-
wilzeenōš. A. Š. rakšteeni pilni augštas školās šrahšchu,
turu šchwirkstošchā wiruli beešchi pawišam nošuhd wina
domu un logikas šihšais pawedeens.

A. Š. taiša rinka zelojumu pa mušju literaturu,
konštati, kas mums ir, ka naw, ko wajaga. Mušju rakš-
neeki — šwešchi un nošaluschi, apnikušchi un noguruschi,
demoralifeti, bej šatara palikušchi; ar muti pilnu neihštas (?)
šalkanibas un jehluma (!) garščas. Domehr wiši eedo-
migi un štuhrgalwigi, turas pee šawa, negrib atšihš mahš-
flas šelta widus zela nošklaidrotakoš gahšjeus. Negrib ša-
prašt, ka jo godigak un klušak kur teek štrahdats, jo wai-
rak išredšes un teešibas tahdam darbam uš wadoščas

lomas eeguhſchanu literaturâ. Negrib ſapraſt, ka tif mahkſlas ſelta widus zela noſkaidrotakeem gahjejeem priwiligijas uſ wirſeenu un „ſkolu“ dibinaſchanu. Wiſa nelaimo no ta, ka mums naw kulturâs un mahkſlas un wehl zitadu tradiziju, naw mahkſlineezifku ſalonu, naw akademiſka (!) zentra, naw wiſpahratſihtu klaſifku un naw klaſifizima. Tapehſ: ar ſklubu pee darba! Taiſit! Dibinat! Godigi atſihtot labakos darbus un peeſleenotees nopeetneem talenteem dibinat akademiſku zentru. Dibinat Getes un Schillera klaſifizimmu, pilnâm buram braukt uſ to projam no diletantiſma un klaigataju kraſta!

Tahdi ir M. S. fantaſtiſkee projekti, kas ar weenu rahweenu muhſu rakſtneezibu un rakſtneekus pazels wirs mahkoneem. Tai nebrihnas, ja te tifdaudſ tumſcha un neſaprotama: ne tif ween mediziniſkâs, ari mahkſlas ahrſtneezibas rezeptes gruhti ſalaſamas. Neſaprotami, peem., tapehſ ſen nodibinatais Getes un Schillera (abu?) klaſifizims wehl reis par jaunu japahrdibina. Tapehſ titai no ta un ne no Schekſpira, waj zita kahda klaſifka ſagaidams latweeſchu rakſtneezibas glahbinschs? Ja ſchee abi wahzu klaſifki muhju peſtitaji, preekſch kam mums tad wajadſigs paſchdarinato? Akademiſks zentrs — ſkaiſti ſkan, leeliſki ſkan. Bet — ach! kur muhju akademiſas, kur muhju akademiſki! Par laimi M. S. projektâ ir ari daſchas gaiſchas weetas. Tâ kaut ari tihri ar pirkſtu naw rahdits, ka jaunâ akademiſkâ zentra ſehdu wectai jaatrodas Tehrbatas eelâ Nr. 15/17, weenu trepi, tatſchu pahpnotams naw, uſ kuru puſi ſchkeelè M. S. projekti. Newar buht ari ſchaubu, kur jamellè (un jaatrod!) tee ſelta widus zela noſkaidrotakeem gahjeje, nopeetni talenti, kas ſtrahdâ godigi un klufi, klaſifki, kam teeſibas uſ wadoſchas lomas eeguhſchanu literaturâ. Jau wairat kâ gadu M. S. noſwihdis ſtrahdâ ar leelajâm bungam, ſak' janahkat! janahkat! Te

jums jau ir pušgataws tas dibinamais mahkslineeku jalons: ir „akademisks“ zentrs, šastahwošs no nelaiķa dsejneka, tagadejā modernā mahkslas mezenata A. A. un no klaģika Fallija, kuru wina radineeks A. B. wisbeidjamā laiķā pazehlis ari genialatā tautiķka rešchjora tšchinā. Te ir gatawa mitologija, wirs un apatschdeewi, truhst wehl tiķ waidelošchu, kas wineem preekščā kwehpina šmaršchigas Jahnu šahles. Bet, warbuht, radisees. Tit bungu netaupit! Bes reklamas, it šewiſcki bes pašchreklamas ne tiķ par Zeiju Olimpā — pat par Behrfonu Rahmawā wairs newar tiķt. Un wairat ſistemu eewehrot! Wajag ſinat, no kura gala ſahkt, ko wispirms dibinat: jalonu, zentru, klaģizimnu waj tradizijas. Ja ar neſkaidru galwu un bes pamatiga praktiķka aprehķina ſtahjas darbā, tad par ſpihti wiſai inteligenzei war iſnahkt tas, ka ſahkt namu zelt no jumta gala. Un dabiķkas teeſibas uſ wadoſchās lomas eeguſchānu literaturā war wehl labi ilgi palikt nerealiſetas. Širedse, ſinams, paleef arweenu.

Akademiķee zentri un klaģizimni ir tiķ komiķkas pa-rahdibas, ka ſpehji eeſmiħdinat wiſdruħmako žilweku. Wiķa ſchi dibinaſchana atgahdina behrnu, kas no ſmilſchu tſchupas iſtaiſa namu, kalnu, aploku ar aitam un wehl ko. Wiķam preekſ, un žitam tur naw datās. Žitam nebuhtu datās gar A. A., gar wina klaģizimnu un ſchurnalu, — ta wina paſcha privati leeta. Bet projektetee jaloni un tradizijas atklahj neween ſcho ſantaſtiķo dibinataju indiwiduelās nabadsibas komiķko puſi, bet ari muħju tradizi- oneli tautiķko ſeklibu. Literariķku tradiziju mums arween bijis wairat, kā jehka zita. Tradiziju wara wiſlabat no- wehrojama paſchā „Salkti“, kur daſchs rakſtineeks (Saulcetis) iſmiſis kuhleno ſtarp Keikena-Apſiſcha un dekadentiķko leelmeiſtaru tradizijam. Ne tradiziju kraſchana — aſwa- binaſchānās no tradizijam te weenigais glahbinſchš. Un

šalonu nošaufumu muhšu dibinataji leeto tik, lai paplah-
titos ar šawu inteligenzi. Ne šaloni — literariškas klišes
dabiški isaug muhšu apstahkšs. Klišes, literariškas korpo-
razijas tuwafais peemehrs ir apšifušchās „Dselmes“ dewia-
wihru šabeebrica ar winas tihpišo noslehgtibu, zits zita
šlawešchanu un reklamešchanu. Kā wisušbahšigatā beigās
iškuhnojās ari „Salkšcha“ klike, kas pa leelai datai šastahw
no Kenina školu školotajeem.

Šchis klišes zenšchanās, nodibinatees par leelišku
mahšlineezišku šalonu un eeguht wadojcho lomu literatūrā
bij šen išmanama no winas „akademiskā zentra“ gištiga-
jeem ušbrukumeem radneezigeem konkurenzes zentrecm
(Wiktoram Eglisčam), no winu lihds nepeeklahjibai pahr-
škanotām šlawas dseefmam („Falls“ no A. R.). Šchi
zenšchanās, kas „Salkšcha“ IV. krahj. jau išwirtuše par
šchihdišku, ušmahzibu, lihds šchim palikuše glušchi beš šekmem.
Wispirms: „Salkšcha“ tuwafec lihdsštrahdneeci te turas
wairat tik rakšneeziškas ekšistenzes deht, ne akademiskā
zentra mahšlineeziskā šmaguma peewilkti. Tee juht, ka
ne atšwabinat — šaištit zentrs grib mahšlineekus. Un
tad — akademiskais zentrs ar wišu šawu milšigo kahri
radit, wadit, lomu eeguht, toni peedot zc. naw warejis
išperinat neka nopeetnaka, kā šcho behdigi-komiskō klasizismu.
Behz wijas leeliškās taišišchanās un gatawošchanās —
Šchilleram un Getam peekehrās pee šwahrfu štehrbelem!
Tā tad: tik tukšcha muza te šfancuše. Tik wezs pahrplih-
šis šwans tarkškejis. Naw tizams, ka ari kahdreis nah-
totnē „Salktis“ no Kenina školu šchurnala waretu išdsimt
par Kenina školas šchurnalu. Kā lihds šchim, winšch-
turpinās lirikas un lirisku štitšču kultu, klibodams štarp
Keifena-Ūpšišcha un deladentiskō leelmeistaru tradizijam.

Bet lai dibina ir klasizismu, ir nemirštigo šalonus, ja
ijrahdas, ka tee nodibinami titpat weegli kā akziju beedriba,

ar kuras naudu patvaldīgi rihkojotees, var drukat ſchurnalu, kahdu ween wehlaſ. Mahtſlai no Denina ſkolu ſchurnaleem naw daudſ ko baiditees, naw ari ko gaidit. Ne klaſiſiſmi un akademiſki zentri, ne tradizijas un ſaloni, ne literariſki ſportſmeni un akrobati pazels latweeſchu mahtſlu. Ne no lceliſkeem projekteem — no brihweem, neatkarigcem mahtſlineekeem un no leeleem mahtſlaſ darbem iſaug jaunaa mahtſlaſ un kulturaa wehrtibaſ; taſ neudihgt ſalonu ſiltumnizaſ, bet to zilweku ſabeedriba, kaſ dſihwē zihnidameeſ par jaunām wehrtibam ari mahtſla ſalauſch wiſaa tradizijas un wiſu pilda ar dſihwibu un droſmi.

Tihra un nefihrà mahkfla.

Literarisku pirmjeemneeku galwinās jautajums par tihro mahkflu weenfahrschi formulets, weegli atbildams. Tihrà mahkfla ir ta, kas bej tendenzes, kas ir l'art pour l'art... Bet ņchahda atbilde apmeerinās weenigi toš, kas ņawu ņihzino garigo ņpehku, ņawu neņpehzigu kritikas dņinu, ņawas wahrgās ņchaubās eeņhogo gatawās rubrikās, kam katrai ņaws uņrakņis wirsgalā. Zilwefam, kas nopeetni zenņchas iņpaņiht mahkflas buhtibu wiņā winās plaņchumā un dņilumā, ari jehdņeeni kā tihrà mahkfla, mahkfla preekņch mahkflas, mahkfla bej tendenzes iņliņņees wehl loti problematiņki, daņchadi apņwerami un formulejami. ņhtenibā gan mahkflas jautajumus katrs ņapratis un atbildēs ņawadat, ņaņkanā ar ņawas ņchņiras ihpatnejibu, ar ņawu temperamentu — ar ņawu pņichologiņko ņubjektivitati. Bet ņchi ņubjektivitāte nebuht tā neņchņir zilwefu no zilwefa, kā peemehram atņchņiras kalns no upeš, waj ņena weņums no ņirga — weenas ņugas radijumeem noņchņiriba tiņai ņihkumōš. Kas apgalwotu un mehginātu peerahdit, ka ņneegš naw balts, bet gan melns, to bej wahrda runas peeņkaiititum ņofisteem ņcha wahrda ņchabloniņkajā noņihmē, neņkatotees uņ to, zik pareiņi un logiņki par ņeni nebuhtu wina ņlehdsjeeni. Kad ihņti beidņas naņts un kad ņahkas deena, to ari gandrihņ ne-eeņpehņjams logiņki peerahdit; bet kad ņaule ņpihd pahr muhņu galwam, tad ņinam, ka ir deena, bet ja kas raudņitu peerahdit, ka naņts, to ņauktum par geņi un neņlauņitumees

winâ. Tâpat tas ar wiſeem mahkſlas jautajumeem. Beſgala pakahpeniſka ir pahreja ſtarp abeem galejeem kontrasteem, ſtarp ihſto un neiſto, „tihro un netihro“ mahkſlu. Muſhſchigi war ilgt ſtrihdus par ſcheem ſtarp-pakahpeeneem. Bet ſawâ pilnigâ weidâ ihſtâ, tihrà mahkſla naw pahprotama, neapſtrihdama. Utbalstotees uj teem nojehgumeem un eepaideem, ko ſneedi klafiſkâs mahkſlas darbu paraugi, mainigâs kulturâs un laikmetu ſankzioneti, waram puſlihdi nemaldigi wehrtet, puſlihdi droſchi ſpreeſt, kaſ ir ihſta un kaſ neiſta mahkſla, un muſſu ſubjektiwajam ſpreedumam arweenu buhſ ſinamas objektiwâs pateſibas rakſturs. Bet — mums japeeturâs pee jaunakâ laikâ atkal wiſai modê nahkſchâ jehdſeena: tihrà mahkſla. Schis mahkſlas ſchkeetamee apologeti wiau ſtahda preti tendenzioſai mahkſlai. Bet ſchahds noſtahdi-jums dibinâs uj mahkſlas un mahkſlineeka buhribâs nepee-tekoſchu iſpratni. „Tihràs“ mahkſlas weenigais dabikſkais kontraſts ir „netihrà“ mahkſla; bet tuwak paluhkojot redſejim, ka ſchee kontraſti nebuht wairs naw tâ ſtahdami, kâ tas literariſkâ praktê lihdi ſchim peenemts un paraſts, bet daſchreis pat mainitâs lomâs. Un daudſreis iſrahdiſees, ka mahkſlai, kaſ eedomigi ſewi rekomandejas par „tihro“, daudi truhkſt no ihſtas eſtetiſkâs tihribâs, un ka tâ dehwetâ tendenzioſâ eetwer ſewi toſ paſchus tihràs mahkſlas elementus. Galwenais ſche ir tendenzes jautajums. Kaſ ir tendenze? Ko „tihree eſteti“ wiſwairaf pahmet ſabeedriſkajeem, realiſteem u. t. t.? Ihſtenibâ — breeſmigi daudi ko. Tee paſchi ſaſodamee ſabeedriſkee jautajumi mahkſlâ, ſewiſchki rakſtneezibâ, bijuſchi ſihwako uſbrukumu preeſchmets, ſahkot ar tantikſâ epigonijma laiku, beidsot ar „jaunnazijonalijmu“ un dekadenzi. Bet ſabeedriſko jautajumu jehdſeens ir kâ gumija, ko loti tahku war ſteept uj abâm puſem. Bihna pa laikam wehrſta

pret progresiwaajem, jaunstrahwneezijfajeem sabeedriškeem zenteeneem dšihwê un pret wiau atšpogulojumu rakstneezibâ. Bezstrahwneefi, konserwatisma aištahwi deefin kapehž arweenu bramanigi uštahjas „tihrâs“ mahkšlas wahrdâ, kaut gan uš to wineem naw ne majako teešibu. Za jau runat par tendenzi, tad naw it nekahdas starpibas starp rakstneefu, kas šludina progresu, un otru, kas aištahw tradizijas — tikpat tendenzioš weens kâ otrs. Ar politiski-sabeedriškajeem jautajumeem nešķiramâ šakara štahw praktiskâs un teoretiskâs religijas un etikas jautajumi. Un ari te tendenzes šinâ naw starpibas. Tâ tad ir glušči weena alga, waj mahkšlineekš šludina mašgruntneezijsti-šemneezijšos, waj pilšehmeezijfi-proletariškos idealus, waj wiņš ušbruht konwenzionelajâm dšihwes un tiku mibas tradizijam, waj šargâ tâs — estetiški „tihrâs“ šcha wahrda wežajâ nošimê wiņš naw ne weenâ ne otrâ gadijumâ. Tâ tad tautiško epigonu un „jaunnazijonalistu“ zihna ar tendenziošo mahkšlu ir bijuše zihna ar šawa pašča špoku, tâ tad welta un komiška. Bet tas bij agrakôs laikôs, kad mahkšlineezijfâ atšina dabiški newareja buht deefin zif gaišča un pareiša. Modernâ defadentiškâ strahwa aišbedša starus tumšhajâ latweešchu mahkšlas pašaulê, ištaka dšelmi winas šeklâ štrautinâ, lika šalkšcheem išlošchnat winas šagruwušchos pamatus — tai warbuht bij teešiba šašlauzit un šabehrt weenâ kaštê wišu nazijonalo un anti nazijonalo, progresiwo un neprogresiwo? Za, warbuht, bij ilgilgotâ „tihrâ“ mahkšla, jo neatšina nekahdu dšihwes problemu, bet weenigi „muššigigôs“ jautajumôs lidinajâs augsti pahri šemei un zilwekam? Bet klahtak pee-ejot tifa redšams, ka tas tifa raibš papira puškis, tâpat aiš deedšina šemei nowelšams.

Šo kas tad bij šchee „muššigigee“ jautajumi, preešch kureem teizâs zihnotees, kuras škandinaja un ceteiza un

peedahwaja kà fihktirgotaji lehtas seepes un jmaršchajhlu pudelites? Muhjchiba, nemirstiba, zilweka dšihwes un dšihwibas nošhme, individa un šabeedribas šawstarpejās atteekšmes, peenahkumi un teefibas? Ja, ari tas. Bet kur un kad bijis tahds „tendenziojs“ mahkšlas wirseens, kas šchos problemus iſlehdšis no šawu tehlojamo un weidojamo preekšmetu ſkaita? Na winšch ſche luhkojees no zita redšes punkta un nahzis pee zitadeem ſlehdšeencem, tas tatjchu glujchi weena alga. Tà tad šawòs galvenòs wilzeenòs modernais dekadentijsms tikpat tendenziojs, kà fattš zits, winam glujchi pretejs mahkšlas wirseens. Zeekas, peemehru buhs deejgan. Un logiſti pareiſais, nekahdi neapštrihdamais gala ſlehdšeens tahds: mahkšlas, kas pehž ſawa ſatura tendenzioja, naw; jeb, otradi ſakot — naw zitadas mahkšlas, kà weenigi tendenzioja. Šo mahkšlineeks ihštà mahkšlas darbà eeweido ſawu perſonibu, bet fattr ihštà, pilnigi iſweidota mahkšlineeka perſoniba ir, tà ſakot, kriſtalijeta tendenze. Šai mahkšlineeks iſteiz un ſormulè wiſu ſawu paſaules atſiau, waj tik kahdu nejauſchi uſnahkuſchu aprautu domu waj ſajuhtu — wiſam tam, atkaribà no wina perſonibas, ſinama tendenze. Medſihwo tatjchu mahkšlineeks (peem. dšejneeks) kur ahrpus paſaules un zilwekeem, kur tahlu gaišòs ſudrabotà mahkon; dšihwes wilnojumi, troſſchainà burjma un weentulibas kluſums weenadi atbalſojas wina dwehjelè un no tureenes iſſkan wina darbòs. (Un daubjreiſ wiſſapuhainakà fantaſtiſtakà dšejà ſtahw zeeſchakà ſakarà ar dšihwi un dšihwes zenteeneem, nekà pats mikroſkopijſkakis realakais tehlojums: nekas naw realaks un teeſchakà ſakarà ar dšihwi, kà reebums pret winu un ilgas pehž labakas, pilnigakas un ſkaiſtakas dšihwes.) Wišòs laišòs wiſi leeli mahkšlineeki ir bijuſchi tendenzioſi, iſteikuſchi ſawu perſonigo pahrelezibu, paſaules atſiau, ſawas ſahpes un ſawu

zeribu. Wehl wairaf: wini ir bijuſchi ari propagandisti, jo ikkatrai ſpehzigai, impulſiwai perſonibai eemiht teekſme tiſt atſihtai, peenemtai, turpinatai. Ikweenâ leelâ mahkſlas darbâ mahkſlineeka tifumiſâ pahrlleeziba neween war buht, bet winai tur nepeezeeshami jabuht, jo augſtakâ eſtetifa eetwer ſewi ari ſozialo un indiwiduelo etifu. Ihſta mahkſla arween ir tendenzioſa; tâ tad tendenzioſâ naw tihràs mahkſlas preſtats, bet pate tihrà mahkſla. Weena alga, kaſhds impulſis dſen uſ mahkſlineezifſu radiſchanu; winam tiſ jabuht ihſtam un peeteekoſchi ſpehzigam. Winſch nedrihſt buht tikai impulſâ iluſija, kâ tas beeſchi gadas, kad ſpehzigakâ juhtu un ſajuhſmas eewilnojumâ pahraprot mahkſlineezifſas radiſchanas dſinu, kad rajcho, bet nerada. Tad mahkſlas tehlojums iſnahk miglains, iſmozits, gaba-lains, bet mahkſlas tehli waj nu nedſihwi dſimuſchi, waj mahkſligi konſtrueti, kropkaini; ſarajſhotâ darbâ runâ pats autors, runâ wina konſtrueteetee zilweſi, bet nerunâ wiſſ darbſ jawâ intuitiwî ſaſkanotâ wiſkopibâ. Tur ir prahtojumi, ſpreedumi, ſlehdsjeeni, bet naw mahkſlas darba ſuſteſiwâ, pahrlleezinoſchâ ſpehka. Tatſchu te wehl naw ſaſihmejama linija, kaſ ihſtu, „tihru“ mahkſlu ſchkir no „netihràs“. Ir leeli un maſi mahkſlas darbi — taſ atkarajas no ta, ziſ leelſ winds eetwertais problems, ziſ mahkſlineezifſki tihra un ſpehzigai winu iſteikſime. Maſeem mahkſlineekeem arweenu peemiht wahjiba, nepahrſinot ſawus ſpehſus, kertees pee neparozigi leeleeem uſdewumeem; tur iſnahk neiſdewuſes, komiſka mahkſla, bet ne wehl netihrà. Ihſtenibâ gan ihſta mahkſla, kâ jau no preeſſchejâ iſprotams, arweenu ir „tihra“, „netihrà“ nemaſ naw mahkſla. Bet tomehr, labaka pahriſkata dehl, peepatureſim ari ſcho paraſto noſaukumu un paluhkoſim, kâ rodas ſchi nemahkſla mahkſlas imitazija un wiltojums. Wiſbeefſchaf wina tur, tur pilnigs nemahkſlineekſ, lihdsfigi

mehrfakim paštāmajā fabulā, noluhkojis mahklineezīša darba ahrejo weidu un panehmeenus, taiša ko ahreji lihđjigu mahkšlas darbam un ušmahzigi rauga šawu fabrikatu eeteift par ihstu. Literariška goda šajuhtas pilnigs truhkums un nerimstošča šehloščanās par neatšihjanu, raksturo šhis šchiras „mahklineekus“. Mahkšlineezīšas radišchanas misteriju weetā te auksti aprehkinats, newehrtigs amatneeka darbs. Weenfahrschās, škaidras walodas, jugestiwu tehlu un simbolu weetā pahrsphileta brehka, iškemoti teizeeni un kroitaina simbolika. Ihsta mahkšlineeka impulsīwo, neaisturamo radišchanas dšinu netrauzē it nekahdi aprehkini, ne šahnu noluhki. Mahkšlas amatneeks strahdā waj nu peluas, waj šlawas dehk. Weenā kā otrā gadījumā wina darbs nebuhs šozialu šimpatiju zauršpīhdets, nebuhs špehjjigs wišu apšewi uš augšchu zelt, apškaidrot, šafildit; winam japeemehrojas apfahrtnes dšihwneezīški fahrajeem instinkteem, šaišpatihk, jarašcho tas, pehž ka peeprasijums literariška tirgū.

Ja zilwekam tikai peluas fahre, tad winšch paliks par kriminal- un šchaušmu štahstu liferantu, kam darba wehl ilgi netruhks. Bet ja tai wehl peeweenojas šlawas fahre, tad pat deesgan apdahwinati zilweki nolliht no zela. Tad nahk peem. tas wisjaunakā laikā ušradees „mahkšlineeka“ tihps, kas no druhmā šastrehguma laikmeta nedabiški uštrauktās un išwehrtās šekualdšinas mehgina kalt šew naudu un šlawu, un kura literariška produkzija wahrda teešchakajā nošihmē ir — „netihra“ mahkšla.

Scherloks Holms.

I.

Benezijas mora Marino Marinelli, Saffijas laupitaju wiršneeka Lupa Tuliana un kompanijas laiki leekas pagahjušchi. „Lafitaja publika“ atehdušes tos kà jehlu gatu. Schaušmigàs klinšchu aijas un wezàs pilis ar druhmeem torneem un šlepenàm apakššjemes alam tatšchu jau pahraf peeder pagahšnei, lai wehl špehtu fairinat fantasiju un uštraukt nermuš tahdà mehrà, kà to šagaيدا no „koti pateefiga un jauka stahšta“. Bej tam: iješstees zauri dirwešmit, trihsdešmit burtnizam — tur wajag šinama mehra pazeetibas. Un pazeetibas un laika muhju šchis šugas „lafitajam“ paleef arweenu majak. Tadehl winšch praja, lai winam šneegtu to pašchu mehru ašinu, šchaušmu un waronibas tà šatot ekstrakta weidà. Dešmit kapeiku winam naw schehl — drihšak winšch maiši peezeesch, nekà jauku stahštu — bet lai katrà atšewišklà grahmata ir šarišinajums un atrišinajums, šahkums un beigās. Un Lahšchi un Meeschi & comp., kuru nekad naw truhzis, ari šchoreij nahš „publikai“ laipni preti, un peemehrodamees tàs katrà šinà dibinatàm prašibam, raida pašaulè Scherlokus Holmuš, Etelas Ring u. z. šlawenos šlepenpolizistus, kur katra burtniza nošlehgta, un kas muhju nošegumu un pahrdrošchu ušbrukumu laikà išklausas kur izzamati, nekà widuš laiku mori un rasbaineefi. Un tà atkal uš wišeem eelu šahreem un no wišàm awišchu pahrdweju šomam rehgojas šarkanas un šilas bilšchainas burtnizas ar rewolwereem, duntšcheem un zilweku kauleem. Pirzeju

wineem — gubam: tirgus ņewas, ņuhrmani un labako ņamiliju dahmas, (es juhtu, ka noņarktju) muņņu widus ņkolu ņkolneezes un ņkolneeki.

Pirms paluņkojamees tuwat taja ņadņihwes un zilweku pņihologiiā, no kuras iņaug ņhi ņehnalu un lubu literatura, jaatzeras, ka kriminal-romantikas ņahkumi nebij beņ ņawas kulturelas noņihmes. Laupitaju un breeņmu romanu mahte ir krimnialnowele, un pee tās ņchuhpla ņtahwejuņhi tahdi gara waroni kā Ruņo, Montefņje, Schillers un, druņku wehlaņ, Heinrichs von Kleiņts. Kriminalnowele toreij eewadija garo, ziņnu bagato kulturas attihņtibas zehleenu, kas wehl lihdj ņchim naw beidzees. Ruņo un Montefņje ar ņawcem razionalistiņkajeem uņbrufumeem nowezojoņcho romeeņchu teeņibu ņormaliņmam pamudinaja ta laika rakņneekus tehlot jawōs darbōs no teeņu formaliņma nepateeņi zectuņcho zilweku kā atreebeju un pateeņibas aiņņtahwi. Tapat Schillera „Laupitaji“, ņchis tihpiņkais kriminalromantikas paraugs, ir it kā ņkalņch ņauzeens pehz ņoziali-etiņkām reformam. Kā eewehrojamakee kriminalromaniņti no wahzeescheem wehl minami Meiņners, Spijs, Biņhoke, Kramers, Wulpjus, Gleichs*). Schee daudņrakņtitaji maņ pa maņam iņnihzinaja pirmatnejas kriminal-novelistiņkas weņeligo ņozialo un etiņko kodolu, wiņu ņcho rakņneezibas noņari nowilka dublōs un negodā, kutinadami tikai ņawu laņitaju ņemos, dņihwneezijņkos instinktus. Laifeem un apņtahņkeem mainotees ari kriminalromantikas waronis mainija ņawu dabu: laupitaju wirņneeka weetā nahza ņlepenpolizistis. Tas ir tahds patņ romantikņs waronis, zilweku asprahtibas, gudribas, apņehribas un iņmanibas ņakopojums. Scha dņchentelmana-

*) No latweeņchu kriminal-novelisteem eewehrojamakais ir Andreews Needra. Wina ņahņti: „ņkaidra ņirds“, „ņitņpahrnis“, pa daņai „Bihduma duhmōs“ ir tihpiņki kriminal-romantikas darbi.

warona atradejs ir amerikaneetis Edgards Allans Po. No ta šlepenpolizistu romaneem iſwirtiba eet atkal weenmehr uſ leju. Schis iſwirtibas galejo punktu apſihmè Konans=Doils ar ſawu ſlaweno ſlepenpolizistu Scherloku Holmu.

Kas ir Scherloks Holms? Pahrzilweks — wiſu pirmàs ſchiras romanu waronu preeſchſihme un paraugs. Winſch ſin wiſu, ſaprot wiſu, ſpehſj wiſu. Meerigs, apdomigs tur, kur ziti uſtraukumà waj bailès ſaudè prahtu, ſmalts, iſglichtots, reiſem banali rupſch, reiſem turpreti galanti ziniſks winſch eekaro tàpat weentahrſchas iſtabmeitas, kà ſmalſas ſalondahmas ſirdi un apbrihnoſchanu. Winu pehrk, preeſch wina eejuhſminas wiſi, kam domaſchanas ſpehſja wehl pirmajā attihſtibas pakahpè. Tee nenoprot, zif ſekls ihſtenibà winu waronis, zif maſ tam ihſtas gudribas un iſmanas pat tajòs iſmekleti nedabiſkòs apſtahkòs, ko Konans=Doils iſtapigi noſtahdijis tam rinki apfahrti. Tee ir naiwi wiſleelakà mehrà un teeſcham tiz, ka laſa „pateſigu ſtahſtu“. Konans=Doils prot ſawu leetu. Winſch newed wairs ſawu waroni uſ klaſiſko banditu ſemi Italiju, ne ari uſ Amerikas meſcheem, nè, winſch leef tam darbotees muhſlaidu leelpilſehtà. Winſch prot tà apmiglot ſawu laſitaju azis, ka katra leeta teem leekas peldot ſchauſchaligà noſeegumà un aſinis, no katra ſtuhra teem leekas rehgojamees rewolwera ſtobrs, tà ka ſaltiſhſmainas ſchalkas wineem ſkreen pahr kauleem.

Schis tiſhſmainàs ſchalkas, ſchis notrulinato nerwu futinatajs ir tas, ko ſinamà „publika“ meklè ſlepenpolizistu romanòs. Tas Scherlokam Holmam, Etelai King u. z. peewelt tik daudſ zeenitaju un winu peegahdatajam tit daudſ ſkanoſchu rubulu. Schi publika ſawà prahta attihſtibà un dwehſeles iſkoptibà ſtahw wehl ſemaſ nekà ta, kas neka nelaja. Winai, deemschehl, ir fantaſija, un no iſwirtuſchas, nezela nomaldinatas fantaſijas iſaug leelakee

nošegumi un reebigakās netiklības. Šchi pate „publika“ fraujaš ūkatlogōs, kur ištahditas netiklas pastkartes, ūchi pate pilba neštaitamos „elektrisko teatrus“, bioštopus, mutoškopus u. t. t. Wineem uš mata ta pate Šcherloka Holma daba. Kustošchās mainošchās bildes rahda wisnaiwakos, praštakos jokus, aišsmazis gramošons noblauj kašdu pikantu kupleju un — „publikai“ baudijuma pahr pahrim. Elektriškee teatri ir leeziba par moderno leelpilšehtu barbariško kulturu un wianu eedšihwotaju wairuma neattihštibu un rupjajeem, semajeem instinkteem. Wištukšchakais preekšnesums no wisnespehjjigakā ištahditaja tomehr wehl daudštahrt wehrtigakš nekā šchee, kur dšihwas zilweka dwehseles weetā uš ūkatitaju = klausitaju runā — mašchina. Mašchina pazehla zilweka materielo labklahjibu netizamā augstumā, mašchina zenschas wina dwehšeli nowilkt semakajā ištahditibā, kur darbojas tikai tihri dšihwoneeziškee instinkti. Tomehr: ne mašchina wainiga, bet zilweks patš.

Uš wišeem stuhreem rehgojas preti Šcherloka Holma duntšchi un rewolweri. No wišāni šchkehršeelam kēhrz gramošoni un leijerkastes. Zilweka dwehsele behg no ūchi nezehdšigā tratšča, wina alkšt pehz ihštās, dšihwas, dšihwa zilweka raditas un rahditas mahšklas. Wišeem pateejas kulturās draugeem jaleek roka pee darba, lai raditu pretwaru šcheem netihrajeem pluhdeem, kaš taišās nošlihžinat zilweka dšihwo dwehšeli.

II.

Rešen lašiju awiše: „Ušpluhdi beidšas. Lubu literaturās un balaganu šeedu laikmets pamašam ištahditšees un wina eestahjušēs manama krihše. Daudši špezielee lubu literaturās pahrdeweji ūawus weikalus litwidejušchi.

Ari finematografi stahw tufsihi un behdigi. Newell wairs. Wairaki weikali apturejuschi sawas israhdes. Jaunatue redi, ka gahjuse pa neihstu teku un steidsas kluhdu islabot, kahri kerdamas pehz nopeetnas mahkslas un sinatnes." — Es negribu apgalwot, ka zeenijama kulturās drauga nowehrojumi nepareisi. Esnu gataws tizet wina tehlotai azumirka situazijai. Tikai optimizam, kas ijskan augschejā zitātā, newaru peeweenotees. Es netizu, ka lubu literaturās un wišas lubu „mahkslas“ tagadejee atpluhdi ir atpluhdi uš wišeem, waj pat ilgeem laikeem, Mani neišfleedejama pefimistiska pahroleeziba, ka ta tik ihša azumirka parahdiba, dabiska reakzija, pehz kuras, agri waj wehlu, nahks jauni uspluhdi. Es tizu, ka beidses tik weens zehleens no reebigās komedijas; winaš un lihdi ar to kulturās karikaturās waronis Scherloks Holms naw miris, tik nogahjis no skatuwes, lai pehz brihscha parahditos atkal nepazeetigi gaidoschai publikai. Scherloks Holms nemirst — winiſh ir nemirstigs. Tikai maſku un noſaukumu winiſh beeiſhi maina.

Scherloksa Holma nemirstibas garantija guk dsiiti kauschu pſichologiſtā dabā. Mehginafim pazelt kahdu stuhri no tās noſlehpumainās ſegas, kurā tinužes zilweta dweheſele ar ſaweem dſilumeem un — ſeklumeem. Pee tagadnes parahdibam peeturotees it ſewiſhki kriht azis ſakars starp lubu literaturu un zirku lihdi ar kinematograſeem. Puſei no zirku un gaišmas bilſchu „teatra“ apmekletajecm buhs kabatās pa Scherloka un Pinfertona burtnizai un pa pornografiſkai ſtatu kartei. Bet wiſa iſhis ſugas „mahkslas“ bauda, kahdā zekā ari pehz winaš netihlotu — laſot, ſlatot, klaufotees — uſrahda weenu kopeju pamatwilzeenu kauschu pſichologijā: kahri pehz teatraliſtā, t. i. pehz pahripihletā, ſenſazionelā, tizami iſrahditā netizamā. Scho

fahri usbudinat, apmeerinat un atkal no jauna wehl wairaf usbudinat ijeet ij sġepenpolizistu stahsts, ij burtinizu romans, ij pifanta skatu karte un kinematografs. Tapat gaischi sarejsama robeschu waga starp ihsto mahkslu un lubeneezisġko, jeb, labaf jakot, starp ihstas mahkslas zeenitajeem un sapratejeem un sensazionelās literaturas zeenitajeem. Ihsta mahksla, winas wisweentahrschakaja defini-zija, ir ifdeenisġhlās dsihwes turpinajums, winas konzentrazija, tahlakais un augstakais posms. Ihsta mahksla ir selta atšlegha uġ to šwehtku meijam ispostu telpu, no kureenes zilweks špehġinats, dwehsele skaidrots un pilnigaks tapis pahrnahk atpakal dsihwe, lai ap šewi wiġu padaritu pilnigaku, skaidraku un špehġigaku. Ihsta mahksla un dsihwe dsihwo weena zaur otru un weena no otras. Ihsta mahksla prasa zilwekā augstu inteligenzes pakahpi, ismalzinatu juhtu sistemu, attihstitu prahtu, wingrinatu gribas špehtu, špehġigu it azumirkta pazeltees daschadu abstraktu jehdseenu un tihras estetikas šferās. Lubeneezisġkā mahksla neprasa neka, wina dod to, ko prasa winas zeenitajs. Ar ihstu mahkslu ta tajā šinā taišni diametrāli pretejas dabas, ka ar dsihwi winai naw nekahda jakara. Tas ir, ja to nešauzam par jakru, ka wina zenšchas zilwekam šaraut katru jakaru ar dsihwi, atraut winu no semes, aišwest kahdā tur fantastisġkā sġepenpolizistu un laupitaju, duntšchu un ašinu pašaulē. Šo wairaf wina leek šawam zeenitajam aismirst dsihwi un dsihwu zilweku, jo pilnigaki lubeneezisġka wina. Un ja winai isdodas šawam zeenitajam schaja fantomu un ahrprahtibas pašaulē schalkas šadsiht kaulōs un šaskurinat wišu wina nerwu sistemu, tad ta jau ir pahrlubeneezisġka mahksla. Šhis schalkas un šhis nerwu škrubulis ir tas, kas rupjo, neišġlihtoto un rupji išġlihtoto puhli well pee winas. Nerwi bij zilwekam, jau preeksch ta laika, kā winšch šahzis štaigat uġ diwām kahjam.

Darbs, nepeeteekojcha bariba, wiša dšihwes steidfigà un šawà steigà weenmuligi šmagà buršma loti notrulina nerwus un nošpeesch zilweka garigo dabu wehl wairak, nekà meefiško. (To pašchu, un wehl drušku leelakà mehrà, dara šistematiška pahrehšchanàs un profješionels šlinkums.) Ilgštoschà nošpeesčibà zilwekà išjuhđ atštatums un iššchkiriba štarp tihri pšichišłajàm un fišišłajàm šajuhtam un baudam. Zilweka dualistiška daba atkal šintesejas — kađdà jemakà, pušđihwneeziška weenibà, kur burniža Pınkertonu waj terrorištišks šłats kinematografa drebuliğà bilde šmekè tãpat kà glahe wehrmekšchnabja ar afnu deju šakufkam. Mašakais, puš pšichišłkas, puš fišišłkas baudas šajuhtas abòs gadijumòs loti radneeziğas. Kaħre peħz šchahđàm baudam, protams, nerimst, kà nerimst kaħre dšihwot, paehst un gulet. Tas nodroščina lubenceziškas mahššlas ekšštenzi un — Šcherlokam Šolmam nemirštibu.

Bet — man tomeħr it kà pa dałai jaatšauz nupat šazitais. Šcherlokam Šolmam it pa peezeem gadeem reiš jamaina maška. Zilweka nerwi nu weureiš mihl d a š c h a d i b u eespaiddòs, un jo wairak tee nodraštii, jo kraššakai un šajuhtamakai wajag buht mainai. Meħš redšejam, kađdòs Šcherlokam Šolmam ušđewums: šaraut zilweka fantasižai šafarus ar ihštenibas dšihwi. Šchis ušđewums nošaka wina lomu pat beidšamòs šihkumòs, nošaka wina mašku un debijas šerminau. Šchis ušđewums, mašakais pa dałai, iššłaidro ari to, kaħeħz Šcherloks Šolms naw manams aktiwitates, štrauji šawilnotas šabeedriškas dšihwes laikmetòs, kaħeħz wišch šawu komediju šahł tikał, kad eestahjees atšłahbums, pagurums, reakzija. Kam, par peemehru, buhtu intereše eet šłatitees kinematografà rahđitàs kađdas fantastiškas rewoluzijas ainas, kad iđdeenas rinkš, štrauju notikummu atmosferà twiħšt nerwu šihkakàs

stihgas? Seb kas alftu pehz ſchauſmigeem koleras laita tehlojumeem fur Indijas pilſehtâ, kad tepat kaiminõs waj paſcha mahjâ miruſchi un mireju waimanas? Schauſmu fantaſtikai naw weetas, fur ſabeedriba gandrihs lihds pehdejam zilwekam aijnemta ihſteem uſtrauzõscheem peedſihwojumeem un peeredſejumeem, — kad dſihwes zihna ap- rimuſjës, kad liktena wehtra pahriſkrehjuſe, tad atſkreen wina, kâ iſſalkuſchu frauktu bars ſtreen barotecs kaujas lauka atkretimõs un netihrumõs. Jo paſiwaks un maſduhſchi- gaks kahds zilweks, jo wairaf winſch eejuhſminas par ta warona duhſchu un rewolwereem, kas uj burtnizas wahſta waj kinematografa bildê. Sehns ar Pinkertonu waj kahdu laupitaju wirſneeku kabatâ ir bihſtamõs: wina nojehgumõs fantaſijas paſaule un realâ wehl naw nodalijuſchâs weena nõ otras. Bet peeaudſis zilweks, kas darbâ nokwehpufchâm rokam kahri apſchfir lapu pehz lapas, ir wiſpahribai wiſnefaitigakais ſubjektis, tiſpat nefaitigs kâ ta labato familiju meitina, kas ſawâ ſalonâ uj kuſchetes atgahjuſjës ſchahwadamâs mihlinas ar Lipu Tulijanu waj zitu kahdu duntſcha waroni. Waretu paſmeetes, ja nebuhtu winu tiſ ſchehl.

Kahdâm metamorfoſam naw bijis padotõs nemirſti- gais waronis Scherloks Holms — tajâ laikmetâ, kamehr mums nodibinajuſjës grahmatneeziba! Ja, zit ſawadi ari neiſklaufaſ, pee mums winam pat ſawa kulturela noſihme. Winſch taiſni bij tas, kas muhſu tautas wiſplafchakâs ap- rindas peeradinaja pee grahmatu laſiſchanas. Toreiſ winſch, nepahriſpehjamais wiltneeks un apmahnitajs, bij pat eewilzees ſeeweeſchu uſwalkâ. Kâ „graſa leelmahte Genowewa“, waj kâ „preeſchu kalna Roſe“ winſch beſgala raudinaja wezus un jaunus, zeemâ un pilſehtâ. Un tã kâ toreij, tautas maſas, gan atmoduſchâs nõ gara meega, bet azis neiſberſejuſchâs, leelafu ſabeedriſtu kuſtibu neaiſi-

natas grahštijās pa tumšu un mihnajās uš weenas weetas, tad Šerloks Holms šavā toreisejā maskā weda wīnu fantasiju wezās, druhmās feodaku pilis, kur nerwus futinaja wezo breesmu laiku atminas un tagadejās droščības laimīgā apšina, un pasīvā gurdā meerā eeschuschinaja tiziba, ka wezais, labais weenmehr uswar. Tas bij tautas garigas behrnības laiks, un behrniščs wīnas waronis. Bet dšihwe arweenu palika ta pate — weenmuliga, garlaižiga, kà uš weetas. Reij eerošinata un ee-ehdinata fantasija prasija jaunu weelu, asaku, fairinoščaku kà šahkumà.

Un nahza Šerloks Holms kà „Wenezijas moris“ un rahdija „ašiku naktis“ un zitus peemehrigus štatus, kur wīšs bij taustami-redšams un šajuhtams. Galwenais: nez bij jadamà un wolti japeepuhlē šmadšenes. Riškanta ari te neka nebij, wīšs jau notika loti droščā aštatumà. Tif daščai šaimncefmeitai aismiršās un peedega kašposti katlinà, un daščam kalpa pušim ašmetās kašja aš ezeščas, šaprojot par „bahlo grašeni“. Tà kumedini turpinajās nepahrtrauktà gaità. Nahza šarkanahdaini, nahza šarkani kapteini, Lipi Tulijani, „tautas bibliotekas“ un „ihštas tautas bibliotekas“.

Raut fur tašlu, wīnà pasaules malà masa buhru tautina zihnijās pret milšeni nošpeedeju un mehš, droščā aštatumà, firšnigi wīnai lihdsjutàm un eemihšejamees „Rriggera Bilhelminē“. Un kad otrà pasaules malà Eiropas žiwilifazija progresja un humanitates wahrdà šlakteja kineeščus, mehš fantasijà tà kà peedalijamees peešča žilwezības darba, bet wismihšak gan lašstojamees ap „kineešču bruhti Elwiru“. Un eekaršumà nemanijàm, ka ta bruntščhōs tehřpts Šerloks Holms, ko špeedàm peešavàm trafi šawilnotàm fruhtim. Ušnahza šajušums un

burisma pašču mahjās, tad Šerloks Holms nojuda, lai atpluhdu laikmetā toteej jo sparīgāk ušstahtos — nu jau jawā ihstajā, nemaškotā weidā.

Nē, ta tagad ir tīfai pahrejošča krihse lubeneezistās „mahkslas“ weikalā. Šerloks Holms naw miris un nez mirs, tapehž ka muhscham nemirs mulkiba un lehtiziba, un tapehž ka winšč ir simbols tai „mahkslai“, kas no nez isglihtibas un nošpeestibas juhž few dšihwibas julu, kà parasitišks stihgu stahds, kas barojas no truhdošča koka meesās.

Ed. Treumana dieja.

Beeminas lapa diejneeka 25 gadu darbībai.

Itweena diejneeka seja wislabak un gaišak šaredjama, ja to nostahda pret šawa laikmeta šaimneezīfās un garīgās kulturas perspektīvi. Šo ašakā kontrastā diejneeka tehla wispahrejās konturas ar šawa laika pamatkrāšju, jo peewilzīgaks, aptveramaks, weeglak atminā eespeeschams šhis tehls. Tītai widuwejee mahšlineeki neš šawa laika tihpiško šaju un krāšju — wismašakee un wisleelakee noščīras no ta. Wismašakee un wisleelakee mahšlineeki naw šawa laikmeta waldoščā gara representanti un šludinataji, bet wina eenaidneeki. Mašee zihnas par pahrdšihwoteem pagahtnes idealeem, ko tagadne waj nu atmetuše, waj uššuhkuše šewi un pilnīgi ismantojuše. Leelee mahšlineeki atkal nelauj šawam laikmetam nogultees tajā garīgās pašchapmeerinatības štingumā, uš kuru, pahri šawam peepildiščanas punktam, toezas ikkurešč kulturas periods; tee beš mitesčanās kur uguni augstakōs mahšlas kalngalōs, lai tauta ne uš azumirkli nepalītu tagadnes peetzigajā meera lejā, waj ismišuma un gurdenības krešlā, bet weenmehr wehrotu zeku uš labafas un škaištakas nahkotnes idealu kalneem.

Ed. Treumana laiks - bij tīk weenmulīgs un pelekš, ka itweena daudj maš špilgtaka un špirgtaka diejneeka peršonība pret to iščkatijās kā uštrīhtošchs kontrastš. Aštondešmito gadu beigās un dewindešmito šahkums ir tautiško noščkanu laikmeta beigu zehleens. Latweešču šaimneezīfā

dšihwê ſcho laikmetu raksturs ſpehzigi uſplaukstoſchâ maſ-
 gruntneeku ſchkira uſ laukeem un ſtrauji attiſtijuſês pilſo-
 niba pilſehâtâs. Maſgruntneeziftee ideali rakſtneezibâ bij
 eenehmufchi dominejuſcho lonu, kamehr pilſoniba, toreis kâ
 tagab, bij ſamehrâ neproduktiwa rakſtneezibas un mahk-
 ſlas laukâ. Semes eeguſchanas jautajums bij palizis par
 dšihwes un rakſtneezibas kodolu un ſaturu. Saws fak-
 tinſch, ſaws ſtuhritis ſemes — ſchajâ weenâ teizeenâ eetwerts
 wiſa laikmeta ſaturſ. Wiſa rakſtneeziba bij peenehmufe
 weenadu nofraſſu un noſkanu, ko labpraht apſihmeja ar
 wahrdu: tautiſkaiſ idealijms. Bet ſchis idealijms leelâ
 mehrâ bij talmi-idealijms, galu galâ no idealijma te nebij
 wairaf, kâ tiſ no wahzu literaturas aiſnemtâ ſalkani ſenti-
 mentalâ miſleſtibas romantika. Tur tika peemirſts zilwekſ
 ar ſawu dabu, ſewiſchki taſ maſaiſ, neſpehzigaiſ, kam no
 dabas waj apſtahleem nemta eepheja eeguht ſawu ſemes
 ſtuhriti un turibu. Muſſcham paſaulê tâ bijis: kur zil-
 weki, kaſ daudj eemanto, tur ari tahdi, kaſ daudj ſaudê.
 Ta laika rakſtneezibai un dſejai gar dšihwes pabehrneem
 un gruhddeeneem nebij dakâs. Ta bij ariſtokratiſka iluſſiju
 romantika, kaſ pat zilweka ſahpes un zeeſchanas tina ro-
 ſchainâ miglâ. Kam no ta laika darbineekeem wehl bij uſ-
 glabajuſês dširkſtele no pirmo tautiſko zenſonau ſwehtugunſ,
 te darbojaſ klufumâ kâ peemirſti, kâ newajadſigi. Par to-
 reiſejâſ jaunâſ paaudſes zenteeneem leezibu dod Seibota
 un Maſſchulana tehlojumi. Ar wahrdu ſakot, ſchis bij
 tautiſkuma laikmets, kaſda otra wairaf nepaſiſt latweeſchu
 jaunakâſ kulturâs un rakſtneezibas wehſtore. Dšihwe un
 mahkſla bij palikuſe beſ ſpirgta gariga ſatura un zenteenu.
 Sellâ materialijmâ apſikufchos zenteenus uſbahſigi daudji-
 naja par wiſâſ tautâſ leetu. Lihdſ ſawam kulminaziâſ
 punktam noſkumis pahſpihletaiſ tautiſkumſ dabijſti radija
 ſew ſpehzigu pretſwaru.

Tautiško nofkanu weenprahtigo, rahmi-meegaino leijer-
 fastes mušiku peepešči ijjauza škarbs, štani dširkstošs
 šwahrgulis. Swahrgulu Edwards nahža klajā ar šaweem
 dšejoleem. Nepatištami, dšiti dšehlās Swahrgula rupjais
 škarbums un nezeremonialā atklahtiba. Swahrgulu Ed-
 warda=Dreumana dšēja bij pilnigs kontrasts tautiško epi-
 gonu šaldenai, miglainai romantikai. Reihta, šalkana
 juhšmiba un nowalkata juhteliba wina dabai pawišam
 šwešči. Winšch raudšijās uš dšihwi un zilwekeem ar ne-
 apmiglotu škaidru, ašu nowehrotaja škatu. Winau širds ne-
 bij nowikata un nožeetinata — apbrihnojami šajuhtiga
 ta notrihšēja ikreis, kad tai peešahras dšihwes dšestrums.
 Pawišam šawadaku Dreumanis redšēja pašauli, nešā tau-
 tiški romantiško epigonu šabeedriba. Sawōs pašauls at-
 šinas pamata wilzeendš winšch atšchihras no tās. Wiša
 Dreumana dšejneeka persona bij ašs kontrasts preti šawa
 laika rakštura pamatwilzeeneem. Wišs, par šo epigoni ša-
 juhšminajās, winam litās bešprahtigi tufšs un tufšči uš-
 puhšts. Winam tās ištahdijās šmeekligš. Bet Dreumanim,
 šā dšejneekam, newareja buht tahda daba, kas ar weeglu
 šmaidu nowehrstos un cetu šawu zeku. Tas, šo winšch
 bij atšinis un ijjutis, išteizās nesaufšigā, ašā šatirā. Sa-
 wās kuplejās un šatiriskōs dšejokōs winšch šobojas it še-
 wišchki par tām leetam un zenteeneem, šo wina laika wal-
 došchā strahwa dšihwē un rakštneezibā tureja par neaištee-
 šamū, gandrihš waj par šwehtu. Dreumana šatira bij
 teescha, weenteefiga; ta wislabakajā nošihmē bij šatira, kur,
 šā šaka, zaur šmeekleem dširdas ašaras. Tahda šatira war
 buht nezeremoniela, nenošlihpetā, bet leelu etišku wehrtibu
 wina patur weenmehr. Ša naw artistika, rotulošchanās
 ar weikli šmekleteem wahrdeem, ištmanigi šapihteem teiku-
 meem un gludi nowihletām ašprahtibam, ta ijeet zihnā par
 augšteem šadšihwes un indiwiduelas tikumibas jautajumeem.

Ta ir eerozis labot, pazelt, eekustinat samaitato, garigā
 besdarbibā nogrimušo zilweka zilti. Vihds pat beidsama-
 jam laikam satira ir palikufēs weens no Treumana djejas
 ūpehzigakajeem elementeem. Kad muhsu wehtras un wilau
 laikmets ūpehzigi ūagreeūa padibenes dūihwes lihmena wirs-
 puūē, Treumana satiras tofle dabuja jaunās stihgās pee
 wezajām flaht. Blakus wezu wezai laušchu mulkibai,
 mantrauūibai un tumūonibai, beidsamā laikā nahkufe modē
 apmelošhana, nodewiba, nezilweziūka neūehhliba un leeku-
 liga ūwehtuliba. Par wiūu Treumana satira epigramās
 friht kā pahtagas zirteeni. — Bet ar satiru djejneeks to-
 mehr ūawā ūinā it kā pazelas pahri dūihwei un apstahk-
 teem. Satira pehū ūawas pūichologiūkās dabas jau eetwer
 ūewi it kā pahrafuma apūinu, it kā norahdijumu, ka dje-
 neekam ir ūinama un aiūūneedsama zita, labaka un pilnigaka
 paūaulē. Zik zeeūhōs ūabeedriūōs ūakarōs tahda satira
 pate ari nestahw ar ūawa laikmeta tuwo ikdeenās dūihwi,
 djejneeka perūonu wiņa tomehr it kā neutraliūē, attahlina
 uū kahdu neikdeenās, it kā ūoga stahwoūka. Treumanis at-
 teizās no djejneeka priwiligetā pahriwara stahwoūka, wiņu
 neapmeerinaja weenigi paūoboschanās par ūawa laika
 dūihwi un zilwekeem; wiņūch newareja juūtees peetizigis un
 laimigis, kamehr rinūi apūahrt paūaulē bij tiūdaudū nepee-
 tizibas, ūahpu un nelaimes. Un ūawu satiras eerozi pee
 malas nolizis, wiņūch atkal un atkal nokahpa dūihwes dūi-
 lumā un mehginaja isprast, kur wiūam ūahkums un zehlo-
 nis. Wiņūch paluhkōjās tautiūko romantiūu ūabeedribas
 aiūguhtnem ūteigtā un apdūeeditā eeguūshanas zihnā un
 — reebumā nowehriūās. Nedūeja, ka daudūi teef pee man-
 tas zaur bagateem wezakeem, zaur nekreetnu wehrdūiūtu
 dabu, wiltibu un bagatu puhru, bet retais tiū zaur go-
 digu darbu. Treumanis ūaprot, ka ar mantu ween nepee-
 teef preeūūch zilweka laimes, ūewiūūki wehl, ja pee mantas

lihp netaijnibas putekli. No lepnajeem un bagateem Treumanis nowehršch jawus status uš pašemoteem un apwainoteem. Un tā jau agri uodibinas Treumana pamatwilzeens: dšila lihdšjuhtiba ar teem, kas zeešch, ko špehzigafce zilweki un apstahkli wahrdsina. Kur ween winšch greešchās, wišur redš truhkumu un postu un par to wina neišakami šajuhtiga dwehsele zeešch wairaf nekā par pašcha nelaimi. Šchis ir pats tihpištakais wilzeens dšejneeka rakstura sihmejumā. Nā winšch wareja rastees, to išskaidro dšejneekš pats kahdā no šaweem dšejoleem. Šmu peedšimis wezā buhdā — winšch šaka — šmu ušaudšis duhmainās telpās, weenās ašarās pahrlaidis garas naftis. Es pašihstu nelaimigā dšihwi, kā wina waigi deg, kad wiši wina zenteeni un noluhki šaploš sem nabadsibas šmagā juhga. Es šinu nelaimigā šahpes, kad wina darbu nopel un nopelnitas algas weetā šneedš tif kaulus. Es pašihstu wahrgā išmishu, kad ar ašaram tas gaida maišes, bet bagatais to aišdšen no šawām durwin.

Tā Treumana dšēja muhs nowed pawijam zitadā pašaulē. Špehzigee, eemantjošchee, ušwaretaji winam weenaldfigi, winšch dšihwo un juht ar dšihwes un apstahklu ušwareteem, wahrguleem, nizināteem un apšmeeteem. Tif daudš un dašchadi ir šchee zilweki, ka Treumana dšēja wed garam weselu galeriju iš dšihwes nemtu, dšejā apgarotu tehlu. Kulturela šastinguma laikmeta šmagums wiššmagaf gulstas uš šeeweeti. Treumana dšejā atnemdāmās dširdas apstahklu nošpeestas un šabeedribas noteesatas šeeweetes išinijuma šauzeens. Nelaimigas šeeweetes tehls winam pamajam išweidojas it kā par wišu zilwezistkas nelaimes un posta simbolu. Ši šchi simbola štan neišlidšinams, nešameerinams un neapremdinams dšihwes pešimšis. Pešimšima škana, šahlumā kluši eeskanejušes, pamajam peekemas kā šlapji-šmagā rudens wehja šchnahk-

šchana peelijuschās preedēs. Ta pahrmahz wižu zitu, kas reišem dšihwē šfan uš šihkām šudrabstihgam, kà šmalkà un štiprà tihklà šarešchgi wišas dšejneeka juhtas un juhteklus. Wina dwehjele atšauzas wairs tit pret zilweka zeeschanam un šahpem. Šahpes — šcho wahrdu waretu rakštit pahr wižu Treumana dšēju. Pirmajōs dšejolōs tās dširdamas wairak tit kà aša, neapšinigi dwehjele eeguluschōs eespaidu rešleksija. Bet wehlaš no šcheem eespaideem išaug wešels, dšiti prahtneezikš pashaules ušškats, ka šahpes ir wišaug-štakais dšihwē, kas zilweku pazel pahri par laiku un telpu, ka šahpēs ir wišas dšihwes ihštā buhtiba, winas šahkums un beigās, mihkla un ušminejums. Bet Treumana pešimišms no laika gala ir šawadaš dabas. Winam nepee- niht nekās no filosofijas un mahkšlas wehšturē pašihštamā, no teoretiskem šlehšjeeneem un metafisikas dšimušchā pešimišma, kas lihššinas melnam tehrauda rinkim apkahrt kat- rai zilweziškai buhtnei, no kura išejas naw, kur atleek tit weens: nogrimt beššpehka un bešzeribas išmišumā un ne- buhtibas nakši. Treumana pešimišms ir dšihwes, bet ne zilweka pešimišms. No wina lauščas špehšs un šajušma, dšihwi pahrweidot un labot. Poššs, nelaimē un nabadšiba ir epišodes, ir pahrejoščas parahdibas — zilwekam, pa- šcham muhšcham zelotees leelakā gara pilnibā un špehkā, eespehšjams ari wižu dšihwi ap šewi pazelt, pahrweidot, padarit labaku un pilnigaku. Treumana pešimišms ir tas augligais tagadnes pešimišms, kas, pilns radošcha špehka, tizibas un idealisma, eet zihnā par zilwezes nahšotni. Treumanis noleedš šawa laika dšihwi, bet tiz tam šawa laika zilwekam, kas teežas pehž nahšotnes idealeem. Te noškūštam uš pakahpes, no kuras atkal teek redšama Treumana dšitā dšihwes, kulturas un šabeedriško šafaru šaprašchana. Ne ikkats zilweks štahw pee šawa laikmeta laštas un kaš jaunās wehrtibas jaunam kulturas laik-

metam. Nahkotnei dšihwo tikai tas, kura ideali tik tahli, ka naw ar roku aiššneedsjami, kura juhgš tik šmags, ka nekahda wara ahrpus pašcha wina no ta nespehj atšwabinat. Tikai tas spehj ziteem palihdšet, kam spehšs palihdšetees šew pašcham. Tahšs ir Treumana jaunais kalejš. (Defl. „Šaunais gadu šimtenis“.) Tas neluhdšas it nefa, tas tikai praja, lai wirs šemes miht taišniba, lai zeenā teef turets tikai darbs, ko gars un rokas paštrahdā. Tā Treumana nahkotnes ideals galu galā eetveras prašijumā pehj wišpahrejas ziltweziškas taišnibas. Bet ik katrā laifmetā uj ik šola redšams, ka šchis ideals nefur newar dšihwē reališetees tik pilnigi, kā to wehlaš dšejneeka šajuhšminatā firds. Škdeenas dšihwe puššch ledaini mišlu wehšmu preti dšejneeka idealu ugunij. Warbuht tas bij weens starp teem eemešleem, kas špeeda Treumani arweenu wairaf nogreestees no aktiwas ziltweziškas lihđšštrahdibas jaunā laifmeta leelajā kulturās darbā un noslehgtees šawā dšejneeka weentulibā. Bet ari dšejneeka weentuliba war buht augliga, raščigās dšihwibas un spehka pilna. Pa šawas weentulibas logu Treumanis ušmanigi wehroja pluhštošcho, šabangoto, šajaukto dšihwi, wina dwehšele kā dšikšch trauks lihđš malam pildijās ar šawas tehwijās šahpem un šehram un wina dšēja arweenu manamaš un jaušchamaš tuwojas wezu wezai špezifišti latwiškai bahra behrnu dšeešmai.

Treumana dšēja ir išauguše no dšihwes. No dšihwes un šabeedriškeem pamateem ta nekad naw atrahwušes. Dšihwe — ta šawās pahšmainās ir muhšcham jauna un šwaiga, weenalga, waj wina nes preekus, waj zeeschanaš. Tadehš ari Treumana dšēja weenumehr leekas šalokšneja, šwaiga un mišla. Ta ir weenigā šalā, par kuplu, seedu bagatu šoku išauguše atwase starp tām daudšajām, kuras išdsina pagahjušchā gada šimtena pehdejo gadu dešmitu

realisms, un furas nowihia un fakalta tapeh3, ka tam peetruhka flapjuma no ahreenes, un tapeh3 ka tās sawas faknes bij par šeklu laiduščas semē. Treumana foks, tas lihds beidsamam laikam turas dšiki realā semē. Tihri abstrakteem, prahnteeziškeem jautajumeem Treumanis nekad naw mihlejis daud3 nodotees. Un ja winš3 ari rei3 uš teem pawehršeēs, wina škats weenumehr ir palizis škaidrs, romantisma un mistizisma neapmiglots.

Sinam: ir dšejas weids, kuram tikai wahrdi, teifumi, ritums un atškanas, wislabakā gadījumā kahdas glešninas un lirisks patošs. Tajā naw ko meklet idejas kodolu un idejiškas šajuhšmas kwehli. Ta ir artistika, rotulašchanās ar dšejas ahrejeem lihdsjekleem, be3 tahtlatas un dšikatās kulturās nošihmes. Treumana dšēja ir aš3 kontrasts ari modernai formas artistikai. Ar noluhku lihds pat šchim kawejamces pee wina dšejas šatura un idejam, nemaj neapštatidami wina išteikšmes špeh3as, lihdsjeklus un weidu. Treumanis ir raksturigs paraugs i3 tās dšejneeku paaudšes, kas lokanā, bagatā išteikšmes formā arweenu rauga celikt dšiku idejišku šaturu. Wina eekšče3ā pašaule ir pilna realu nowehrojumu un intensiwu eespaidu, teeschu pahrdšihwojumu un šajuhšmu. Dšihwa, štrauja temperamenta karstumā tee lau3čas išteiktees dšejas tehlos un glešnās. Kur dšejiskais špeh3s aug i3 tik leelas pahrdšihwojumu bagatibas, tur dšejas radišchanas akts atgahdina dšiku, šabangotu juhru, kur i3 wirma, i3 wilnis, i3 putu klahta galotne ir tikai eekšče3ā špeh3a mainiga, grošiga azumirkla parahdiba. Raugamees wiru jaukumā, klaušamees juhras tumšhajā ruhkonā un i3 azumirkla domajam par to neišmehrojami dšiko dšelmi, i3 furas zelas šchis špeh3s, šchi dišwainā musika un šchi neaptweramā formu dašchadiba. Tā kā formai jaišaug lihds ar šaturu, tad wiskuplakā dšejas išteikšme ne teem

dzejneekem, kas formas virtuosi, bet teem, kam dšitšch šaturs un ideju bagatiba. Te Ed. Treumanis peeder pee wišpirmajeem. Wina isteikšme tif daščadigi išweidota un noškanota, kà reti kašdam zitam no latweešchu dzejneekem. Wina šatiriškà djeja, šewiščki no šahtuma, tehrypjas ašà, parupjâ, weetam pat par daudj parupjâ formâ — te dzejneekam no šwara patš fakts, ta realo pamatu šakusti- naščana, un ne wina atšpulga šmalķi nianšetâ dšejoli. Tas patš redšams pee wina djejas par truhkumu, par zilweku un zilwezes poštu. Dzejneeks juht pahrať dšili un pahrať zilweziški, kà šačpju puozitas širds instinktiws kleeđseens išškan wina djeja, reišem negludenâ, neiššrahdatâ formâ. Un ja weetweetam teef dširdamas patetiškās un teatrališkās škanas, tad dzejneeks drihš atratas no tām, aišeet šawâ weentulibâ, tur nodšilinates šewi, šewi no- škaidrot un pahrwehrtet. Šawâ weentulibas djeja Treu- manis šaweeno dšiku šaturu ar wišmaigaki noškanotu, krahsu un glešnu bagatu isteikšmes weidu. Ta ir djeja, kas šačw muhju rakštneezibas bagatibu pirmajâ weetâ.

Gadu šimtena zeturšņi Ed. Treumanis šrahdajis latweešchu rakštneezibas laukâ. Darbs, par kuru nupat pahrlaidâm ihšu šlatu, ir jaunekla darbs. Šinam: kas pašaulē augšts un kreetns, tas wišs jaunibâ padarits. Bet kas, kà Treumanis, weenumehr šačw šakarâ ar dšihwi un šawas tautas labako, špehzigako daķu, tas ari wišra gadôs, tas ari firmâ wezumâ paleef jauns. Mehš ari nahkotnē gaidam no šawa dzejneeka to pašču jaunekla škarbumu, štraujumu un pateefigumu, to pašču djeju, kur pahri tagadnes poštam un waideem škan nešalaušchama nahkotnes tižiba.

Anna Brigader.

1897. gadā „Baltijas Vēstnešča“ žeketonā tika no-
drukata Annas Brigader stizite „Slimnizā“ un pehž tam
stahsts „Bezā Karlihne“. Ar to šahās winas rakst-
neezibas darbiba. Tagad, no 1907. gada atstatotees,
pahreddjams winas desmit gadu darba lauks. Ir peewil-
ziga, šaistošča aina. To šihki un pamatigi apluhkot ne-
atļauj mums atwehletās nedaudsās lappušeš. Tapehž
mehgināsim izjelt un apgaišmot tikai raksturigakos, šihmi-
gakos wilzeenus, šekojot rakstneezei winas attihstibas
gaitā.

Galwenee peeturās punkti šcheem wilzeeneem redjami
jau Annas Brigader pirmajā stahstā. „Bezā Karlihne“
ir tās nelaimigās, širdšehkihstās zeetejas šeeweetes pirm-
tihps, kuru wehlat beeschi šastopam Annas Brigader stah-
stās. Zeeshanas ir šehis šeeweetes liktena galwenaš ja-
turs. Tik uš azumirkli winas dšihwē pamirdš preeks —
tā šaulite ašehi pašpihd zauri mahkoneem, lai pehž šatum-
štu wehl tumšchaks. Šehi šeeweete ir nastu nešeja un
dublu brideja, kas tomehr nešaluhst sem šawas nastas un
iņnej šawu širdi tihru zauri dubkteem. „Bezā Karlihne“ ir
tautiški-romantiškā wiršeena tihps. Ari wina attehlojumš
stahstā, koti atgahdina zitus ta wiršeena rašchojumus, pee-
mehram „Mehrneeku laikus“. Te koti daudš leekas juhš-
mibas, refleksiju un atšahrtojumu. Pehž muhšu tagadejās
mahkšlas šaprašchanas šewišehki trauzejohšas stahsta roman-
tiški pahršpihletās beigās. Tatšehu nahkoshās mahkšlinee-
zes šeju war deesgan redjami šašihmet jau šchajā eesahze-
jas darbā. — „Bezai Karlihnei“ tuwu raduš ir „Luzija
Dunfer“ („Balt. Wēstn.“ 1898.). Ari tajā koti daudš

wezromantikas, daudj pašihstamās, šeklās jušmibas. Ta ir tās ņugas romantika, kas newar istikt bej poļu grafeem no wezas slawenas dšimtas un bej behgščanas no wezatu nama. Ta prasa beigās grehtu noscheloščanu, atgreeščanos, atpirkščanos un nomirščanu zehlā, zeenigā nahwē — lai ari preti dšihwes un mahčslas patečšibai un zilweka pšichologiškai dabai. Stahsta pawedeens tel weegli, atjantigi, šaištošči, tik weetam leekas drusku šteepš.

Bet jau nahkoščā gada darbi rahda, zif ahtri Anna Brigader gahjūse šawu attihstibas gaitu. „Perpetuum mobile“ („Austr.“ 1899) ir širņigs un ščumju pilns tehlojumš par mireju šehnu. „Pihpes galwina“ („Austr.“ 1899) ir weens no Annas Brigader labafajeem stahšteem. Šikena pabehrni, dšihwes gruhtdeeni — teem peeder rakšteezes širdš. No mihlē, to šaprot, tapehž muhš glušči aššrauj tas štais, ko rakšteeze atwer mašā zilweka dwehšelē. No tahleenes luhkojotees jadomā: kas gan waretu buht peemilzigs tahda maja, peleka, gruhtdeena dšihwē un likteni? Bet mahčslas apgajšmojumā redšam šcho šihko peleko dšihwiti pilnu zihnu un pahrmainu — ušwaru un pametumu, mihleštibas šiltuma un naida wehšuma. Šk mainu, ik gadijumu atminas neščkširami šaišta ar ko? — ar pihpes galwiniu! Šchi neezigā leetina ir kā tališmans, kas šargā zilweka laimi. Reweiklakā tehlojumā tahda pihpes galwina liktos komiška, pawedinatu uš šmeekleem, bet Annas Brigader stahština mums no winas ašaras špeeščas ažiš. Tikai ihsta mahčsla špehž pahrleezinat, ka tas neezigakais dšihwē daudšreij no wisleelakā, iščtiroščā šwara. Aij pšichologiškai šmalakā, dramatiškai ššraujā tehlojuma daudj nemana Annas Brigader eemihloto, ne wišai pateizigo išteikšmes šormu — likt stahštijumam norišinatees atmināš un reflešijās. Tahda forma neščkširama no leekas šehruligas šajuhšmas.

Pasaka „Mare“ („Austra.“ 1900) itahdama wehl augstak par „Pihpes galwinu“. Ta ir brihnišķa pasaka par ņeeweeti. Kā Anna Brigader ņaprot ņeeweetes buhtibu, to wina rahda „Marē“. Un wina to ņaprot dņili, dņitak nekā mahņlineeķs wihreetis, kurņch ņpreeņch par ņeeweeti tomehr wairak pehķ ahreķem nowehrojumeem un eeņpaideem. Simteķadi rakņtneeķs wihreetis mums notehloķis preeķņchā ņawu eedomu ņeeweetes augstako tihpu, moderniešu, pehķ brihwibas un baudas ņlahpstoņchu, neattarigu un lepnu. Un blakus tam Annas Brigader „Mara“! Tas ir kontrasts! „Mare“ ir no tām ņeewetēm, kuru listenis mihlet, zeret, peedot, zeeņt un beigās tomehr — uņwaret. Mihleņtiba ir ņchās ņeeweetes eeķņheķā buhtiba — ta paņchaisleedņigā, no katras patmihlibas brihwā, kriņtigā mihleņtiba, beņ kuras zilweķs eeņot ņwanigs warņch un ņkanigs ņwahrgulis. Annas Brigader tehloķums weetam atgahdina Dņkara Uailda modernās paņakas. — „Wihra mahte“ („Austra.“ 1900) leeķas „Marē“ aiņķahķtās ņeeweetes pņichologijas turpinajums un, wairak nekā weenā ņinā, ari papildinajums. Te, ja tā atlauts ņazit, dabuķam redķet lapas otro puņi. To noņlehpoto, newaldamo, aklo ņeeweetes naidu, kas kā tichuķņta no ņawas paņlehpuwees ņchlahķ giņti, lihķņi pamajam nonahwē ņawu eedomato cenaidneeķi. Un kaut ari tai lihķņi nobeidņas, kas paņchaitas dahrgakais, kaut ari paņchas laime nobeidņas lihķņi — wina atķehķņas tikai tad, kad jau par wehlu. Ta ir dņihwees un mahņņlas pateeņa ņeeweetes ihpaņchiba, kas nenoweķņchami nowed lihķņi tragiski katastrofai. Welii un newajadņigi rakņtneeķe beigās mehķina it kā mihķņtinat katastrofas druħmo eeņpaidu. Blakus „wihra mahte“ ņihmetas zitas ņeeweetes dņihwām intensiwām kraħķam, katrs tehķs gaiņķs un ņaprotams ņtahķas azu preeķņchā. ņtahņta eeķķanā dņirdam daudķ par latweeņchu zenķonu listeni Kree-

wijas leelpilsehtā. Tehlojuma siichets jaunš, nenowasats, šwaigs un pats par ņewi peewilzigs. Bežs apmehra waj pats leelafais no Annas Brigader stahsteem, plascho metu un šmalta isstrahdajuma finā pats labafais. Muhsu noweku literaturā naw daudj tif ihpatnejas dšihwibas un mahkšlas škaištuma apstarotu darbu.

Keiņ uskehruņchi peewilzigo ņeeweetes tihpu Annas Brigader pirmajōš stahstōš, ņchņiram tahlak, un teeņcham ņastopam to daņchadās wariacijās ari daudjōš wehlahōš. Beemehram „Patwerņmē“ („Berga baņ. kal.“ 1900). Te tehlotā nabaga atraine-kalpone, kam kungi atrauj winas wecnigo preeku, winas puņenu, lai pee ta ijnehginatos ņawā labdaribas ņportā. Reattaiņnojams ir ņehreens, ar kahdu rakstneeze beigās mehgina „wiņu par labu greeņt“. Tās atgahdina leelos „ņmukōš“ romanus un neweena nepahrleezina. Puņiena pņichologija — ņpirgts mahkšlas tehlojumš. „Knaņe Irene“ („Wahrdā“ 1901) ir ņeeweete, pilna newalbamās kaiņlibu kwehles. Tās neiņgailejās, pamajam neiņplehnojās un nenoslahpņt, tās pa laikam usleesmo ņpehji, azumirklā ņadeg un ņabirņt ņawās kaiņlibās. „Etahņs par Kristini“ (Apskatā“ 1903) ir stahņts par zeeteju nelaimigu ņeeweeti, kas zenschas atdabut kahdā aiņrauschanas brihdī apgahnito ņirdsņkaidribu, bet neņaņneeguņi mirņt puņzelā. Sawads, gandrihņ waj ņweņchš ņchis tihps parahdas muhsu tagadejā rakstneezibā. Ta wairs nepaņihņt un negrib paņihņt ņirdsņkaidribu wezajā, paraņtajā noņihmē. Gandrihņ jatiz, kā no literaturas, tā no dšihwes pamajam iņjuhd ņchis ņchņihņti baltās ņeeweetes tihps, kas nezeesch ne maņafā traipa dwehjelē. Bet Anna Brigader tiž, ka tas ir weenigais idealais ņeeweetes tihps. Ar leelaku konņewenzi, wehl ņaprotamaku un tižamaku wina to iņwedstahstā „Neekadeh!“ („Austr. 1900). Tur ņirdsņkaidriba teek uslikta par peenahkumu neween ņeeweetei, bet

ari wihreejcheem. Tà schis jehdjeens dabü plajchaku un dšlakaku nošihmi zilweku listeni. Rà wišs, kas zilwekà dšiljch un šwarigs, to newar weenfahrschi atmešt pee malas, taš šazel konfliktus, šchkel nepahrkahpjamas plaišas štarp šeeveeti, kam širdššfaldriba ir dahrgatà manta, un wihreeti, kas to tomehr gribetu ušstatit par „neeka leetu“.

„Rudens miglâ“ („Berga baj. kal.“ 1901) ir atkal stahštis no leelpilšehtas nabaga ļaujchu dšihweš. Druhmas ainas, druhmi tehli, wišs mirkšt kà rudens miglâ un krehšlâ. Tatjchu šchis un tãpat ziti Annas Brigader kalendaru stahsti ne ar šicheta bagatibu ne išštrahdajumi nešafneeds jau minetoš, labakoš darbuš. „Dn-fuliſcha ſpokn ſtahštis“ („Berga baj. kal.“ 1901) un „Bagatais“ (turp.) ir wałasbrihšchu ušmetumi, la-šichanai tãpat wałas brihšchõš. „Prezineekš“ („Berga baj. kal. 1902) — patehlojums par ſen pašihštamãm leetam, kur zilwekš par lehtjchu wirumu pahrdod ſawu dahrgako un labako. Stahštijums dšihwš un ſaištojchš. „Schukikš“ („Berga baj. kal.“ 1902) — nošlehpumainš, romantiškš gabaliņch.

„Sem rihta ſwaigšnes“ („Nuštr.“ 1902) ſtipri atgahdina „Pišpes galwinu“. Te tãpat rakstneeze wezam, ſlimibas ſagrauštam wihram muhšcha wakarã refleſijãš un atminãš leek pahrdšihwot ſawa muhšcha gahjumu. Bet zif pirmajã bij idiliškã, tiš ſchajã druhmi traģiškã. Wišu muhšchu zilwekš gahjis kã aišſeetãm azim, tiš pašchã beidšjamã azumirkli apešhia notriht un winjch raugaš kã no meega ušmodeeš. Launee dšinuli ſamaitajušchi pašcha dšihwi un ari behrnu ašinis no wina pilnas nelaimes dihgļu. Tehwa grehki tišs peemekleeti pee behrneem... Ta ir druhma dšihweš tragedija. Un — atkal jašaka — gluſchi leeki rakstneeze, pate ſabijujšš no ſawu

šlehdsjeenu konjekwenzem, beigās twarda pehž išlīhdsina-
juma un meerinajuma. Pīchologijā un mahkšlas pate-
siba lai nebeedē mahkšlineeku!

„Weegle“ („Berga baj. kal.“ 1904) ir intere-
santi, origineli raksturi, tehws ar dehlu. Wīnu pamat-
ihpāschibas aši nowehrotas dšihwē un no mahkšlineezes
weikli kombinetas par dšihweem, tizameem, pateeseem teh-
leem. Schee zilweki dšihwo uš nebehdū, nerekhīnadami
par nahksocho deenu. Dšihwe wīneem nekriht šwarā, tee
dšihwo pašči šawu eedomu roschainā miglā. Bet kad
pašču un zitu dšihwe šabojata, šamihā, tad uš azumirkli
atweras azis un graušojčas šahpes par pašaudeto muhšču
toš leez pee šemes. Un naw išprotams, kas wīnu nelai-
mes zehlonis: pašču weeglpahrtiba, gribas un rakstura
truhkums, waj dšihwe un līhdszilweki ar šawu šauno
špaidu, waj wīš kopā. Tahdas parahdibas naw wīs-
pahreji un kopigi iškaidrojamas. Mahkšlineekam, kam no
šwara tikai katras parahdibas atšewiškās, individuēlas
formas, te bagats materials. Annas Brigader stahstijums
štraujšch, dramatišks, šaišojšs.

„Ahrklenc“ („Berga baj. kal.“ 1905) ir pats
weenfahrijchakais no Annas Brigader šeeweeschu tihpeem.
Tas ir reals, dšihwē nowehrots, muhju wezato rakstneeku
daudj tehlots tihps, ar mahtes aklo mihlestibu uš šawu
dehlu. Ari palaidna dehla liktenis parahdas wezajā pa-
sīhstamajā gaismā. Interesantaka leekas apfahrtne, kurā
dšihwo šchee pašihstamee zilweki. Tatschu wiskopā šchis
peeder pee Annas Brigader weeglakajeem darbeem. — Te
japeemin Annas Brigader ihšās škizes, kā „Bcedram“
(„Austr.“ 1909), „Djimtenc“, „Rad pūmpuri
breešt“, „Wina šmejas“, „Garamejot“ („Apškātā“).
Tee ir dšejoki prošā, pilni dšejīklas šajušmas un dšilu
originelu domu.

No pašhā beidjamā laikā drukateem waj šakopoteem šahsteem eewehrojami „W i s b u k i“ („Der. gr. Rod. jaunības rakstu šerijā“ 1906), maju šahstīnu šakopojums. Starp teem dašhi, peem. „Trušišha deenas gaita“ blakus Poruka behrnu šahsteem — labakais wišā muhšu behrnu literatūrā.

Teē leezina, zif dšilšch pšichologs Anna Brigader, zif pašihstama un mihta winai behrna dwehjele. To apstiprina ari winas šahsts „Ušwara“ („Der. gr. Rod. pašhtautas rakstneeki“ I. 1906). Te tehlots tas interesantais moments, kad sehna šahf mostees leels zilweks, kad šahf šmaršhot tumšchšarkanā rose wehl pumpurā, un jauneklīs fā reibumā steepj rotas un meklē kam peeglausteēs. Un tad, nejaušha, špehja treezeena ķerta, tiffko modušēs mihleštiba no weena zilweka nowehršchas uš wišu zilwezi, teek dšila un plašha. Pšichologiskais tehlojumš naw beš luhjumeem un robeem, bet šihkumōs ištahdats un ahrfahrtigi peewilzigs.

Annas Brigader šahstijums arweenu rit impulsīwi, štrauji, dramatiški. Raksturu tehlojumōs un glešnās daudj krahšu un lirijma. Te redšam dabīšku pamatu diweem jauneem rakstneezības weideem: dramās un lirikai. Un teesham — Anna Brigader šawas azumirkla šajuhšmas išteiz lirijkōs dšejolōs un rakstureem, kam daudj pahršpehšams, daudj ižihnams un eeguštams waj šaudejams, leet darboteēs dramā.

Dramās Anna Brigader raksta jau labi šen, ja nemaldōš, no pašha šawas rakstneezēs darbības šahkuma. Muhšu dramatiškās rakstneezības apzirkni Annas Brigader lugaš ir starp pašheem rupjakeem, šmagakeem graudeem. Tatšhu uš to labako, ko wina špehtu radit šhajā rakstneezības nošarē, wehl jagaida. Blakus nenoleedšamām wehrtibam, wišās winas lugaš ir tāpat nenoleedšamas leelas

nepilnības un trūkumi. Tā weenzehleena dramā „Atkal-
redse ſchanaš” (druk. 1901. g.) beigu eġeġts, kur wa-
rone ſagraiſa ſew ſeju, lai ſabojatu ſawu ſkaiſtumu un tā
atſwabinatōs no warmahzīgā miġlātā, pahraf ſweſchš lat-
weeſchu ſecweetes dabai, pahraf atgahdina ſenromneeku
tikumības waronus un warones. „Zela juhtis” (druk.
1907, ſarakſt. 1898) — eewehrojāmā dramatiſkā darbā,
laikam labakā no wiſām Annas Brigader lugam, wiſa
darbiba un konſliġts iſaug no wahžu wezromantiſkā nomaltā
noſleġptā pagaġtnes noſeeguma. Ja ſchis ſchabloniſkais
kehreens ſkatitajam un laſitajam ſewiſchki neuſmahzas, tad
tikai pateizotees weikli tehlotai zihnai ſtarp tehwu un
dehlu, jeb ſtarp wezo un jauno tikumības prinzipu. Sai-
ſiit ſaiſta uſmanibu dramas perſonas, kaš naw tikai teatra
perſonas, bet dſihwi, pahrlēezinoſchi zilweki. — „Sprih-
ditis” (druk. 1904), paſaka, ſalikta no ſeptineem wali-
geem tehlojumeem, kureem truhſt dramā nepezeechamā
ſakara jeb tā ſauktā dramatiſkā pavedeena. Bet katrs teh-
lojums par ſewi ſkaiſts — kā dſintara ſihles, kaš gan
naw ſawehrtas deegā, bet ari atſewiſchki peewilzigas un
apluhkoſchanas zeenigas. „Sprihditis” tomehr pate labakā
no muġſu behrnu lugam, iſrahdot ikreisēs pilda namu
maſajeem ſkatitajeem, aiſgrahbj un ſilda toš ar ſawu paſa-
kaini romantiſko tautas dſejas ſiltumu. — „Auſmā”,
drama peezōs zehleenōs (druk. 1907), ſaturs ſmelts iſ ne-
jeneem muġſlaidu pahrdſihwojumeem, tapeġz pats no ſewiſ
jau dramatiſks. Zilweki pilni uguns, kaš aiſkwehlojuſēs
no ſabeedriſko weġju braġmam. Ja ſchee zilweki tomehr
neiſzēlas muġju azu preekſchā gaiſchi Jaredſjami, ja tee
ſtaigā un darbojas kā miġlā un duhmōs, tad tur katrā
ſinā wainigi katram ſinami apſtahkli, kaš warbuht ſaiſtija
rakſineezes ſpalwu. — „Ejcha uſtēnes”, ſkize weenā
zehleenā (druk. 1807) ir parupja ſatira par maſpilſonu

dsihwes jeklibu. Wisas peczas kafejas mahjas ir intere-
janta karikatura, ne dsejneeka isdomas, bet dsihwes patee-
fibas sihmata.

Annas Brigader lirika ir jaunaka, nekà winas
stahjts un drama. Sinams, swabada, nesajstita lirisma
no pascha pirmgala daudj winas glefnàs un tehlojumòs,
bet ar wahrdu lirika parastis apsihmet to, kas slehgta
pantòs un ritumà. Annas Brigader dsejoli jahka parah-
ditees jamehrà ne wisai sen atpakal. Dsejoldòs iiskan
winas dwehjeles dsilakà sajuhjma, siktakàs juhtu wibra-
zijas, flusakàs, maigakàs skanas. Tos lajot jaaištur elpa,
jaaišmirst wijs, jaskatas dsejneezes glejnu mirdsoschà pano-
ramà, jalkaujas tikai winas melancholiskajà walodas
musikà. Wina nemihl siljatu krahju chaoju un pahr-
spihletu kweezoschu frahju schwirkstonu. Tapeh3 winas
dsejoli naw tikuschi iskleegti un daudsinati, warbuht pat
maj pamaniti un saprasti. Anna Brigader ar jawu dseju
nerepresentè sinamu wirseenu, wina eet pate jawu ween-
tuko zeku, tapeh3, jadomà, nekad netiks populara. Bet
mahkslas saprateji meklè winas pa schurnaleem iskaiftos
dsejokus tà pehrku swejneeki pehrles un apbrihno winu
koschumu . . .

Wisà jawà darbiba Anna Brigader mums parahdas
tà ihpatneja, daudspufiga, leela mahkslineeze. Natram
sinams, ka leelakai datai muhju jaunako rakstneeku-
dsejneeku ir titai weens instruments — liriskà stabule. To
puhsch rihtà, to wakarà, to stahstà, to dsejà — ja, pat
winu dramas jastahw waj weenigi no liriskam deklama-
zijam! Lirika pate par sewi naw pelama, bet tà — en
gros — jahf palikt weenmuliga un apniht. Toteef isjelas
tit daudspufigi mahkslineeki, tà Anna Brigader. Nemal-
dinoschais mahkslineezes instinkts winu wadijis, tà jatot,
schkirot jawas sajuhjmas, iswehletees winu isteikmei te

stahsta, te dramas, te dsejola weidu. Winaš stahsti, kà redsejam, muhs peewelf un šaista it sewiškki ar šawu ihsti šeemiškkiigo šeewetes tišpu, ar škaistajeem, dšihwajeem tehlojumeem un lołano, išttrahdato štihlu. Pahrlašot winaš stahstus chronologiškà kahrtibà nepahrprotami jaušchams, ka rakstneeze pamafam un pastahwigi attihštijusēs un papildinajusēs. Winaš zelišk eet uš augšchu, weenmehr uš augšchu. Tapat dramà. No modes simbolišma ehnu un miglaš tehleem noejam pee Annas Brigader kà jaunà pašculē. Winaš dramu peršonas plastiški weidotas, runà weenmehr individuališetà, atjautigà walodà, šaista škastitaju kà dšihwi zilwefi. Neweenam zitam no latweešchu dšejneekēem naw tiš šmalšs, nianšets, noškanots išteikšmes weids, kà Annai Brigader winaš dsejoklōs. Eš negribu šlawet un zildinat — mahššlai naw wajadšigs reklamas, tapat kà winai naw jabaidas no launprahtigas pelšchanaš.

Mahššlas wehrtiba ir pate par šewi, neatfariga. Annas Brigader darbi naw beš šaweem truhkumeem — atgahdašimees wehl tišai pahrašo wezromantiškās špaidu, sem šura tehlojumōs un raksturu pšichologišà rodas nedabiški šareišgejumi un teekšme uš mahššlas darbà newajadšigo, leeko šameerinašchanu un šalihdšinašchanu. Bet mahššlineeze stahw wehl tišai šawas darbibas šahkumà un mehš redsejam: winaš zelišk eet uš augšchu, lihdi šchim weenmehr uš augšchu.

Fahnis Faunfudrabiaſch.

Ihſa ſtudija.

Moguris, iſmiſis klišts ſkats pahri muhſu modernās lirikas beefin beefajam, ſali ſaſehluſcham krahmajam. Ir deefgan meklets un pehtits, ſwehrtis un par weeglu atrasts, atmeſts un meklets atkal... Kritikim, kas ſawā darbā naw tikween aukſts apluhkotajs, profefionels pehtneeks, bet kas ar ſawu mahſſlineeka inſtinktu zaur latru kritiſejamu darbu ſneedſas pee ſchi darba daritaja, tā pee ſew radneezigas, tuwas un mihtas buhtnes, ir jaacet ilgi un tahli, lihdsj pamana kahdu iſzilu parahdibu pahri weenmuligajam ſalajam klajumam. Tai winſch neteef garam. Un wehl garam pagahjis winſch greeſchas atpakat, luhkojas, nobſilinas, mehgina iſpraſt winas ſlehpatafo buhtibu, winas ihpatnejakos impulfus, ſlepenafās teefſmes. Skumſt, fur ahrejā tehxpā tif robaini tweras un weidojas pilnigs un bagats ſaturs, waj fur forma iſrahdas tif wiſmaini jeepju burbuli ar tukſchu widu. Silft preekā, fur zeets idejiſks kodols tilpjas tehlu un tehlojumu zildenā platiſkā, waj fur dſitu juhſmu ſkana dſejiſkā iſteikſmē atbalſojas wiſās ſirdis, kas ween tif no dſimſchanas neſmof dailuma neſajuhitbas ledus ſahrkā. Kritikis-pehtneeks, bej ſchaubam, war buht objektiwi pateefigats, jo winſch ſpreeſch no ſinama atſtatuma, un wina metodē galwenā weeta peeder prahtam un logikai, kamehr kritiki-dſejneekā weenmehr ſtipri lihdsrunā ſirds, kas nekad naw gluſchi beſpartejiſks teefneſis. Domehr ir ſinama mahſſlineeku ſchira (atwainojos par ſcho publi-ziſtiſko, nedſejiſko wahrdu), fur ar prahta un logikas.

lihdsjefleem meklejot war atraft tif wijai maj, kuru garigais tehls twerams tif tajās ņihkās ņajuhimn wibracijās, ko ņazel winu maigā, fluņi melodiskā mahkņla. Un twerams tas tikai kritiķim-dņejneekam. Pēc tahdeem mahkņlineekeem peeder ari ņahnis ņaunņudrabiniņ.

* * *

ņahnis ņaunņudrabiniņ ir gleņnotajs un dņejneeks. Pirmais bij agrā dņirdets un paņihstams, nekā otrais. Mums ņchoreij apņatams tikai ņaunņudrabiniņ-dņejneeks. ņatņhu ņcho ņinamā mehrā apgaiņmo ari tas, ko ņawils Grufna ņawā origineli-ņihmigā wiņņe ņata par ņaunņudrabinu-gleņnotaju („Pret ņauli“ Nr. 1, 1906): „ņaw mahkņlineeka rokās wilzeens beņņpehzigis, bet tahds kā naiws. Silts, ņirniĝis, — bet melancholikiņ. ņaiņņis, ņpodrs kā pawaņars, bet leekas, aiĝ gleņnam tņchab rudena lapas. Un fluņs, fluņs kā wafars, kurā eņswana nahkoņcho deenu...“ Lihdņigi wilzeeni, kā wehlaĝ redņejim, iņmanami ari ņaunņudrabina dņejā. ņaunņudrabiniņ-dņejneeks tita paņihstams 1906. gadā, tad winņch nofotografejees paņihstamajā „Dselmes“ dewinwiħru grupā un turpat, min. ņchurnala 5. burtn., lihdi ar ziteem paraktiĝis „ņaunās mahkņlas“ deklaraziju („Muhju mahkņlas motiwi“). ņas to laņiĝis, tas ņinās, ka pehž winas neka newar ņpreest par ņaunņudrabina mahkņlineeka raksturu un teekņmem. ņa pastahw no auņchigi kopā ņamekletām, zita zitai preti-runajoņchām, wiņpahreĝām, literariņkā paņaulē loti nowal-katām ņrahņem. ņā par ņcho dewinu „individualiņtu“ kopigu tizibas apleezinajumu, tā par paņcheem individualiņteem bij tif japarausta plezi un jagaida, kas nu nahks. ņajā paņchā 1906. gadā wiĝds dekadentiņkōs ņchurnalds tika drukati ņaunņudrabina dņejoki un ņkizes. „Dselmē“ laikam nebuhņ neweenas burtniĝas beņ kahda ņaunņu-

drabina gabalina. Tapat loti daudj zitõs. Waj wijs tas weenâ gadâ fazerets, man nesinams. Tahda produktiwitate leezina par strauju šajuhsmu, kas meklē isteiktees, un par neipehju šaprašt, ka rajchibas kwantitate naw šamainama ar kwalitati. Bet apbrihnojama pahzproduktzija ir raksturiga wiseem ta laika „jaunajeem“; tā tad ari šche neatrodam neka ihpatneja, tihipiška, kas Šaunšudrabianu atšchirtu no literariškâ puškâ. Meklējam wina dsejotõs un šfizēs.

Ari te gruht, šahkumâ gandrihš ne-eešpehjami useet kahdu ihpatneju wilzeenu, kas weenigais nošchir zilweku no literariškâ puškâ, kas weenigais apšihmē patstahwiqiu mahššlineezišku individu, kam teesibas nahkt un pehž patikas strahdat mahššlas laukâ un prašt lai wehro wina darbu, klanšas wina walodu. 1906. gads bij pahraf neisdewigš jauna mahššlineeka debijai. Literariški programatišku frahšchu un ispluhduščas, nekonzentretas, erotiškās lirikas juzekli pašuda wijs ihpatnejais, newiltoti wehrtigais, kâ šchaujina dšeltenu dširkstetu pašuhd un no-dšest weesuka greestâ pelnu wirpuli. Bet ari wehlaš, kad šakaršetee prahti norimušchees un literariška rakšošchana wairaf eerobešchojusēs dabiški nepezeeschamâs dimensijâs, Šaunšudrabina dseja nerahda nekahdu špilgti raksturisku ihpašchibu. Tai peemiht šawa laika un šawas grupas tihipiškais ispluhdums, isteikšmes weenmuliba, nebeidsama epiška pašchattahrtošchanâs. Ta ir neisbehgama, logiška parahdiba itin wišur, kur dsejneeka eekšchjam zilwekam šarautas wišas šaites ar dšihwi waj masakais ar sinamu kulturelu šabeedribu, kuras atmosfera nepezeeschama, lai winsch waretu šwabadi un dšili elpot. Ta, war šazit, ir patologiška parahdiba, dsejas bahluma kaite aij tam, ka dsejneeka garigaj buhtnei truhšt to ahrejo weelu peepluhduma, kas weenigi war radit nerimstošchos, muhšchigu

paſchatjaunoſchanos un nerimstoſchu jaunibas ſpirgtumu djejā. Wiſi Jaunſudrabina djejoli ir weenas weenigas ſajuhſmas attehlojumi un warijazias — tās paſchas ſajuhſmas, kaſ pehz Gruſnas zitata wehimo ari no wiſām wina gleſnam. Jo ari djejā Jaunſudrabinſch ir gleſnotajs, wina iſteikſmes lih-djekli ir krahjas un gleſnas. Ko un kà winſch gleſno — taſ iſang weens no otra, weenmehr paleef neſchkiramā ſakarā. Modernā mahkſlā newar ſchirt ſaturu no iſteikſmes: ſinama ſajuhta praſas iſteiktees tahdā waj zitā krahjā, un tahda waj zita krahja ſawukahrt ſazel ſinamu ſajuhſmu. Jaunſudrabina djejas „ſaturu“ war iſmanit no tahda ihſa djejolifcha: „Neſaprot kalni, ko wehloſ guht, neſina lejas, ko ſirds man juht; tiſ wehji iſkaija augſtu mahkonos manas dwehjeles ſapnus wiſu-ſkaiſtaſos.“

Schis ir taſ raſturigakais ſtarp Jaunſudrabina djejokeem. Wehſ ſinam: ari nedſihwā dabā un paſaulē wiſs top dſihwō, kam djejneekſ uſpuhſch ſawu ſilto dwaſchu; atbalſo kalni, atſauzas lejas, ja winſch runā uſ teem. Bet Jaunſudrabinu neſaprot. Tapehz ka wina ſapni tur nepeekſaras. Gar paſauli teem naw dakas, tee zelas gaijā, kur wehji tos iſkaija pa mahkoneem. Schee ſilā gaijā klichſtoſchee, wehja ſaploſitee, iſkaiſitee un nenotweramee ſapni kà weegli wiſmojojchas ſneega pahrlas ſib wiſos Jaunſudrabina djejolos. Winſch reiſem ſihmē weſelas gleſnu wirknes, lai tikai ſazeltu iſirufcha, klichſtoſcha ſapna nojaufnu. Wina gleſnotaja ſtateenu un iſteikſmes lihdsjektus raſturo djejols: „Siltā wakarā“. Dſeltenā jaule notahpi pa mahkonu trepem, pa gaiſu nahk ſilas ehnas; ſakajā (?) debeſi eedegas ſtarota ſwaigſne; ij ſakajām

needrem leen mehnefis un jehri ſmaididams pa eſera dreboſcho uhdeni iſtaji jaſiſarkana jelta ſkaidas; ar miſkſtãm willainitem apje- guſchees, zits pee zita weegli peegiauduſchees, plawã jauſi, balti behrji ſnauſch; pee kraſta bahlas apſes dreb; wirs grawas firmſ mahkonitis nogulees — taſ nawa mahkonitis, tee eewu ſeedi; dſejneeks atſtahj peleko laiwinu lihgojot, iſpleſch rofaſ jaſajã tumja; ſahle ſpihd diwi jahnu tahrpini, wiſapahrt ſwana wiſoiſchi judraba ſwaniki... Sakat, kaſ zits nekã lirifkſ gleſnotajſ wareja uſraſtiit ſcho dſeju, kur wiſ ir uſſkatams, kur wiſ jaſtahw no konkreteem preeſſchmeteem, ko zitu no zita atdala wakara krehſlã iſpluhduſchãſ konturas un ſawa atſewiſchka, iſpatneja kraſja. Mahkonu trepeſ, dſeltena ſaule, filas ehnaſ, ſtarota ſwaigſne, jelta ſkaidas, willainem apſeguſchees, ſnaudoſchi behrji, bahlas apſes, firmſ mahkonitis — taſ wiſ gleſnotaja ſkatitſ un rahditſ ta, ka lai atkal taptu ſkatitſ jawã iſpatneja weidã un kraſjã un taja konkretu preeſſchmetu teeſchã eeſpaidã, kaſdu redſes juhtekli tifa no dabas waj gleſnaſ nowada zilweka apſinã. Wehl wairaf kã no atſewiſchku preeſſch- metu ſihmejumeem, gleſnaſ eeſpaids iſmanams no dſejola wiſpahreja noſkanojuma. Utminatees tiſ: ſalaſ debefiſ, jaſaſ needreſ, jaſiſarkanaſ jelta ſkaidas, jaſã tumja! Kamdehl ſchi uſbahſigã, dſejã pee tahdeem preeſſchmeteem kã debefiſ, tumja, jelts pawijam ne-eeſpehjamã, warbuht impreſionitiſti kã nekã attaijuojamã jaſã kraſja? Wet gleſnã, kur wiſ eeſpaids galwenã kaſrtã atfarajaſ no atſewiſchko preeſſchmetu un kraſju jaſkanaſ, no wiſpahreja ſona pamata tona, ar jaſo warbuht eeſpehjamſ radit ſilta, rahma ſeedona wakara tiſkſmigi japnaino, rahmãſ ilgãſ pluhſtoſcho jauſmu. Eſ jaſu warbuht, jo dſejã taſ naw

ijmanams. Dzejoli lašot wišs nedabiški šalais šazel neap-
 finigu protestu, špeesč kontrolet dzejneeka šajuhtas un
 isteikšmes lihdsjektus, leef neustizigi kritišet pašcham šawus
 eespaidus un tā galigi ijjauz dzejās netrauzetu baudišchanu
 un dzejista škaistuma šugestiwo, kluši nošlehpumaino
 walodu.

Bahrlašot Šaunšudrabina škizes (dzejolus prošā)
 it wišur atduramees uš šcho pašchu glesneezibas ele-
 mentu isteikšmes lihdsjektōs. Tā peem. škižē: „Puhze
 un dwehsele“. „Smagi gulās šaule uš egļu galotnem.
 Pee ešera atuahza zilweks. Tumschās šalģanās egles
 a uga uhdēni til špehzigī, kluši un leeliški, galotnem
 uš šemi. Lihdakas wilka baltus lokus šchēhršam
 pahri, tee plehtās un trihšedami šakusa ar mašo šiwitiu
 šilģanajām linijām...“ Gandrihš it wišur glesneezī-
 škais, pahraf glešneezīškais trauzē dzejās eespaidu. Gan jau
 walodas dabā pašchā ir daudš krahšu un škanās (glesnas
 un mušikas) elementu, aiš šo mahtšlas ešžentrikās laik-
 metōs tee dječā arweenu tikušchi wairaf uššwehrti un
 išleetoti, nekā dabīškais walodas elements. Tā pirm-
 romantika (šewišchki wahžu) un daščhas winas epigonīski-
 modernās nošares zensčas dječū pehž eespehjas tuwinat
 mušikai, ar wahrdu, rituma un daščhadām teikumu kom-
 binacijām un wīnu atfahrtojumeem puhlas rādit šinamu
 mušikalu škanu ešektu. Šaunromantika, defadentīškais
 impresionīšms u. z. atkal wīšu wehribu peegreesch walodas
 krahšu elementeem, zensdamees dječū padarit it kā par
 šahdu glešneezibas nošari. Par šewi šaprotams, weens
 kā otrs ir artistīškš pahršpihlejums, no ša zeesch dječās
 ihštā wehrtiba. Šo krahša un škana dječā ir un paleef
 tikai walodas palihga lihdsjekti, ar taktu, šaprašchanu un
 šmalķu mahtšlas gaumi išleetoti tee šekmē dječās pirmo un
 galweno: rādit un kombinēt jehdšeenus tā, kā tee ar

sinamu špehtu un sinamā wirseenā eewilnotu lašitaja juhtu
 afoziazijas. Jaunšudrabina dseja zeesch wišpirms no
 šawa laika un šawas grupas wišpahrejās, ja tā war teift,
 glejneeziškās ekšzentrikās, kas to padara it kā taišitu un
 tomehr neištaišitu, šajukufchu un pušzelā palikufchu. Dtr-
 fahrt, wina romantiskā teekšme uš mahlfoneem, kalneem un
 lejam pahri, ari neleekas ijšdimuše pašcha buhtnes
 dšikumōs, ta neparahdas kā pirmatnejs, išpatnejs instink-
 tiwš špehts, bet ari kā kas programatiškš, warbuht no
 dewinwihru deklarazijas nemts. Tas wišzaur išmanams
 ij no Jaunšudrabina dsejokeem, ij no šfizem. Škizes,
 kurās attehloti tā šauktee „muhšchibas“ problemi un
 jehdšeeni, ir mahftšlotas, taišitas, neišjustas un estetiški
 glufchi nebaudamas. Turpreti tajās, kas šaturā un
 išteikšmē tuwu tautas dšeesmam un tautiškai idilei, deesgan
 daudš dšejas, kaut ari neišweidotā un nenoškanotā formā.
 Weentfahršchais, idiliškais, šenlatwiškais elements leekas
 šamehrā špehzigakais Jaunšudrabina dabā. „Seltenites
 dšeesmās“, kur wadošchais motiwš tradizioneli tautiškais,
 atrodams weens otrs šlaisšs pantinšch; tāpat patihkami
 lašas tahdi tehlojumini, kā „Seltenites rudena wafars“,
 „Beleka deena“. Te dšejneekš ir ištšs, walširdigs, dabiški
 weentfahršchšs un naiwšs, tā kā pats noleetotakais temats
 wina apštrahdajumā wehl išleekas peeteekofchi šwaigs un
 zeeschams. Tatschu šahtumā dšejneekš pats nepawišam
 neapšinas ne šawu špehtu, ne šawas wahjibas; winšch
 nemehgina išprašt pee ka un ap ko wišweeglak un dabiškak
 šaištas wina ilgas un weeglee, klištošchee šapni. Kā jau
 dašchš labs zits, winšch par wišu waru zenjchas buht
 modernš „muhšchibas“ dšejneekš un atkal un atkal aiškliht
 šahji romantiškās, estetiški loti wahjās alegorijās, preekšch
 kurām wina fantasijai naw ne peeteekofcha špehta, ne
 drošmes. Tā wišas Jaunšudrabina dšejas un dšejiskās

stizes šawâ chaotiskâ šapludumā ļauj īsmanit weenu otru atšewiškū sīhmigakū līniju, aiš kuras war šasīhmet tā kā moderna „himnu“ dšejmineeka, kā tautiskā idilista seju. Dīwpušiba un nenoteiktība — neka īšweidojuščas, wejela, plastiska.

No liriskās stizes, kā eejahzeja dšejneeka, mahkšlas mahžekka, šatura un formas mekletaja dabiskās īsteišmes, leekas, buhtu taisna pahreja uš noweli, stahstu. Tomehr no Jaunšudrabina dšejas taisnakais zekš ir uš wina „dramu“. Šo wina dramatiskē mehginajumi nebuht naw īšangušča, idejā un mahkšlas impulsōs pilnigaka, īpehzigaka tapušča mahkšlineeka dabiski tahlakais īsteišmes weids. Tas atkal ir artistiskš lehzeens, eksperiments, mehginajums, preekš kura nebuht naw wajadšigs eekšejas, nepeceezekšamas, nenoweškšamas īnštīktīwas teekšmes. Jaunšudrabina dramatiskē darbini raduškēes no tīhpiikī wezromantiskās mīhleštības uš wīju kas teatraliskš, uš to, kas tīk no ahrpujes leekas dramatiskš, bet šawâ eekšejā, dšīlakā dabā zaur un zauri liriskš. Wīšīhmīgākais šajā sīnā Jaunšudrabina leelākais, wehrtīgākais dramatiskais darbs: „Tragedija“. Šahdā tehlojuminā (blakus minot, ļoti wahjā), ar wirskakstu „Tragedija“, azim redšot uš šawū dramu sīhmedamees, Jaunšudrabīnšch stahsta par kahdu wīhru, kas daudš šapnojis un šawus šapnūs ašinim ušrakstījis uš baltām roškū lapam; par šewi protams, ka šchīs rošes teek šamīhtas. Paščas „Tragedijas“ pirmā aina ari ir šapnis. Rakstneeka tuwake draugi, par „Tragediju“ rakstīdami weennmehr runā par šapni. Un „Tragedijas“ waronis weennmehr runā par šaweem šapneem. Lai ari, šapnis šche jašaprot masleek šīmbolīstīkī, plaškaki, kā zilweka ilgu tīhkotais, tahlais ideals, tomehr katram šaprotams, ka ar wahrdū „šapnis“ war apšīhmet ko tīkai pa daķai apjaustu un apšinatu, ko noro-

bešhotās konturās netveramu, zectā formā neweidojamu, konsekwentā dšihwibas ritumā ne-eespehjamu un nedomajamu — ko, kas peh3 ņawas dabas lirišks, ne dramatišks. Bet waj tad lirišks un dramatišks ir pilnigi pretstati? Waj dramā naw ari daudz lirkas elementu? Be3 ņchau-
bam. Katra dsejas darba dšikatais ņpehks ir lirkā — teešhā subjektīvu ņajuhsmu atškanā un ņaškanā. Ne mahšklas darba gala noluhks — isteikšmes lihdsjekli lirikam ņawi un dramatikam ņawi. Un tas mahšklas darbs ir leslats un pilnigaks, kurā wišpilnigaki išeetoti wiņa pašča ņewišhkee isteikšmes lihdsjekli. Dramatika noluhks radit pateesās, realas dšihwes iluņiju, rahdit dšihwus, tizamus zilwekus. Ja dsejneekam truhtst ņchis nepeezeeschamās atšinas, jeb ja wiņam truhtst plastiška weidotaja un „objektīwas“ dšihwes tehlotaja ņpehjas, tad wiņšch newarēs nozeestees, ar weenas un otras peršonas muti it išbewigā gadījumā isteikt ņawa pašča subjektīwo taišnibas waj ne-taišnibas ņajuhtu, ņawas ņimpatijas un reebumu, un tā dramatiškas ņugeštijas weetā klaušitajam un ņkatitajam teef dširdama pa peršonam ņadalita lirišku dsejolu deklamazija. Sinams, naw nošakams, zik, ka hdā mehrā un formā dramas tehlu objektīwā plastika lai eetwer un aptwer dsejneeka subjektīwo atšinu un ņajuhsmu. Tas dsejneeka pašča nošlehpums. Swahrstišchanās starp dramatiški ņugeštīwo plastiku un tihru ņajuhšmas liriķu ir modernās „liriškās“ dramas nelaine. Ta ir ari ņaunšudrabina „Tragedijas“ nelaine. Dramas tehnikas kluhda jau ir pate pirmā aina, kur dramas waronis, glešnotajs ņahnis nošapno ņawas dšihwes un zeeschanu likteni. Gan jau ari ņapnu peedšihwojumus war rahdit uš ņtatuwes (Grillparzers, Hauptmanis u. z. ir rakštijuschi wešelas ņapnu dramas), bet ka tas ņewiškhi laimigs kehreens, to newar wiš teikt. Drihjat jau war apgalwot pretejo, tā tas redšams pee

ſcheem augſchâ mineteem djejneefceem. Sapnis, kâ jau tika minets, nekad naw pilnigi eetehrpjams dramās formâ. Ja iſmanam ihſtas dramās ſugeſtīwo eeſpaīdu, tad tas neatlauj ne maſakâs weetinas ihpatnejai, maigai ſapna iluſījai, tad ſapnis wairs naw ſapnis, bet teeſchamiba. Jaunſudrabina eewada aina naw lahgâ ſauzama ne par dramatiſku liriku — tiſ loti neweetâ un trauzejoſcha wina. Saprotams autora noluhks: wiņſch te gribejis ſimboliſet wiſus toſ daſchados, pretejos ſpehkus, kas dramâ zihniſees ap waroni. Bet nu iſnahk tâ, ka wairak attihſtīts ſtatitajs (it ſewiſchki gan dramās laſitajs) no ſchis pirmâs ainâs iſmana un iſprot wairak nekâ tas dramās autoram waretu buht pa prahtam. Wiņſch pirmâ ſapnu ainâ redj ſchemu, dramās darbības konſpektu, tâ kâ wiſs taſlakais winam nahk gan paplaſchinats, wairak iſſtrahdats un motiwets, bet galwendôs wilzeendôs tomehr jau ſinams. Tas winâ ſazel gan ſinamu liriku ſajuhsmu, bet maĵ aiſtuſtina wina ſinkahribu un nemaĵ ne-eeroſina wina lihdiſdihwoſchanas intereſi un neſneedĵ ihſtas lihdiſradihſchanas bandu, — tas ir, drama neſaſneedĵ to ſpeziſiſki dramatiſto eeſpaīdu, kadehĵ weenigi drama teek rakſtita, un kas naw eeſpehĵams ne ar liriku, ne cpu, ne ar kaĵdu zitu djejas formu. Ari pee maſak attihſtita ſtatitaja ſchis ſapnu preludijas panahkums ir negatiwôs. Tas neſaprot winas ſimbolôs tehrptos noluhkus, neapĵauſch winas ſafarus ar wiſu taſlako, ta winu tiſ ſamulſina un trauze. Tâ tad gala iſnahkums — autora pametums uĵ wiſas linijas. Taſchu aplami domat, ka wiſa „Tragedijas“ dramatiſkâ beſſpehĵiba tīkai no neweiklâ, leeki peelipinatâ, literariſkâs „ſimboliſtiſkâs“ modes dĵemdinatâ prologa. Autors pats ſawu darbu ſauz par „dwehſeles (?) tehlojumu trijôs zehleendôs“. Un teeſcham, pa wiſeem trim zehleeneem ſchis gaiſīgi dwehĵeliſkais, lirikiſkais pluhſt un

frihtas un weli mozas twertees redjamās, plastiškās ūtawes formās un dsihwu zilweku tehlos. Wiswairaf liriški iipluhduje un nedsihwa pate galwenā, glejnotaja Zahna figura. Rā autora „dwehseles“ teeshs „eetehrpums“, tā wina mute ūchis glejnotajs uš ūtawes gandrihš nezeeshchams, neskatotees uš to, ka winsh deklamē tif daudš maigu lirišku dsejolu. Neskatotees uš to, ka wina demonštrejamā ideja ūewi neš eewehrojami augstas etiškās wehrtibas, kas eet tahlu pahri Needras kultiwetajam „familijas“ etiškā simplizismam un oportunišmam, Jaunšudrabina „Tragedija“ ar wišām blakus figuram un wišpahrejo noskanu tomehr it tā turas Needras koloritā. Jaunšudrabinh ir liriškis un ne dramatiškis — to peedewām wehl apleezina wina pahrejee dramatiškee darbi: weenzehleena drama „Pirmais ūneegs“ un it ihpahchi „Weena deena“, ihšts neihštās dsihwes tehlojums peezās weetās. Ta ir joku luga, kur daudš weeglu joku, peeteekošchi daudš komišku situaziju, weikls, ritoshs, asprahligeem teizeeneem bagatš dialogš. Trihs, tšchetri, pahrat aprasti, wišās komedijās un humoreškās ijmantoti ūehreeni un situazijas nespehj ūabojat wiša gabala, tā interesanta lašama laikaweelka eespaidu. Zilweli te ir waj nu zilweku ūchemas, waj ari dsihwes jeb literaturas zilweku kopijas beš ūawas ihpatnejas meešas un ūauleem, tā tad beš indiwiduelas dsihwibas. Uš diletantu ūtawes, kur „akteera“ weenigā zeuščhanās katru asprahhibu padarit taustamu pšeidokomiškeem roku, kahju un ūejas mustuku ūehsteem, „Weena deena“ warbuht ūazels daudš ūmeeklu un eemantos aplaušus. ūtawes mahtšlineeku israhditai winai japgleef beš panahkuma, gaerlaizigai un triwialai. Liriškis un liriškš glejnotajs newar buht ari komediju rakštneekš — ari tam wajadšigs dramatišku ūpara un dramatiška tehlineeka dahwanu.

Leekas šķaidri: dramatiskis Jaunsudrabinsch nav, pehž ņavas ihpatnejakās dabas newar buht. Wina lihds-
 ņhinejee dramatiskee mehginajumi uŝklatami pa daļai tā
 neiŝdewuŝchees mehginajumi, pa daļai tā ņewis pahrpra-
 tuma produkts. Lai atraŝtu Jaunsudrabinu uŝ ihŝta zela
 un pee ihŝta darba, kur wiņŝch patees, ņew uŝtizigs, ori-
 ginels un eewehrojams mahtŝlineeks, mums japaectas
 atpakaļ un jaŝahļ no tureenes, kur jau dŝejotōs un ŝtize
 manijām paŝibam newiltotas, neapmahttas dŝejas dŝirf-
 ŝteles. Mums janahļ pee neŝaiŝtita liriska teh-
 lojuma, pee idiles, ja to eedomajamees maŝleet tau-
 tiŝki romantiŝtā gaumē.

„Stahstu“, t. i. ko autors patš par tahdeem apŝih-
 mejis, waj domajis, Jaunsudrabinam naw daudŝ. No
 teem tā pilnigi neiŝdewuŝchees jaatŝihmē: „Roŝeedŝneeka
 azis“ un „Brahtli Wilni“. Un — atkal ar apniŝzigu ween-
 mulibu jaatkahrto! — neiŝdewuŝchees aiŝ ta paŝcha jau
 paŝihŝtamā eemesla: aiŝ autora kahtres riŝinat literariŝkās
 modes praŝitos „dwehŝeles“ problemus un aiŝ neŝpehjas
 apŝwehrt ņawus mahtŝlineeka ŝpehtus. Tos Jaunsudra-
 binsch konzentrejis un intensiwi iŝleetojis weenā weenigā
 darbā, kur tā degpunktā ŝchilbinoschi baltām ugunim aiŝde-
 gas wiŝs wina mahtŝlas apbrihnojamais ŝtaistums. ŝchis
 darbs ŝauzas: „Wehja ŝeedi, Raŝmas ŝtahts“.

Starp leelakajeem ŝchis darbs ir weenigais jauno
 uŝpluhdu rakŝtneezibā, par ko war runat tā par mahtŝlas
 darbu. Ta ir iŝnehmuma parahdiba, patš garafais no teem
 nedaudŝajeem ŝlaidajeem kōkeem, kaŝ pazehluŝchees pahri
 latweeŝchu modernās lirikas beejajam ŝmalŝnim — wiŝ-
 wairak tadehļ kriht azis, ka rinkli apkahr wiŝur weenmu-
 ŝigs, garlaiŝigs lihdsenums, niweleta, neinteresanta weena-
 diba. Iŝnehmuma parahdiba, leekas, ari paŝcha Jaun-
 sudrabina darbu widū. Leekas, it tā nejauschi mahtŝli-

neeks uſſehriš tematu, kaš pilnigi wina dabā, kura ap-
 ſtrahdaſchanai winam tik bagati daudj mahtſlineeku lihdſekku.
 Wums teeſiba ſche un tahdā wiſſe runat par nejauſchibu,
 jo mehš redſejām Jaunſudrabinu tās paſchas dogmatiſtāš
 mahtſlaš teorijaš warā, ſem kuraš lozijaš wiſi ziti wina
 laika un zenteenu beedri. Redſejām winu maldameeš,
 zeku meklejam, uſ ſweſcheem instrumenteem ſpehlejam, un
 tik retumis kur aiſkeram ſtihgu, kaš ſajehla atbalſi iſſatra
 ſirdi. — Raſma ir lauku jaunawa, kaš uſauguſe meſcha
 lihkumā, ſauleš puſe. (Šchiš pirmāiš teikums weenš patš
 dod pilnigu ſajehgu par jaunawaš dſilako, ihpatnejako
 dabu; ſchalaika modernam wahzu rakſineekam tur weelaš
 weſelam garam biografiſkam romanam!) Raſmaš ſtahtš
 — pirmāš mihleſtibāš ſtahtš. Winaš mihleſtiba — wehja
 ſeedi — nemanot, paſchai neſaprotot tee ſareeſchaš, iſplaukt
 dwehſelē krahſchni, reibinoſchi, bei tad uſpuhſch wehjiſch,
 notrauž, iſkaiſa winu wiſoſchoš putekliſchus. Tukſchaš,
 ſalkahwuſchāš, ſawihtuſchaš paleek winu ſtaraš. Wehja
 ſeedi ir tukſchee ſeedi, bej auglu un ſehklam. Raſmaš
 ſtahtš ir ſtahtš par Hamletu un Oſeliju, par brahli un
 mahſu, kuru aſinš radneežiba ir neſalauſchamš un neno-
 wehrſchamš ſchlehrſliš winu ſawſtarpejāš erotiſkaš teekſmem.
 Kā aiſreeſchaš ſchiš aiſleegtāš mihleſtibāš ſeeda pumpu-
 ritiš, kā winaſch lehninam iſplaukt — kā pamajaš un
 neapſinigi eewilnojaš ſeeweeteš ſpehzigatāš, dſilakāš juhtaš,
 kā winaš pamajaš moſtaš iſ neapſinaš meega, aug, paſr-
 nem un aiſrauž karſtā kaiſlibu wiruli wiſu ſeeweeteš
 buhtni, — taš wiſš tehlotš ahrkahtigi origineli, peewilzigi
 un ſkaiſti. Meſchš, kapſehhta, kapſehtaš ſwanaš, wehſee
 ſpoſchee ſauleš rihti un pelekāš leetaināš deenaš — wiſa
 daba te juht un darbojaš zilwekem lihdj, lihdſi ſtumſt
 un lihdſi preezajaš, zilwekš te naw weenš par ſewi, wina
 dwehſele ſkan weenā akordā ar wiſu dſihwo un nedſihwo,

kas rinki apfahrt. Labaf jakot: dsihwo wijs, fur mahf-
 slineeka roka peestahrusjës. Wijs laistas maigàs krahju
 niansjës, wijs runà leegàs nofkanàs un tikko nojausehamòs
 fkanu trijulòs. Jaunjudrabina glesnas sjehe ir tihras un
 fwaigas, winjch nekope dabu un flawenus paraugus, bet
 tehlo pats sawu newiltoto fajuhstu un jajuhsmu. Ar ap-
 finaas un smalkà fajuhstà iskoptu instinktu winjch wairas no
 frahjem un nolectoteem teizeeneem, wina musika flausjotees
 leekas it kà dsirdetum pirmo stabuli, ko ganu sehns isgreesis
 puhjch fahrflajà. Leekas, it kà buhtu atdsihwojufjës wezà
 mihlâ tautas djeesmu fkanu un krahju bagatiba, tihpijki
 latwiskà intimà dabas romantika. Tik weenfahrsjeha, pa-
 reija, skaista latweesjchu waloda gadeem nebij dsirdeta
 muhsu jaunakajà rakstneezibà.

Jaunjudrabina glesnojumi un walodas musika ir
 „Wehja seedu“ wehrtigatâ datà, kà tas jau saprotams no
 augfchejâ, mahflineeka ihpatnejas dabas raksturojuma.
 „Wehja seedi“ mums sneedj wehl pahri wehrtigu, beidsamo
 wilzeenu pee sjehe raksturojuma. De redsam Jaunjudra-
 binu kà tihpijki latwisku rakstneeku. Apluhkotâ juhsmu un
 dabas romantika pehz sawas dabas ir ta pate, kas muhsu
 tautiskàs mahfklas koriseju, Apfischu Jehkaba, Sauleescha
 un Needras darbòs. Ta ir wairaf tradizionela, nekâ kul-
 turela romantika. Tradizioneli tautiski elementi dsirdas
 Jaunjudrabina mahflineeka garigâ faturâ un isteiksmè.

„Wehja seeddòs“ tehlotee raksturi paschi naw ne psicho-
 logiski jewijschi dsiti, ne interesanti. Stahsta pamati un
 konflikti taisni wahji. Ne tapehz wahji, ka ari pats Ham-
 leta un Ofelijas fischets zaur un zauri tradizionels (no
 muhsu rakstneekeem to isleetojufjchi peem. Blaumanis un
 Poruks), bet tapehz, ka winjch, kà diletantiska, wahji kon-
 strueta drama, isaug un atbalstas tà jakot uf nejausehibas.

Dramatiskais jamejglojums wehl, bet atrišinajums ari ņhe neijaug no pašcheem tehlooteem zilwekeem, no winu pņicho- logiskās dabas, bet atrodas kur ahrpuņē. Raħds ņlepens, ņauns ņpeħķs walda pahre teem — luħt tapeħz wini mums galu galā leefas ņekli, tapeħz waram noņkumt par winu ņauno likteni, waram winus noņchehlot, bet newaram ar wineem kopā tapt un augt. Tas ir nejausħķs iņnehmuma gadijums, ko rakstneeks ņhe tehlojis, par ņewi interesants, bet bej zeeņha un teesħa ņakara ar wiņpahrejo kulturelo dņihwi. Tahda gadijuma attehlojums newar atwehrt tah- ņaku iņredņi zilweķu kopdņihwes ņajauktā labirintā un newar radit jaunas kulturelas wehrtibas. Sawā nejausħhibā un noņħķirtibā tahds gadijums gan labi noder par objektu liriskam ņajuhħmas tehlojumam; ja „Weħja seedi“ nepaliks tiņ epizode, tiņ interesants fragments, bet taps par ņahķumu wirknei leelu, kultureli dņitu mahķklas darbu, tad weenigi ar to, ņa winu autors mahzisees indiwiduelo eejuhħmas un attehloņħanas weidu zeeņħaņ ņaiņtit ar wiņas dņihwes un zilweķu ņabeedribas kultureleem, mahķņlineeziski apau- gļojoņcheem ņakareem.

Saturs.

	Lapas nr.
1) Rafinēzības kulturelā nošīme (1907.)	3
2) Latvešņu tautjokolotajs kā rafinēkš (1909.)	18
3) Quo vadis? (1907.)	33
4) Virjeeni un viņu taišitaji (1909.)	45
5) Individualijma defadenze (1908.)	48
6) Tradizijas un šaloni (1908.)	53
7) Tihra un netihra mahšļa (1909.)	60
8) Šerlots Holms (1908.—1909.)	66
9) Ēd. Treumana džeja (1908.)	76
10) Anna Brigader (1907.)	85
11) Jānis Jaunšudrabinsčs (1909)	95

---

3. Ragain

=== grahmatu tirgotawâ ===

Rigâ, Sertrudes eelâ Nr. 46, Marijas eelas Ituhri,

wairumâ un masumâ dabujamas ņahdas grahmatas:

Matņa tap.

1. Profejora Kowalewņka «Bibele un tikumiba.
Bibele un ņinatne» 35
2. Dr. J. Markuņe «Reimatizms un wina apkaro-
ņchana» 25
3. Andreja Upiņha «Studijas un kritikas» 45
4. «Paņaules gals. Halleja kometa 1910. gadâ» . 10
5. Prof. Dr. E. Leichmans «Dņihwiba un nahwe» . 35
6. Prof. S. Greņs «Jesuss Kriistuss un kriistigâs
tizibas izelfņchans» 35
7. Prof. Dr. E. Haekels «Wezâ un jaunâ dabas
ņinatne» 20

Beņ tam pee manis war dabut:

Ⓞ Pastkartes leelâ iswehlê,

galerijas, dabas ņkatus, rakitneeku-, puķu-, wahrdu-
un diimumdeenu kartes

ar tautas dzeesmu pantineem, eeswehtišchanas un zītadeem
šwehtu gabijumeem.

== Fotografiju-, paškaršņu- un poešijas-albumi, ==

wiſas rakstamas leetas un ſkolas
peederumi,

tā: burtnizas, klādes, ſchurnali, tinte, ſpalwas, lihmuli,
papiers, gumijas, lineali, penales un t. t.

**Paſtahwigi kraħjumā wiſas latweeſchu
jauniņaħkuſhās graħmatas.**

Teek pirktas un pahrdotas leetotas ſkolas graħmatas.

Paſta apſtellejumus iſpilda uſ wiſaħtrako un labaħo.

Ģ. Ragain,

Rigā, Gertrudes eelā Nr. 46,

Marijas eelaſ ſtuħri.

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309035281

